

בס"ד | אייר - תשע"ז | מאי 2017 | גיליון 76

אתרוג

כתב-עת לענייני חינוך, יהדות וחברה

הסתדרות המורים בישראל | עובדי הוראה בחמ"ד | הקרן לקידום מקצועי



בית הספר היסודי ביל"ו ברעננה (עמ' 6)



והחדש יתקדש

האביב מביא אתו את כל סממני הפריחה המחודשת; עצים מלבליים, שדות מוריקים, שמש אביבית מחייכת וצבעים מרהיבים בחיק הטבע. זאת אולי היפה בעונות השנה, וכהגדרתה של המשוררת וכלת פרס ישראל, לאה גולדברג: "אוויר ניסן עמוס ריחות פרדס".

התחדשות היא קדמה והיא גם תקומה. כשהטבע מתעורר לחיים, ניצני הפריחה הריחנית מעוררים שמחה ותקווה. משהו חדש, משהו יפה, מתחיל. גם אנחנו, חברות וחברי הסתדרות המורים, מתחילים עכשיו פרק חדש.

אות אחת בלבד מפרידה בין שתי תפיסות עולם. בין "כזה ראה וקדש" לבין "כזה ראה וחדש". לעניות דעתי, הגישה הנכונה, האחראית והטבעית, היא תמיד לנסות ולפרוץ דרכים חדשות ויצירתיות, ולא להסתפק בשמירה על הקיים. במקצוע שלנו אי אפשר ואסור לשקוט על השמרים. "כי האדם עץ השדה", וכמו העץ ששורשיו איתנים ונטועים היטב, והוא ממשיך להתפתח ולצמוח, כך גם דרכנו החינוכית המבוססת. היא חייבת לקלוט חידושים, להקשיב לרעיונות, להתאים עצמה לבית הגידול ולצורכי התקופה והחברה.

המורים בחינוך הממ"ד הם חלק אינטגרלי ממערך ההוראה הכולל. שנים ארוכות צועדים אנו יד ביד, משולבים אלה באלה ומשלימים אלה את אלה. במארג הזה יש כבוד הדדי, יש דיאלוג מתמיד, יש התחשבות ושותפות אמת. בארגו הכלים המשותף שלנו ישן וגם חדש, ויהי רצון שנשכיל גם להבא לפרוץ דרכים יחדיו, לקדם משימות ולהתקדם אל המטרות, ברוח דבריו של הרב קוק, הרב הראשי הראשון בארץ ישראל, "הישן יתחדש והחדש יתקדש".

יפה בן-דויד
מזכ"לית הסתדרות המורים



יובל לשחרור ירושלים

זכינו ליובל שנים לאיחודה של ירושלים במלחמת ששת הימים. 50 שנה חלפו מהקריאה הבלתי נשכחת "הר הבית בידינו!". חלום בן אלפי שנות גלות הפך למציאות בן לילה. הלבבות של מאות אלפי יהודים בכל רחבי העולם עלו על גדותיהם, עיניהם הוצפו בדמעות שמחה ואושר. כולנו שמחנו בשמחתה של ירושלים עם שחרורה. ירושלים הבירה, הגדולה בערי ישראל, היא רבת האוכלוסין בארץ. בע"ה עיר הקודש מתרחבת צפונה, ימה, נגבה ומעט ולאט גם מזרחה. יהודים עולים אליה לרגל בשגרה ובימי חג ומועד. באים בשעריה תיירים מכל העולם, מלאומים שונים ובני דתות שונות. גם בני הנוער פוגשים את אתריה במסלולים שונים, במסגרות החינוך הפורמאלי ובמסגרת תנועות הנוער ועוד.

ביציאת מצרים כאשר הים נבקע עם ישראל עבר ביבשה בתוך הים. אך כשהגיעו למרתה ולא מצאו מים צעקו אל משה "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר?" משה רבנו צעק "עוד מעט וסקלונג" ואז נאמר "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל". כשהעם מפולג ומפוצל מופיע האויב, אולם כאשר העם עמד מול הר סיני במעמד קבלת התורה נאמר: "וייחן שם ישראל נגד ההר". רש"י אומר כאיש אחד בלב אחד - קיימת אחדות, כל אחד ראה את מעלות חברו.

גם אנו מחנכי החמ"ד, המחנכים את התלמידים לתורה ולמצוות, עלינו להיות מאוחדים כאיש אחד בלב אחד.

מקובל עלינו הכלל "חנוך לנער על פי דרכו". ספר משלי מנחה אותנו להגיע לכל תלמיד בדרך המתאימה לו, על מנת להשיג את המטרה. כך נוהגים מחנכי החמ"ד כדי למצות את יכולותיו וכישוריו של כל תלמיד.

הגאון הרב סלובייצ'יק זצ"ל לימד אותנו יסוד דידקטי חשוב: שימוש בדו-שיח של שאלות ותשובות, על מנת לעורר את הסקרנות האינטלקטואלית של הילדים לדעת ולהבין. הסקרנות והלהיטות לדעת הם המפתח ללימוד אמיתי ומעמיק. מן הראוי שכל מחנכי החמ"ד יאמצו עקרונות יסוד אלו בתהליך ההוראה וכך יובילו לשיפור התוצאות.

ברכותיי לכל עובדי ההוראה בחמ"ד ובני ביתם

גד דייעי

מ"מ מזכ"לית הסתדרות המורים
ויו"ר עו"ה בחמ"ד

נא לשמור על קדושת הגיליון
נא לגנוז עמ' 58-59

35-30

"בשבילי הזיכרון" מגן הילדים עד סוף התיכון
תוכנית הלימודים החדשה להוראת השואה
ב"יד ושם"



6

מיקי אדלה
מנהלת בית הספר
ביל"ו ברעננה

44-36

ילדי הגן לומדים להפיק ספרים וסרטים
מרכז המדיה בירושלים מקנה תובנות
ומיומנויות בתקשורת המונים



10

הרב זאב כהן,
ראש אולפנת
צביה ברחובות

45-42

בין הלכה לרפואה
מכון שלזינגר מתמודד עם הסוגיות ההלכתיות
שמתעוררות נוכח הטכנולוגיות החדשות



14

ד"ר חזי כהן,
מחבר הספר
"חוכמה מקדם"

49-46

מבית שאן לערוץ 10
המוזיקאית והזמרת ליאת יצחקי מגישה
תוכנית ברדיו ובטלוויזיה

53-50

הרבנית אדריעי מטוקיו
ראיון עם אשת הרב הראשי של יפן



30

שולמית אימבה,
המנהלת הפדגוגית
של בית הספר
להוראת השואה
ביד ושם

55-54

עיצוב הפנים

57-56

ארון הספרים

59-58

הגות תורנית



36

איילה חמילבסקי,
מנהלת מרכז
המדיה בירושלים

60

האגף לאיגוד מקצועי

61-65

מהנעשה בשטח

3-2

הטור הפותח

5-4

העולם היהודי

6-9

תלמידים בשש שפות
בית ספר ביל"ו ברעננה קולט תלמידים עולים

13-10

קירוב לבבות בצביה רחובות
האולפנה מקיימת מפגשים עם תלמידות
בתי הספר הממלכתיים באזור

17-14

כוחם של סיפורי חכמים
ד"ר חזי כהן, מורה לתנ"ך, אוסף סיפורי חכמים
מקהילות המזרח

21-18

בתי הספר הממלכתיים כבר לא מלמדים אידיש
המפקחת דבורה קוסמן מסבירה כי הסיבה היא
היעדר משאבים

29-22

מצוינות אמנותית בחינוך המיוחד
תלמידים משלושה בתי ספר של החינוך
המיוחד הגיעו להישגים אמנותיים יוצאי דופן

גרפוליט

מערכת מייצעת:

גד דיעי, מוטי סמט, שלמה ישי,
דליה רוט, כרמלה קופלד, בתיה לביא,
יעקב גבע, שמחה שמואל

© כל הזכויות שמורות

עיצוב גרפי:

רונית פינקו כהן

הפקת דפוס:

עימוד ועריכת לשון:

רות בת חנה

כותבים/ות:

בת שבע פומרנץ,
ראובן שבת, אלעד מרגל,
דיקלה גל-עד, אפרת אור,
איריס ז'ורלט

עורכת מייסדת:

גבריאלה צאלון ז"ל

עורכת אחראית:

גילה פינקלשטיין

עורכת:

יעל פישביץ

כתובת הפייסבוק:

<http://www.facebook.com/imorimd>

כתובת האתר שלנו:

www.imorimd.org.il

כתובת המערכת:

רח' בן סרוק 8, תל אביב, 62969 | פקס: 03-6922989

יוון: צאצאים של ניצולי שואה יוכלו לקבל אזרחות

באופן אוטומטי את האזרחות של יהודים שנולדו ביוון עד שנת 1945. כ-300 יהודים נהנו מיוזמת חקיקה זו. התיקון החדש משפיע על צאצאיהם, שרובם כנראה חיים בישראל. המפלגה הניאו נאצית "השחר הזהוב", שהיא הרביעית בגודלה בפרלמנט, הצביעה נגד התיקון בחוק. ממשלות ספרד ופורטוגל העבירו בשנים קודמות חוקים דומים, שנתפשו כצעד סמלי שנועד לכפר על הרציחות, הרדיפות והגירוש, והמרות הדת לנצרות במאות ה-15 וה-16, תקופת האינקוויזיציה. מאז נכנס החוק לתוקפו לפני כשנה, אזרחה ספרד כ-4,900 יהודים ממוצא ספרדי.

בפרלמנט היווני התקבל תיקון לחוק שיאפשר לצאצאים של ניצולי שואה מיוון לבקש אזרחות. דוד שאלתיאל, נשיא הגוף המרכזי של הקהילות היהודיות ביוון, שיבח את ההחלטה. "זהו ניצחון מוסרי וצעד חדש לקראת הכרה בתולדות השואה של יהודי יוון", אמר. למעלה מ-50,000 יהודים חיו בעיר סלוניקי לפני השואה. 80% מהם נרצחו בידי הנאצים ומשפטי פעולה מקומיים. כיום חיים ביוון פחות מ-5,000 יהודים. בספטמבר 2011 יזמה הממשלה תיקון לחוק התושבים הזרים, שהחזיר

ארה"ב: תגובות לבחירת טראמפ

טראמפ נתפס כמועמד מקטב לעומת קלינטון. החרדות בעקבות ניצחונו של טראמפ החרפו על רקע תגובותיו האימפולסיביות בטוויטר, עמדותיו הגזעניות, תיאוריות הקונספירציה שהוא מחזיק בהן, היעדר ניסיונו, והאירועים האנטישמיים באמריקה מאז בחירתו. סטודנט יהודי בן 25 שביקש להישאר בעילום שם, אמר כי בחירת טראמפ גרמה לו להטיל ספק בארצו ובערכיה. ננסי קיסלין, מטפלת סוציאלית מניו ג'רזי, דיווחה על בני זוג שנפרדו על רקע דעותיהם השונות על טראמפ. הפסיכולוג סת' גרובמן מפלורידה, טוען שהרשתות החברתיות, הפתוחות לויכוחים פוליטיים מתמידים, מגבירות את החרדות. כל המטפלים היו בדעה כי יש לתת לזמן לחלוף, ולמצוא דרכים להסתגל למציאות החדשה.

פסיכולוגים יהודים שהתראיינו לאחרונה בתקשורת האמריקאית, סיפרו כי מטופליהם הגיבו קשה לבחירתו של דונלד טראמפ. טרייסי רובינשטיין, עובדת סוציאלית בפלורידה, סיפרה שלמחרת ליל הבחירות, קיבלה שיחות מכל מטופליה. כעבור זמן, כ-80% מהם אמרו שתוצאות הבחירות הפכו למקור חרדה, עצב ומתח בחייהם. מחקר של איגוד הפסיכולוגים האמריקאים גילה כי החרדה הזאת משותפת ליותר ממחצית תושבי ארצות הברית. סם מנחם, פסיכולוג מניו ג'רזי עם ניסיון של 44 שנים, אמר כי עצב אצל המפסידים הוא תופעה מקובלת, אך חרדה בעקבות הבחירות אינה מצב טבעי. גם סם מנחם זיהה החמרת סימפטומים אצל כ-60% ממטופליו. המצביעים היהודים בחרו בקלינטון ביחס של 3:1 מול טראמפ, והם מיוצגים גבוה בין האזרחים החרדים בעקבות תוצאות הבחירות.

בריטניה: ספר צילומים של ניצולי שואה

בלונדון, בנוכחות כמה ניצולי שואה. הוא העלה את הצילומים הראשונים באתר שלו והדבר עורר התעניינות. בעקבות מאמר עליו בעיתון יהודי באוסטרליה, הגיע בורדן ליבשת המרוחקת, וצילם שם ניצולים. הוא ביקר גם בישראל ובארצות הברית. הפרויקט הלך ותפח והונצח בספר מרשים בן 276 עמודים. לכל תצלום צורף קטע כתוב מדברי המצולם. הניצולה סוזן גודצ'ילד הוברחה מפרזי בארון מתים, ועשתה את המלחמה במנזר קתולי. היא בחרה להצטלם על גג ביתה במלבורן אוסטרליה, כשהיא מביטה למרומים. ההערה שלה בספר: "לכל אחד יש סיפור שיש לספרו. סיפורי שלי מתקרב לסימו, ולפחות זה לא הסוף שהנאצים תכננו עבורי". את פרד קנולר צילם בורדן מתחת לציור של הניצול מנגן על צ'לו. קנולר לחם במחתרת הצרפתית, נתפס ושרד מספר מחנות ריכוז, עד השחרור ב-1945. לפני שנתיים העניקה לו המלכה אליזבת מדליה על תרומתו ללימוד השואה. הערתו בספר: "אני מאושר שהייתי אופטימיסט, כי זה מה ששמר על חיי".

הארי בורדן הוא מצלמיה המוכרים של בריטניה שהתפרסם בזכות צילומי פורטרטים של אנשים מוכרים: מרגרט תאצ'ר, פול מקרתני, אלטון ג'ון ועוד. כמאה מעבודותיו תלויות בגלריה הלאומית לפורטרטים בלונדון, והוא מרבה לצלם לשערי מגוינים נחשבים. לפני כתשע שנים הוא החל בפרויקט של צילום ניצולי שואה. בורדן עבר מארץ לארץ, וצילם כמאתיים ניצולים. תצלומי 104 מהם מופיעים כעת בספרו החדש: "Survivor: A Portrait of the Survivors of the Holocaust". אביו של בורדן היה יהודי. המשפחה התגוררה במחוז דבון שבדרום מערב אנגליה, שבו אין כלל יהודים. בורדן זוכר כי הדבר היחיד שסיפר לו אביו על הרקע היהודי שלו היה הפחד מאנטישמיות. סבתו מצד אביו דיברה על חיה כיהודייה ברומניה מולדתה, וחיזקה את תודעתו היהודית. הוא זכר פעם אחת שאביו אמר "הנאצים היו שמחים להרוג אותנו". שיחותיו עם סבתו ודבריו המועטים של אביו, הניעו אותו לצלם ניצולים. בורדן הכריז על הפרויקט בעת הרצאה שנתן במרכז התרבות היהודי

רומא: נחשף בית כנסת מימי הביניים

המתוארכים מהמאה ה-14 ועד תחילת המאה ה-17. בסמוך נתגלו גם שאריות של בית מלאכה רומי עתיק לעיבוד עורות. בכוונת בעלי המקום לצרף את שני האתרים למוזיאון קטן שניתן יהיה לבקר בו.

ארכיאולוגים איטלקים חשפו לאחרונה חלק מהקמפוס יודיאורום, בית הכנסת האבוד ששימש את יהודי רומא בימי הביניים. נמצאה במקום אבן עם חלק מכתובת בעברית וכן אתר קבורה ובו 38 קברים



ארה"ב: גיבסון תורם לניצולי שואה

החיים ברוסיה. לא נמסר כמה כסף תרם גיבסון, ולמשך כמה זמן התחייב לפרויקט. את הפרויקט יזמה הקומיקאית היהודייה זאיין באסבי, ששיבחה את גיבסון על תרומתו לניצולי שואה. "מל גיבסון השתנה. מעשי הפילנתרופיה שלו יוצרים הד ומשפיעים על אנשים רבים".

שחקן הקולנוע מל גיבסון, הידוע בהתבטאויותיו האנטישמיות וכן כמי שהפיק את הסרט "הפסיון של ישו", שעורר סערה בקרב ארגונים יהודיים בארצות הברית, החל לתרום לפרויקט "מצוות ניצולים" לרווחת ניצולי שואה. הפרויקט מספק עזרה כספית, וכן מארגן ביקורי בית וסיוע בתרופות לאלף ניצולים

פקיסטן: יהודי אחד בין מיליוני פקיטנים

בבחירות, רכישת כרטיסי נסיעה באוטובוס, הרשמה לאוניברסיטה, קניית מכשיר טלפון ועוד. על תעודת הזהות, הנושאת תצלום וטביעת אצבע, רשום שם בעליה, תאריך לידתו, ודתו. עד עזיבת היהודים את פקיסטן בעקבות מלחמת העצמאות בישראל, התגוררו בקראצ'י למעלה מאלף יהודים. לפי הערכה, עדיין גרים היום מאות יהודים בפקיסטן, כולם מסתירים את זהותם הדתית. כ-95% מהאוכלוסייה בפקיסטן היא מוסלמית. לפי סקר משנת 2010, 76% מהפקיסטנים תומכים בעונש מוות לאנשים העוזבים את האסלאם. בנקאל טוען כי מעולם לא עזב את האסלאם, שכן נולד לאם יהודייה ולכן הוא יהודי מלידה.

פקיסטן התירה לאחרונה לאחד מ-180 מיליון אזרחיה להירשם כיהודי, לראשונה מאז שנות ה-80. האיש הוא פישל בנקאל, בן 29, שקיבל אישור לשנות את הסטאטוס הדתי שלו ממוסלמי ליהודי. בנקאל נולד כפייסל בנקאל וגדל בקראצ'י כבן לאם יהודייה ולאב מוסלמי. מזה כשלוש שנים שהוא מבקש להירשם כיהודי, ואף שינה את שמו לשם האידי, פישל. ווילסון צ'אודרי, יו"ר האיגוד הנוצרי הבריטי-פקיסטני, הביא את עניינו של בנקאל עד הנציב העליון הפקיסטני בלונדון, ושם הוחלט להיענות לבקשה. הרישום ישונה בתעודת הזהות הלאומית של בנקאל. תעודה זו משמשת לפונקציות אזרחיות רבות בפקיסטן. החל מהצבעה

רוסיה: הרב יגורש

החלטה "קפקאית", טען גורין, והוסיף "זהו יום שחור בהיסטוריה של יהודי רוסיה". אדלקוף, אב לשבעה, נולד בארצות הברית, וחי גם בישראל, לפני הגיעו לעיירת הנופש סוצ'י שעל הים השחור. הוא הכחיש כל מעורבות בפעילות כלשהי שבה מאשימים אותו. הגירוש בא בתקופה של פעולות שנוקטים השלטונות נגד ארגונים הממומנים ממקורות זרים. גורין טוען שזה איננו אירוע בודד. לדבריו, בשנים האחרונות גורשו שבעה רבנים בטענה שעברו על תקנות ההגירה. "מדובר בניסיון לפקח על הקהילות היהודיות ברוסיה". כ-70 רבנים משרתים כיום את קהילות היהודים ברוסיה, כמחציתם תושבים זרים.

בית המשפט לערעורים ברוסיה אישר לאחרונה את גירושו של רב יהודי אמריקאי העובד בעיר סוצ'י כמנהיג מקומי של קהילת חב"ד. ההחלטה באה בעקבות החלטה קודמת בערכאה נמוכה, שייחסה לרב ארי אדלקוף, סכנה לביטחון הלאומי של רוסיה. לרב לא נותרה כעת אפשרות ערעור נוספת, ויהיה עליו לעזוב בקרוב את רוסיה. ברוך גורין, דוברו של הרב הרוסי הראשי, ברל לאזאר, הוקיע את ההחלטה העוינת. לדבריו "בפעם הראשונה בתולדות רוסיה המודרנית, רב מוכרז כאיום על הביטחון הלאומי. גורין העלה את הדברים בדף הפייסבוק שלו, והוסיף כי הרשויות סירבו לגלות פרטים על האיום שמהווה לכאורה הרב, בטענה של סודות מדינה.

צייצן אנטישמי במרחבי הרשת

העולם הדיגיטלי מקום בטוח יותר לכולם". בחודש יוני האחרון חתמו פייסבוק, טוויטר, ויטיוב ומייקרוסופט, על קוד התנהגות מול הנציבות האירופית, ולפיו הם יסירו את מרבית תכני השנאה הבלתי חוקיים בתוך 24 שעות. החתימה על קוד התנהגות זכתה לשבחים, אף כי באירופה ביקשו להחמירו, בהתאם לחוקים הקשוחים יותר נגד שיח שנאה המופעלים ברוב מדינות היבשת. מאז החתימה על ההסכם גילו מעקבים רשלנות באכיפתו, בייחוד מצד טוויטר. בשנת 2013 הפסידה טוויטר במאבק משפטי בצרפת, לאחר שסירבה לחשוף זהות של משתמשים שהשמיעו אמירות אנטישמיות אונליין, וכן סירבה לחסום חשבון של משתמשים ולמנוע מהם המשך פעילות.

טוויטר הפכה לרשת החברתית עם התוכן האנטישמי הגדול מכולם. כך לפי סקר שנעשה לאחרונה ביוזמת הקונגרס היהודי העולמי. לפי נתונים המתייחסים לשנת 2016, קרוב לשני שלישי מ-382 אלף הפוסטים שזוהו כאנטישמיים הופיעו בטוויטר, לעומת 11% שהועלו בפייסבוק, 6% באינסטגרם, ושני אחוז ביוטיוב. הפוסטים האנטישמיים נכתבו בשפות שונות. "ידענו כי האנטישמיות המקוונת נמצאת במגמת עלייה, אבל המספרים שנגלו לנו בדו"ח נותנים לנו מידע קונקרטי למידת החומרה של המצב", אמר רוברט זינגר, מנכ"ל הקונגרס היהודי העולמי. "אנו מקווים שהסקר ישמש קריאת השכמה לכל הפורומים באינטרנט לקיים סטנדרטים מוסריים, להיפטר מתוכן פוגעני, ולעשות את

תלמידים בשש שפות

איטלקית ותורכית. מיקי אדלר, מנהלת בית הספר זה חמש שנים, אומרת שבבית הספר מדגישים קודם כל את השילוב החברתי ואחר כך את רכישת השפה, כאשר תהליך רכישת השפה מתרחש בצורה ידידותית וחמה. "יעד הקליטה" מבהירה אדלר הוא "שהילדים ומשפחותיהם יוכלו לשמר את ייחודם התרבותי, ובה בעת להיות מעורבים ולהיטמע בקהילה ובחברה". אדלר היא בעלת תואר ראשון במנהל חינוכי, תואר שני במשפטים מאוניברסיטת בר אילן, ואם לשלושה.

כדי להשיג יעד זה בית הספר מקיים ערוצי הידברות עם העולים בשפת האם שלהם. כך למשל במקרים של חיכוכים הנובעים מאי הבנה שפתית של הילדים העולים, תלמידים ותיקים דוברי השפה מגיעים למקום ופותרים את הבעיה, או שמורה הדובר את השפה עושה כן.

הייחוד התרבותי נשמר גם בנוגע לתפילות ולשיעורי התורה. חלק מהילדים מביאים

שפת האם של כשבעים אחוז מתלמידי בית הספר היסודי ביל"ו ברעננה אינה עברית, מהם כעשרים אחוז עולים חדשים. בית הספר מפעיל אולפן לעולים בשנתם הראשונה בארץ

כתב: ראובן שבת | צילם: יוסי זליגר



אתם סידורי תפילה דו לשוניים. בתהליך ההשתלבות הילדים העולים מתחברים לילדים ישראלים דוברי עברית, או לילדים עולים ותיקים, ואז חבריהם מנחים אותם למצוא בסידור העברי את התפילות הנכונות. כתוצאה מכך, חלק מהילדים העולים החדשים כבר הביעו את רצונם להשתלב בחזנות הכיתתית.

ההורים מתרגמים

ועד ההורים של בית הספר לוקח חלק פעיל בקליטה. "בדרך זו אנחנו מבטיחים שתהיה מעטפת כפולה של קליטה. בצד האחד בית הספר ומוריו, ובצד השני משפחות של עולים ותיקים שמסייעים לחדשים", אומרת המנהלת.

בית הספר ביל"ו ברעננה נוסד בשנת 1994 ולומדים בו כ-450 תלמידים ותלמידות בכיתות מעורבות. בשנים האחרונות קלט בית הספר כ-120 תלמידים עולים ממדינות הרווחה. לפני שמונה שנים הוחלט להקים בו אולפן בו לומדים העולים בשנה הראשונה לעלייתם את כל המקצועות עתירי השפה.

לא משכיחים את שפת האם

רוב התלמידים באים ממשפחות דוברות אנגלית וצרפתית (מארצות הברית, אוסטרליה, אנגליה, דרום אפריקה וצרפת), מיעוטם ממשפחות דוברות ספרדית, (מקסיקו, ארגנטינה, ברזיל) וכן ממשפחות דוברות

תלמידות מחופשות
בצבעי דגל צרפת



מכינים שיעורים בספרייה

מיקי אדלה,
מנהלת בית הספר:
"אנחנו מדגישים קודם כל את השילוב החברתי ואחר כך את רכישת השפה, כאשר תהליך רכישת השפה מתרחש בצורה ידידותית וחמה. יעד הקליטה הוא שהילדים ומשפחותיהם יוכלו לשמר את ייחודם התרבותי, ובה בעת להיות מעורבים ולהיטמע בקהילה ובחברה"

מעגל השנה, בית, משפחה, צבעים ועוד. כמו כן הם לומדים לשון וכתובים. אחד הכלים לשילוב העולים הוא "ליגת הערכים" במסגרתה בנים ובנות מכיתות ד'-ו' משחקים בקבוצות מעורבות עם העולים, באולם הספורט של בית הספר. "ספורט הוא כלי אוניברסלי שמאפשר חיבור מהיר בין הילדים", מציינת מיקי אדלה. החיבור בין ספורט וערכים נעשה באמצעות כרטיס שבלעדיו אי אפשר להשתתף בליגת הערכים. שחקן או שחקנית יכולים להצטרף לקבוצה אם יש להם כרטיס ובו שבע חתימות של מוריו על התנהגות טובה והכנת שיעורי בית. ההחלטה נעשית במהלך כל שבוע שלפני המשחק. הבנים משחקים כדורגל והבנות משחקות מחניים או כדורגל. הקבוצות הן רב גיליות כשבכל קבוצה יש שמונה שחקנים או שחקניות. בכל משחק משתתפים חמישה שחקנים והשאר מתחלפים במהלך המשחק. שמות הקבוצות משקפות את הערכים הרצויים: "ענווה", "כבוד", "דרך ארץ", "סובלנות", "הצלחה".

ילדים מנחים בשפות שונות

כדי ליצור חיבור בין הילדים העולים לשאר הילדים הוקמה "סיירת ביל"ו" בה משתתפים תלמידים מכיתות ה' ומשגיחים בהפסקות על תלמידים עולים מכיתות א'-ג'. בסיירת משולבים נציגים מכל שפה והם מארגנים משחקים ומסבירים את הכללים לכל אחד מהעולים בשפת אמו, משגיחים עליו ודואגים שלא יתפתחו מריבות או בעיות אחרות.

מרסל קלאר, אם לשני בנים מכיתות ג' וה', יו"ר ועדת הורים לקליטת עולים חדשים, מתארת את תפקיד ההורים הקולטים: "אנחנו מתרגמים את הודעות בית הספר לאנגלית, צרפתית ואיטלקית, וכשההורים רוצים לשלוח מכתב לבית הספר, אנחנו מתרגמים אותו עבורם. מנסים לעזור להם להבין איך בית ספר בישראל עובד, מה הדרישות מההורים והילדים. מה זה חוגים, שיעורי משנה וגמרא, איך משלמים לבית הספר ועוד. ההסברים ניתנים בשיחות טלפוניות, במיילים ובווטסאפ. מסייעים להם גם ביצירת קשרים חברתיים עם הורים אחרים. בארצות אחרות אין כמעט מעורבות של הורים כפי שיש בארץ וזה נושא שלא תמיד מובן לעולים. הסיוע ניתן על ידי כל הורי בית הספר והוא נמשך כשנה לערך".

כדורגל כלי לשילוב

רחל כהן, מאבחת דידקטית ויועצת חינוכית ששימשה בעבר כמחנכת בכיתות הגבוהות, מנהלת את אולפן בית הספר השוכן בחדר רחב ידיים ומצויד באביזרי המחשה, ספרים ומשחקים שאת חלקם יצרה רחל בעצמה. לאולפן מגיעים ילדים עולים בשנת העלייה הראשונה הזכאים לתגבור בכל שיעורי השפה (עברית, מקרא, וכו') חוץ מאמנות, מתמטיקה, אנגלית וחינוך גופני.

הלימוד מתקיים בקבוצות מעורבות והטרונגיות מכיתה ב' עד ו', במשך כשבוע עד שמונה שעות שבועיות. תוכנית הלימודים כוללת בעיקר נושאי העשרה ונושאים כמו





תלמידים בפינת החי

מרסל קלאר,
יו"ר ועדת הורים
לקליטת עולים חדשים:
"הסיוע להורים העולים
על ידי כלל ההורים נמשך
כשנה. אנחנו מתרגמים
את הודעות בית הספר
לאנגלית, צרפתית
ואיטלקית, וכשההורים
רוצים לשלוח מכתב לבית
הספר, אנחנו מתרגמים
אותו עבורם. מנסים
לעזור להם להבין איך
בית ספר בישראל עובד,
מה הדרישות מההורים
והילדים. בארצות אחרות
אין כמעט מעורבות של
הורים, וזה נושא שלא
תמיד מובן לעולים"

שרה זברוסקי רכזת חינוך חברתי ומחנכת
כיתה ד', מתארת פעילויות יזומות לקליטה
חברתית של העולים: "ישנם נושאים שתורמים
לגיבוש חברתי בין העולים לוותיקים כמו
למשל פעילויות של חסד (איסוף חבילות מזון

לשמר זיכרונות טובים

יהודית מסינג, מחנכת כיתה א' ורכזת רצף גנים
מתארת את שלבי הקליטה: "בשלב הראשון
מתקיימת פגישה ראשונית עם הילדים. בכל



שרה זברוסקי, רכזת חינוך חברתי



רחל כהן, מאבחנת דיסקטית

לנזקקים ועוד). במסגרת פרויקט "אח בוגר-
אח צעיר" תלמידים בוגרים מאמצים תלמידים
עולים צעירים ומסייעים להם מבחינה
חברתית ולעתים גם לימודית. בכל פרויקט
אנחנו רגישים לעניין הקליטה ודואגים בין
היתר להתאמה של שפה בין העולים."

כיתה אנחנו יוצרים לילד העולה קבוצת
שייכות, לפי שפת האם. אם יש ילד שדובר
איטלקית הוא ילמד עם ילד שדובר איטלקית.
מניסיוננו, זה מקל על העולים. עם זאת בכיתה
עצמה נעשות פעולות במטרה להפגיש את
העולים עם ילדים נוספים בכיתה."



בשיעור רובוטיקה

**יהודית מסינג,
מחנכת כיתה א'
ורכזת רצף גנים:
"בשלב הראשון של**

הקליטה מתקיימת פגישה ראשונית עם הילדים. בכל כיתה אנחנו יוצרים לילד העולה קבוצת שייכות, לפי שפת האם. אם יש ילד שדובר איטלקית הוא ילמד עם ילד שדובר איטלקית. מניסיונו, זה מקל על העולים. עם זאת בכיתה עצמה נעשות פעולות במטרה להפגיש את העולים עם ילדים נוספים בכיתה"

מסאן פאולו בברזיל: "אני בעיקר אוהב את המקצועות הטכנולוגיים שיש בהם שימוש במחשב ואייפד. וגם קל יותר להבין אותם. העברית היא לא שפה קלה בשבילי אבל המורות וגם החברים מאוד עוזרים לי לדעת



יהודית מסינג, מחנכת כיתה א'

ולהבין אותה טוב". גרי סילם, תלמיד כיתה ה', הגיע מצרפת, לפני שנתיים: "יש כאן הרבה חברים טובים ולא משנה מאיפה אתה מגיע. אתה משתלב כי יש כאן אווירה מאוד טובה ללימוד וגם לחברות".

לצד הסיוע האישי לתלמידים העולים, בית הספר פועל ליצירת זהות משותפת. "הקושי הוא בעיקר בניסיון לגבש חברה אחת, מאוחדת, ישראלית בלי הפרדה בין הקבוצות שונות", מסירה זברוסקי. "בניסיון לעשות זאת אנחנו מכניסים תכנים כמו למשל לימוד שירי ארץ ישראל, מארגנים משחקים משותפים, ובנוסף החל מכיתה ג' ניתנת לתלמידים במה כיתתית שבה הם מציגים בפני חבריהם את ארץ המוצא ושפת המוצא שלהם, משתפים אותם בחוויות ובזיכרונות, ומציגים לפנייהם חפצים שהביאו משם. הייתה תלמידה שהביאה אלבום פרידה מהארץ שעזבה וזה ריגש את כולם. הם מעלים דברים בעלי ערך רגשי בעבורם וחשוב מאוד לאפשר להם לשתף ולשמר זיכרונות טובים מהמקום ממנו באו".

רקע תורני משותף

הרב זוהר ואנונו מקרני שומרון משמש כרב בית הספר מאז הקמתו: "עברנו מספר גלי קליטה בעשור האחרון. רוב התלמידים הגיעו עם רקע מסורתי ויש להם הכרות עם מנהגים וחגים יהודים, אבל ישנם מעטים שמגיעים ללא רקע כזה ויש לאפשר להם להשלים את החסר מבחינה תורנית. יש קבוצות שאני נותן להן מכיתה ד' והלאה שיעורי תגבור ביהדות, ויש תלמידים שמשותפים אצלי גם בלימודי גמרא. אנחנו מקיימים גם פעילויות משותפות של תלמידים והורים סביב נושאים משתנים כמו למשל רחל אמנו, האבות, פורים, טו" בשבט.

"במסגרות אלה מצרפים הורים ותיקים שסייעו לעולים בהבנת הדברים הנאמרים במפגשים. לקראת החגים מסייעים להורים להבין וליישם את נושא החגים היהודים. מדובר בשלושה מפגשים בני שעתיים המתקיימים בבית הספר עצמו. יש לציין כי בתחום התורני אנחנו נעזרים בוועדת ההורים ובאולפן שבבית הספר".

עברית שפה קשה

התלמידות שנה פריצווה וחיה בוקבזה הגיעו לפני קצת למעלה משנה מצרפת. "קשה לי עם המבטא בעברית, הוא שונה מהמבטא הצרפתי, צריך להסתגל לזה" אומרת שנה, וחיה

מוסיפה: "יש לנו כאן הרבה חברים וחברות שבאו מצרפת. חלק מהם לפני חמש שנים. זה מאוד עוזר. אנחנו רוצים ומשתדלים לדבר בשפה שלנו ולא לוותר עליה, למרות שהעברית היא שפה יפה שאני אוהבת אותה מאוד". יונתן מגדל, תלמיד כיתה ו', הגיע לפני כשנה

קירוב לבבות באולפנת צביה רחובות

אחת לשנה סיורים משותפים בירושלים. "ההתחלה הייתה קשה, אבל במשך הזמן נוצרה היכרות חמה ומתמשכת. נוצרה הידברות בלי לנסות לשנות דעות פוליטיות, אמוניות או חברתיות" אומר הרב ומציין כי את התוכנית מארגנת המורה אסתר לוי שעובדת באולפנה ברחובות וכבית הספר רביבים.

אהבת הארץ

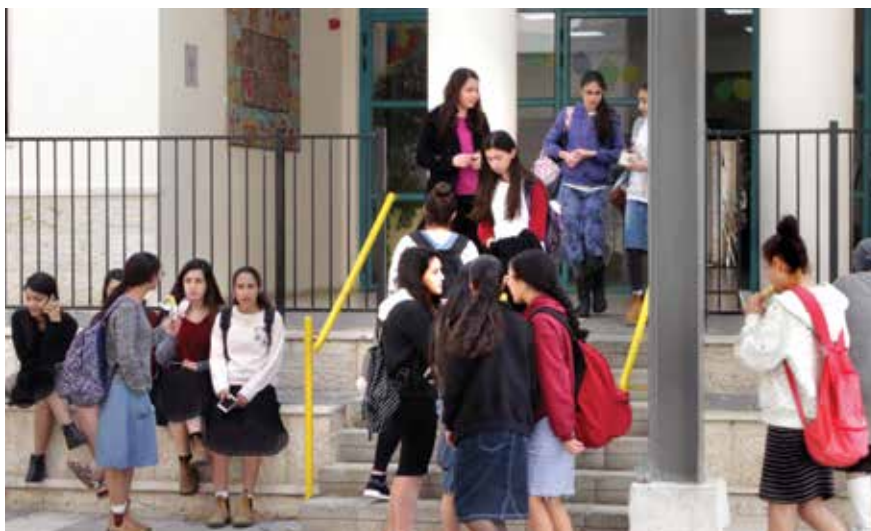
אולפנת צביה רחובות פועלת על פי ערכי תורה ודרך ארץ, ברוח משנתו החינוכית של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ובנו הרב צבי יהודה זצ"ל, שעל שמו היא נקראת. האולפנה משקיעה משאבים רבים בחינוך לאהבת הארץ גם בהיבט העיוני וגם בהיבט המעשי. כדי לטעת בבנות אהבה לארץ מופעלת תוכנית מקיפה של סמינריונים וטיולים חווייתיים בכל אזורי הארץ. כל שכבת כיתה מטיילת באזור אחר של הארץ, כך שלאורך שנות הלימוד באולפנה ניתנת לכל תלמידה הזדמנות להכיר את כל אזורי הארץ, כולל יהודה ושומרון. לאחר סיום הלימודים האולפנה ממשיכה לקיים קשר עם הבוגרות. מורות מבקרות את תלמידותיהן בזמן השירות הלאומי, ובנוסף פועלת באולפנה זה שלוש שנים "מדרשת בוגרות" ללימוד תורה אחת לשבועיים לכלל הבוגרות המעוניינות. הקשרים עם התלמידות נמשכים שנים רבות לאחר סיום הלימודים. ראש האולפנה מגיע כמעט לכל החופות של הבוגרות. חלק מן הבוגרות חזרו לאולפנה ומהוות חלק נכבד מהצוות החינוכי.

התלמידה הזמינה אורחים לחתונה

במהלך כל שנות הלימוד, בנות האולפנה משתתפות בפעולות התנדבות, כאשר יעדי ההתנדבות הם בתי האבות, גני ילדים ובית ספר שנמצאים בשכונת שעריים. בנוסף למפעלי ההתנדבות שיוזם בית הספר, התלמידות יוזמות מפעלי התנדבות משל עצמן. הרב כהן מספר על תלמידה שפגשה כלה בערב החתונה שסיפרה לה בעצב שלחתונה יגיעו רק 50 אורחים. בו במקום התקשרה התלמידה לכל חברותיה ותוך שעה הצליחה להביא לחתונה יותר מ-100 אורחים. מאז אותה תלמידה ממשיכה להשקיע מזמנה וממרצה לשמח חתנים וכלות. תלמידה אחרת נרתמה לעזור לאלמנה, אם לארבעה ילדים

האולפנה מקיימת זה עשר שנים מפגשי קירוב לבבות עם תלמידות בתי ספר ממלכתיים באזור. ראש האולפנה, הרב זאב כהן, מסביר כי מטרת המפגשים היא לאחות את הקרע בעם

כתב: ראובן שבת | צילמה: אסנת קרסננסקי



הכניסה לאולפנה

אולפנת צביה רחובות הוקמה בשנת תשמ"ד בשכונת שעריים. כיום לומדות בה 520 תלמידות בכיתות ז'-י"ב, רובן מגיעות מרחובות. ראש האולפנה, הרב זאב כהן, המכהן בתפקידו מראשית הקמתה, הוא בוגר ישיבת "נתיב מאיר", בעל תואר שני בחינוך והיסטוריה מ"טורו קולג". הרב כהן: "לאחר רצח רבין חשתי כי נוצר קרע גדול מאוד בעם ישראל. הרגשתי שאני צריך לתרום מעט לאיחוי הקרע הזה. לפני כעשור התחלתי לארגן מפגשים בין תלמידות האולפנה לתלמידות מבתי ספר תיכוניים ממלכתיים באזור: רביבים מראשון לציון, דה שליט וקציר והתיכון המדעי מרחובות. המפגשים הללו מתקיימים פעמיים בשנה עם כל בית ספר בנפרד, אלה מפגשי היכרות הדדית, עם שאיפה לחיבור קצוות, ובירור זהותו של עם ישראל במדינת ישראל". המפגשים נמשכים יום שלם, פעם באולפנה ופעם בבית הספר המארח, ובנוסף נערכים



תרגיל במגמת קולנוע בכיתה י"ב

קטנים, לשלוח את ילדיה בבקרים לבית הספר, ולעתים נהגה לשוב לבית האלמנה ולעזור לילדיה גם בהכנת שיעורי הבית. "הרצון של הבנות להתנדב בא לידי ביטוי גם בעובדה ש-90% מהן מתנדבות לשירות לאומי מוארך של שנתיים, תופעה שהתחזקה ב-15 השנים האחרונות", מציין הרב כהן בגאווה.

בלי סמרטפונים בשיעורים

בחטיבת הביניים של האולפנה 250 תלמידות. דניאלה טוויטו, מנהלת החטיבה זה תשע שנים, מעלה על נס את העידוד שניתן לבנות החטיבה להתבטא באופן חופשי על מנת שירגישו בנוח במקום הלימודים שלהן. כמו כן מתקיימים בחטיבה שיעורי העשרה מגוונים, ביניהם שיעור "במקום אשר ליכך חפץ" שבמסגרתו מתקיים שיח תורני על נושאים הקשורים לזהותן הנשית של הבנות. במטרה לפתוח בפניהן עולמות ידע חדשים מתקיים פרויקט שנקרא "תעשיידע" ובו נלמדים

הרב זאב כהן, ראש האולפנה:
 "אחרי רצח רבין הרגשתי שאני צריך לתרום מעט לאיחוי הקרע בעם ישראל. המפגשים עם תלמידות בתי ספר תיכוניים ממלכתיים באזור נמשכים יום שלם, פעם באולפנה ופעם בבית הספר המארח, ובנוסף נערכים אחת לשנה סיורים משותפים בירושלים. ההתחלה הייתה קשה, אבל במשך הזמן נוצרה היכרות חמה ומתמשכת. נוצרה הידברות בלי לנסות לשנות דעות פוליטיות, אמוניות או חברתיות"



ראש האולפנה, הרב זאב כהן

בשם "נטס פארק" כתנאי קבלה לאולפנה.

הכרת ערך עצמי

הרכות החברתית, רחל מליק, מספרת כי האולפנה מפעילה תוכנית חינוכית ייחודית בשם "חינוך לנשמה". רחל: "זוהי תוכנית מובילה אצלנו בכל הכיתות. שמטרתה לבנות תשתית של הכרת ערך עצמי אצל התלמידות, ליצור אצלן הזדהות עם מטרות הלימוד הערכי ויחס מאוזן ונכון להישגים. מדובר בפעילות חווייתית ערכית המתפרשת לאורך השנה כולה ומשתלבת בתכנים ובפעילויות אחרות, ולא בצורה של שעות וימים קבועים. בפורים למשל, מתקיימות שלל פעילויות שיוזמות מורות בית

נושאים מדעיים כמו חלל, אסטרונומיה ועוד. במסגרת השיעור "נשים יהודיות יוצרות", נחשפות התלמידות לתחומי רוח, תרבות, אמנות, מחול, דרמה ומוזיקה, במטרה לאפשר להן קשר עם עולם היצירה, "כמובן תוך שמירה על הזיקה היהודית" מציינת טוויטו. יחד עם העידוד לביטוי עצמי, האולפנה מובילה מדיניות להגבלת השימוש בסמרטפונים. בחטיבת הביניים הבנות מפקידות בבוקר את המכשיר ומקבלות אותו בסיום יום הלימודים. בחטיבה העליונה ישנה אמנה כתובה בין ההנהלה לתלמידות לא להשתמש במכשירים במהלך השיעורים. מי שעוברת על ההסכם, המכשיר יילקח ממנה ל-24-48 שעות. כמו כן האולפנה מחייבת התקנת אפליקציית סינון



בעיות אישיות. "הצוות ער לכל גילוי של חוסר מוטיבציה בכל שכבות הגיל. עינינו פקוחות, אוזנינו כרויות וליבנו ער לכל מה שמתרחש כאן".

ניצן מתארת שני מקרים שהצוות נחלץ לסייע לתלמידות. במקרה אחד תלמידה שאביה נפטר ממחלה קשה, התקשתה להתמודד עם השבר והאובדן שחוותה. המחנכת, היועצת והרכזת, בחנו את המקרה לעומקו. גילו כל העת דאגה ואכפתיות והצליחו יחד לסייע לתלמידה בתהליך האבל והחזרה לתפקוד באולפנה.

מקרה אחר שמביאה ניצן הוא של תלמידה שמשפחה שהתה בשליחות ארוכת שנים בחו"ל. כשהמשפחה שבה לארץ, התלמידה הייתה צריכה להסתגל למסגרת דתית של בנות שמעולם לא הכירה, ולדרישות שונות מאלה שאליהן הורגלה בעת שהותה בחו"ל. "היו אולפנות שהיססו לקבל אותה, אנחנו התעמקנו בנושא והבנו שאם לא נקבל אותה,



כיתת מחשבים עם מנהלת חטיבת הביניים, דניאל טוויטו



יועצת חינוכית, מלכה ניצן

נעשה לה עוול. קיבלנו אותה ודאגנו שתשתלב כיאות במסגרת האולפנה".

החטיבה העליונה באולפנה מציעה לתלמידות מגוון מגמות יוקרתיות. מגמת פיזיקה בהיקף של 5 יחידות, נלמדת בחלקה במכון וייצמן למדע. מגמת תקשורת וקולנוע בהיקף של 5 יחידות עיוניות ו-3 יחידות מעשיות, נלמדת בשילוב סיורים במערכות עיתונים ובאולפני קולנוע וטלוויזיה. התלמידות מפעילות בלוג עצמאי בו הן מחוות את דעתן על תוכניות ריאליטי, עיתונות וסרטי קולנוע.

רכזת המגמה, דפנה קונסטנטינוב, היא בעלת תואר ראשון בתקשורת ותואר שני במנהל חינוכי, המגמה גרפה בעשור האחרון שישה פרסים מובילים בתחום היצירה הקולנועית בקרב בתי הספר של החמ"ד. אחד הסרטים



הרכזת החברתית, רחל מליק

הספר שמטרתן לאפשר לתלמידות לבטא את היצירתיות שלהן במשחק, בדרמה ובשירה". רחל מוסיפה כי במסגרת החינוך לנשמה השתתפו תלמידות כיתות י'-י"ב בסדנאות על גיל ההתבגרות שיזמה היועצת מלכה ניצן. בין היתר הן נפגשו עם סטייליסטית להכרת ערך הטיפוח והמראה החיצוני והשתתפו בסדנה שהוקדשה לתקשורת בינאישית. "הפעילויות הללו משפיעות, לדעתנו, על ההישגים הלימודיים של התלמידות", אומרת רחל.

"ליבנו ער"

מלכה ניצן, יועצת חינוכית לכיתות י'-י"ב טוענת כי צוות בית הספר מעורב מאוד בדאגה לתלמידות, בסיוע מוראלי ובפתרון

**הרכזת החברתית,
רחל מליק:
"האולפנה מפעילה
תוכנית חינוכית
בשם 'חינוך לנשמה'
שמטרתה לבנות
תשתית של הכרת ערך
עצמי אצל התלמידות,
ליצור אצלן הזדהות עם
מטרות הלימוד הערכי
וכן יחס מאוזן ונכון
להישגים. הפעילות
חוייתית ערכית
ומשתלבת בפעילויות
אחרות. בפורים למשל,
מתקיימות שלל
פעילויות שיוזמות
מורות בית הספר
שמטרתן לאפשר
לתלמידות לבטא
את היצירתיות שלהן
במשחק, בדרמה
ובשירה"**



הכנות להפינג פורים



רכזת מגמת לימודי ארץ ישראל, יעל מרצבך

זצ"ל, שנפטר באותה שנה. ברשת 40 מוסדות לימוד ובהם בתי ספר יסודיים, ישיבות לבנים ואולפנות לבנות, הפזורים בכל הארץ. בראש הרשת עמד שנים רבות הרב איתן איזמן, ומשנת 2015 עומד בראשה הרב שמחה ויסמן. הרב הוא בוגר ישיבת מרכז הרב בירושלים ומתגורר ביישוב נוף איילון. "הדגשים אצלנו הם אהבת עם ישראל, ארץ ישראל ומדינת ישראל, וכפועל יוצא מכך חיזוק תמידי של תחושת השייכות לארץ, לעם ולמדינה באמצעות טיולים, סמינריונים להכרת פניה של ארץ ישראל ופעילות התנדבותית ענפה. אנחנו מאפשרים כל העת למנהלי ישיבות ואולפנות ולמורים ומורות ברשת להתעדכן מבחינה לימודית וחינוכית בחומרים חדשים ולהיות פתוחים לשינויים".

הבולטים "בדרך אליך" נוצר על ידי אוראל גברא, על אחיה של חברה לכיתה שנעלם בנחל יהודה בגולן.

היסטוריה וארכיאולוגיה

מגמת לימודי ארץ ישראל בהיקף של 5 יחידות לימוד, מחזקת את הזיקה לארץ. יעל מרצבך, רכזת המגמה: "המגמה יוצרת חיבור לארץ ישראל ולעם ישראל באמצעות המקורות ההיסטוריים והארכיאולוגיים, בדגש מיוחד על הכרת אתרים בירושלים". כך למשל התלמידה שירה כתבי מכיתה י"א הדריכה בעיר דוד באתר המזוהה עם ארמון המלך דוד (שנחפר על ידי הארכיאולוגית אילת מזר) והעבירה את הידע שרכשה לחברותיה. אודל סיסו מכיתה י"א בחרה אתר ברובע ההרודיאני שהיה קשור למשפחת כוהנים שחיה במקום, והעלתה עם חברותיה הצגה באתר זה. יעל מרצבך מדגישה כי בדרך זו התלמידות רוכשות מיומנויות הדרכה וחיבור רחב מאוד לידע היסטורי וארכיאולוגי.

מגמות נוספות שנלמדות בהיקף של 5 יחידות לבגרות: מגמת מחשבים, מגמת אמנות וגרפיקה ממוחשבת. מגמת ביולוגיה, שמרכזת המורה איילת גולדשטיין, מצטיינת ברמת החקר וההישגים שלה. מגמת האמנות, בריכוזה של ספיר מיימון, היא מעין מגמת על פתוחה לכלל התלמידות בנוסף למגמת הבחירה שלהן, במטרה להוסיף השכלה כללית וידע נרחב בתחום זה.

רשת החינוך נעם צביה

רשת החינוך נועם צביה נוסדה בשנת 1982, ברוח משנתו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ובנו, ממשיך דרכו, הרב צבי יהודה קוק

כוחם של סיפורי חכמים

ד"ר חזי כהן, מורה לתנ"ך, עוסק כבר עשרים שנה בליקוט סיפורי חכמים מקהילות המזרח והספרדים, ביניהם גם סיפורים על נשים תלמידות חכמים. ספרו "חוכמה מקדם" מביא את סיפוריהם של כ-70 חכמים, ממרוקו במערב ועד לעירק במזרח

כתבה: אפרת אור | צילם: רפי קוז
צילומי משפחה באדיבות חזי כהן

דקות את הסיפור הידוע על האב, הבן והחמור שהולכים בדרך ובגלל הערות של עוברי אורח מחליפים ביניהם; פעם האב רוכב על החמור ופעם הבן, כשבכל פעם הם זוכים לביקורת מפי עוברי אורח. בסופו של דבר כד לצאת ידי חובת כולם, הרכיבו האב והבן את החמור על כתפיהם. "הוא סיפר את הסיפור בדרך מצחיקה והקהל צחק יחד אתו ונרגע. בסוף הסיפור הוא חיווה את דעתו בסוגיה שגרמה למריבה, והקהל שהיה נינוח ומחויך, קיבל את דעתו והמשיך בתפילה. מהמקרה הזה אפשר לראות שכוחו של הסיפור הוא לא רק בעלילה אלא בדרך שבה הוא מסופר ובעיתוי שלו."

מפגש עם תרבות אחרת

ד"ר כהן נזכר בעצב בחוויותיו כתלמיד מזרחי בפנימייה ישיבתית יוקרתית שרוב תלמידיה היו אשכנזים. "עד כיתה ו' למדתי בבית הספר היסודי הממלכתי דתי סעדיה גאון באור יהודה. בכיתה ז' עברתי לישיבה והפכתי מתלמיד מצטיין לתלמיד חלש. פתאום מצאתי את עצמי בין האחרונים בכיתה. הפער היה דרמטי מבחינה תרבותית ודתית. למדתי הלכות שלא היו מקובלות אצלנו. התפילות, הניגונים, וההלכות שנלמדו בישיבה לא היו רלוונטיים עבורי כי אצלנו בבית עשו את הדברים אחרת. "בישיבה באותה תקופה לא הכירו את חכמי המזרח, ובמיוחד את חכם יוסף חיים מבגדאד, המכונה "בן איש חי" על שם ספר דרשות שכתב לפרשיות השבוע. הוא היה דמות מובילה ביהדות עירק והפך לדמות מרכזית אצל כל הספרדים, המשתווה בחשיבותה לרב

ד"ר חזי כהן נולד בשנת 1969 באור יהודה למשפחה יוצאת עירק שהגיעה לארץ במבצע "עזרא ונחמיה" ושוכנה במעברת אור יהודה. הוא נולד לאחר שהמשפחה פונתה מהמעברה, אבל לדבריו חוויית המעברה ליוותה אותו. "הסיפורים על המעברה היו מאוד חזקים ואני ינקתי אותם. אלה היו השורשים שעליהם גדלתי", הוא נזכר, "המעברה הייתה מקום מפרק ומחזק גם יחד. מצד אחד היא הייתה מקום של קשיים ומצוקות כלכליות, של תחושה של נפילה מעושר ורווחה בעירק לאוהלים ופחונים בארץ. מצד שני, אבי היה אומר, שמי שיצא מהמעברה יכול להסתדר עם כל דבר בחיים."

"לסיפור כוח משלו"

אביו של ד"ר כהן, אבן יהודה, היה רב קהילה והרבה להשתמש בסיפורים ושזר אותם בדברי הלכה ומוסר. "מעשיותיו היו כלי העבודה שלו" מסביר חזי כהן. "אני גדלתי בצלו, אבל הוא לא כיווץ אותי, להפך הוא חיזק והעצים אותי. הוא היה מורה בחסד עליון ומנהיג הקהילה. מחלק ירושות, עושה שלום בית, מפייס בין ניצים בבית כנסת ומלמד בעזרת סיפורים. הוא נטע בי את ההבנה שסיפורים הם כוח, ושלפעמים אפשר לבטא דרכם דברים שאי אפשר לומר בדרך אחרת."

כדוגמה לשימוש מחוכם בסיפור מביא כהן מקרה שאירע בבית הכנסת של אביו. באמצע התפילה פרצה שם מריבה קשה בין המתפללים. הטונים בבית הכנסת עלו ואז אביו עלה על הבמה וסיפר לקהל במשך עשר



ספרו של ד"ר חזי כהן
שנכתב לפי ארצות מוצא



ד"ר חזי כהן

ישמעו אותי מדבר עם ההורים שלי בשפה שהם לא מבינים".

שיבה הביתה

מהישיבה עבר חזי כהן לגרעין נח"ל בקיבוץ

קוק ליהדות אשכנז. אני גדלתי עליו. הכרתי סיפורים אודותיו, למדתי דרשות שלו והייתה לי תמונה שלו בחדר. דמות מחוננת שבישיבה לא שמעו עליה לתדהמתני".

ד"ר כהן מספר שהפער בינו לבין התלמידים האשכנזים היה גדול והוא חש כי אין מי שידע שהוא בא מתרבות עשירה ועמוקה. ברגעי מצוקה עודד את עצמו בעזרת זיכרון מבית אביו: "תמיד אמרתי לעצמי שאני בא ממסורת גדולה מאוד שהם לא מבינים אותה. לפעמים רציתי להיות כמותם, אבל לא הייתי מוכן למחוק את הזהות שלי. עם זאת, הוא אינו מצטער על הלימודים בישיבה. "היום אני שמח על המפגש הזה. הכרתי עולמות מקסימים ושונים ואני יודע להכיר תודה. הזהות שלי התעצמה. אני יודע מי אני, מאיפה באתי ומה העוצמה של התרבות שלי".

כדוגמה להכרת ערך עצמי הוא מביא את יחסו לשפה הערבית. "אני יודע ערבית אבל עד שעברתי לפנימייה, כשההורים שלי היו מדברים אליי בערבית, ענית להם בעברית. מאז התחלתי לדבר איתם בטלפון הציבורי בערבית כי רציתי לבטא את הייחודיות שלי, שהחברים

"אבי, אבני יהודה, הרבה להשתמש בסיפורים ושזר אותם בדברי הלכה ומוסר. גדלתי בצלו, אבל הוא לא כיווץ אותי, להפך הוא חיזק והעצים אותי. הוא היה מורה בחסד עליון ומנהיג הקהילה. מחלק ירושות, עושה שלום בית, מפיס בין ניצים בבית כנסת ומלמד בעזרת סיפורים. הוא נטע בי את ההבנה שסיפורים הם כוח, ושלפעמים אפשר לבטא דרכם דברים שאי אפשר לומר בדרך אחרת"



חזי כהן בילדותו עם הוריו



"התפילות, הניגונים, וההלכות שנלמדו בישיבה לא היו רלוונטיים עבורי, כי אצלנו בבית עשו את הדברים אחרת. בישיבה לא הכירו את חכמי המזרח ובמיוחד את חכם יוסף חיים, שהיה דמות מובילה ביהדות עירק והפך לדמות מרכזית אצל כל הספרדים, ומשתווה בחשיבותו לרב קוק ליהדות אשכנז. גדלתי עליו. הכרתי סיפורים אודותיו, למדתי דרשות שלו והייתה לי תמונה שלו בחדר. דמות מחוננת שבישיבה לא שמעו עליה לתדהמתי"



ספרו של ד"ר חזי יחד עם ספרים ששימשו כמקור לעבודתו

הדתי עין צורים. "שם הייתה יותר פתיחות לקבל אותי, אבל גם שם לא מצאתי מענה", הוא משחזר. בסוף השירות הצבאי חזר הביתה לאור יהודה ולמד לתואר ראשון, שני ושלישי בתנ"ך באוניברסיטת בר אילן. הוא נמנה עם מובילי פעילות לגיבוש הזהות המזרחית של סניף בני עקיבא באור יהודה, ונזכר איך פעם שלחה התנועה לכל הסניפים כמתנה את ברכת המזון בגרסתה האשכנזית. "לנו בסניף לא היה אף לא חניך אחד אשכנזי, אז שלחתי להם את הברכות והוספתי מכתב בו הסבתי את תשומת לבם של ראשי התנועה שאנחנו לא צריכים שילמדו אותנו להגיד את ברכת המזון שלהם כי יש לנו ברכת מזון משלנו". במהלך התואר השלישי נשא אישה ועבר לגור במעלה גלבוע, למד הוראה והחל ללמד בישיבת מעלה גלבוע תנ"ך וכמובן את תרבות המזרח. עד היום הוא מלמד שם את תורת בן איש חי, את תורתם של חכמי המזרח, התרבות הספרדית ופיוטיה. הוא רואה עצמו מתורגמן של טקסטים ספרדיים לצעירים ולצעירות.

ליקוט סיפורים

ד"ר כהן מספר שהחל ללקט סיפורים של חכמי המזרח גם בשביל עצמו וגם בשביל תלמידיו. "אני מאמין בכוחו של סיפור ככלי חינוכי ולימודי. בכל פעם שראיתי סיפור בספר, באינטרנט, בדרשות, בעלוני פרשת השבוע תייקתי אותו. אספתי סיפורים מרבנים בבתי כנסת, מאנשים מבוגרים שרצו לספר על מה שהיה שם. אחרי הרבה שנים של איסוף גיליתי שיש לי אוצר ביד. הרגשתי שיש בסיפורים מסרים רלוונטיים לא רק לדתיים אלא לכל התרבות שמסביבנו". תוך כדי כתיבת הספר שנכתב לפי ארצות



המוצא, הוא יצא למסע היכרות עם כל עדה. "הסיפורים משקפים את התרבות בה הם נכתבו. יש שוני גדול בין העדות ויש גם קווים דומים. למשל, עולה בבירור שהרבנים המזרחיים מגיבים למציאות, וכשהמציאות מעמידה קושי בפני ההלכה, הם מחפשים את הדרך לפשר ובעצם לחבר ביניהן".

הוא מביא כדוגמה את התמודדותו של רבי יוסף גאנסיא מאלג'יריה עם תופעת החילון, שהייתה נפוצה בקהילה מפני שהיהודים עבדו עם הממשל הצרפתי והושפעו ממנו. כאשר רבי יוסף גאנסיא ראה שפחות ופחות אנשים באים לבית כנסת בשבת, בירר מדוע קורה הדבר, והתחוויר לו שהם נאלצים לעבוד בשבת. הוא הבין שלא יהיה ניתן לשנות את המציאות, ועל כן הציע שיבואו להתפלל בשבת בחמש בבוקר לפני שהם הולכים לעבודה. "אף שהרב התנגד בכל מאודו לחילול שבת, הרי שהצעתו משקפת את הרצון לשמור על קשר בתוך הקהילה, גם אם חלק מבניה נאלצים לעבוד בשבת. העולם הספרדי מכון יותר לשמור על קהילה. מותר לומר ליהודי חילוני 'אתה טועה', אבל לא לגרום לחרם ולניכור".

נשים חכמות במזרח

ד"ר כהן טוען שבעולם היהודי המזרחי יש "עושר רב, צבעים, פיוטים ומוזיקה, עושר תרבותי יהודי שכדאי להכיר". בספרו הוא שילב סיפורים של נשים תלמידות חכמים מן המזרח. "אני לא רוצה לעשות אידיאליזציה, החיים היו קשים ובמרכז תשומת הלב היו הגברים. בכל העולם הדתי היהודי החינוך לבנים היה יותר משמעותי מהחינוך לבנות. עם זאת במזרח היו גם דברים אחרים. כשראו שיש לאישה יכולות וכישרון, פרגנו לה. לא באו ואמרו 'מי את? ואיך את מזעה?'".

ד"ר כהן מביא דוגמאות לנשים יוצאות דופן. למשל הרבנית אסנת ברזאני, המכונה התנאית, שחייתה בסוף המאה ה-17 וכתבה פירוש שאבד לספר משלי. "קשה להאמין אבל היא הייתה ראש ישיבה". דוגמה נוספת היא פרחת ששון, תלמידת חכמים ועשירה מופלגת, שחייתה בהודו בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20, אשר התכתבה עם חכמי זמנה ונבחרה ליושבת ראש האסיפה השנתית של בית מדרש אורתודוכסי בלונדון. "בן איש חי כתב לה חידות שפתרון היה אחד משמות בני משפחתה, דברים שלא יעלו היום על הדעת בחברה החרדית".

הוא מצטט סיפור שסיפר הרב יוסף משאש באחת מדרשותיו, על נערה כישרונית שלא רצתה להתחתן משום שביקשה להקדיש עצמה ללימוד תורה. אביה הביא אותה לרב על מנת שישכנעה להתחתן, אבל היא פתחה בוויכוח עם הרב וניצחה אותו. לבסוף אמר הרב לאביה שיניח לה ללמוד, ושזכות הצדיקות שלה כל העיר תינצל. "היו במזרח מודלים נשיים ראויים. הייתי רוצה שכל בת

”אני מאמין בכוחו של סיפור ככלי חינוכי ולימודי. בכל פעם שראיתי סיפור בספר, באינטרנט, בדרשות, בעלוני פרשת השבוע, תייקתי אותו. אספתי סיפורים מרבנים בבתי כנסת, מאנשים מבוגרים שרצו לספר על מה שהיה שם. אחרי הרבה שנים של איסוף גיליתי שיש לי אוצר ביד. הרגשתי שיש בסיפורים מסרים רלוונטיים לא רק לדתיים אלא לכל התרבות שמסביבנו”



חנוכת בית הכנסת ע"ש אלי כהן באור יהודה שאביו של ד"ר חזי כהן (במרכז עם משקפיים) היה בין מקימיו

כלומר, כוחו של סיפור אינו בתיאור טכני ואובייקטיבי של מה שקרה בעבר, אלא ברגע שמספרים אותו הוא משנה משהו בהווה. "השומעים ואפילו המספר עצמו חווים

יהודייה תכיר את פרחיה ששון שהייתה ללא ספק גיבורת תרבות", אומר ד"ר כהן.

מיהו מזרחי

אחד הקשיים בהם נתקל בעריכת הספר "חוכמה מקדם" נבע מהשאלה מיהו מזרחי. בתהליך בירור השאלה למד ד"ר כהן שאין הגדרה שיכולה להקיף את כל הקהילות. בסופו של דבר החליט על הגדרה לא מדעית. "התלבטתי בקשר לארצות כמו גיאורגיה, האם הם מזרחיים? ואז נזכרתי שבאור יהודה הגיאורגים שהכרתי היו ספרדים וכללתי אותם בספר".

במסגרת הכנת הספר תירגם סיפורים לעברית, וכדי להתאימם להווייה העכשווית עיבד חלק מהם. באופן כללי, הוא אומר, הסיפורים של כל מקום משקפים את ההיסטוריה של התרבות המקומית. בגיאורגיה למשל הוא מצא הרבה סיפורים של מסירות נפש ללימוד תורה כנגד השלטון הקומוניסטי. הסיפורים מאלג'יריה משקפים את המתח בין עולם התורה לעולם החילוני. בסיפורים מתימן בולטים המתחים בין קבוצות בתוך העדה. בסיפורים ממרוקו יש לרוב התייחסות חמה ומאוזנת לאוכלוסייה הלא יהודית.

לעומת סיפורים מאשכנז בהם בדרך כלל היהודי פוגש גוי מאיים ויש ביניהם מתח וריחוק המגיע לעתים לכדי עימות, הרי שבמרוקו יש הרבה סיפורים על שיתופי פעולה בין הרבי לקאדי. הסיפורים של חכמי תורכיה מרבים לעסוק בחלוקת הון צודקת בין עניים ועשירים. כך למשל הרב חיים פלאג'י נהג לפסוק שמסי הקהילה יועברו לעניים והכעיס בכך את העשירים.

ד"ר כהן מציין כי הסיפורים בספר אינם רק סיפורים שהיו, אלא סיפורים בעלי נוכחות.



אביו של ד"ר חזי כהן, ממנהיגי הקהילה באור יהודה (שני מימין) בטקס חלוקת פרסים במסגרת חיזוק החינוך היהודי בבית הכנסת ע"ש אלי כהן

ברגע הזה את הסיפור, ולעתים יש בו הכוח לשנות משהו בחייהם. היה חשוב לי להוסיף לארון הספרים היהודי גם סיפורים מהתרבות המזרחית, כדי להוסיף טעם נוסף לארון הספרים הישראלי-היהודי ולהפוך אותו לשלם יותר".

בתיה"ס כבר לא מלמדים אידיש

האידיש, שהייתה במשך מאות שנים שפתם של יהודי אשכנז, הולכת ונעלמת בישראל. המגזר היחיד שמשמר את השפה הוא המגזר החרדי. המפקחת המרכזת של לימודי האידיש במשרד החינוך, דבורה קוסמן, מסבירה כי הסיבה לכך היא היעדר משאבים

כתב: אלעד מרגל | צילמה: מרים צחי

כיום בתיכון "פלך" בירושלים. היא נולדה בבואנוס איירס שבארגנטינה וחייה בירושלים. קוסמן למדה אידיש בבית אמה, בהמשך בבית הספר היהודי י.ל. פרץ וכשעלתה לארץ המשיכה ללמוד אידיש באוניברסיטה העברית. לדברי קוסמן, הירידה בלימודי האידיש היא חלק ממגמה רחבה של פיחות בלימוד מקצועות הרוח, כגון ספרות, יהדות והיסטוריה, לעומת מקצועות בעלי פוטנציאל לרווח כלכלי כגון מתמטיקה, הנדסה ומחשבים.

"לא פשוט לשכנע את מקבלי ההחלטות להקצות משאבים לנושא", אומרת קוסמן. "זה מצער כי מדובר בירושה תרבותית של כלל ישראל שאין לזלזל בה. 95% מהיהדות האשכנזית הרי דיברה אידיש בתחילת המאה ה-20. יצירה יהודית עשירה בחול ובקודש נמסרה בעל פה באידיש, בספרות ובמוזיקה". קוסמן מעריכה כי לימוד אידיש עשוי גם לקרב לבבות. "בפלך המפגש של בנות המגמה שלי לאידיש עם נערות חרדיות בנות גילן דוברות השפה, מעשיר את הבנות, ומחבר אותן ליהדות מבית סבא".

במסגרת המאמצים לחיזוק לימודי האידיש מנסה קוסמן לעבד תוכנית לימודים אחת לכל המגזרים: "הדרך החרדית ללמד אידיש היא דרך כתבי קודש והגות רבנית של אדמו"רי חסידיות שונות, ואילו בחינוך הממלכתי מלמדים דרך טקסטים של סופרים ומשוררים משכילים כגון שלום עליכם, י.ל. פרץ, איציק מאנגער, אברהם סוצקעווער והמשוררת קדיה מולודובסקי. אני מנסה ליצור קשר בין בתי ספר במגזר החרדי והממלכתי, ולחבר את כולם לתוכנית לימודים אחידה". כן פועלת קוסמן



דבורה קוסמן, המפקחת המרכזת של לימודי האידיש במשרד החינוך

בשנים האחרונות נרשמה ירידה תלולה בלימודי האידיש בבתי הספר הממלכתיים. "אם בשנות ה-80 היו יותר מ-40 בתי ספר לומדי אידיש ברחבי הארץ, כיום ניגשים לבגרות רק 11 בתי ספר, רובם חרדים, מקרב חסידי חב"ד", אומרת דבורה קוסמן, המפקחת המרכזת של לימודי האידיש במשרד החינוך. רק בשני בתי ספר ממלכתיים כלליים: אורט חולון ודה שליט ברחובות, ובבית ספר ממלכתי דתי אחד, תיכון פלך בירושלים, מאפשרים לתלמידים ללמוד אידיש כשפה זרה שלישית.

פיחות בלימודי הרוח

דבורה קוסמן מלמדת אידיש כבר כ-40 שנה,



**בנות המגמה לאידיש בבית הספר התיכון "פלך" בירושלים מעלות הצגה באידיש
צילום: דייגו רוטמן**

דבורה קוסמן:
**"הדרך החרדית ללמד
 אידיש היא דרך כתבי
 קודש והגות רבנית
 של אדמו"רי חסידויות
 שונות, ואילו בחינוך
 הממלכתי מלמדים דרך
 טקסטים של סופרים
 ומשוררים משכילים כגון
 שלום עליכם, י.ל. פראָ,
 איציק מאנגער, אַברהם
 סוצקעווער והמשוררת
 קדיה מולודובסקי.
 אני מנסה ליצור תוכנית
 לימודים אחידה ללימוד
 אידיש לכל המגזרים"**

לספרות עם ישראל, חבר הנהלת איגוד סופרי האידיש בישראל הממוקם בבית לייוויק בתל אביב. טשרנין הוא יוצא ברית המועצות לשעבר, ובוגר אוניברסיטת לומנוסוב שבמוסקבה. הוא רואה בלימודי תרבות האידיש חלק מלימוד התרבות היהודית.

"האידיש היא מרכיב זהות יהודי שקצת איבדנו בדרך לתחיה לאומית, וחבל. רוב הישראלים לא מודעים להשפעה הגדולה של האידיש על העברית בת זמננו. לפיכך, בקורסים שלי אני מעורר את מודעתם של הסטודנטים למקור באידיש של מילות סלנג ישראלי כגון 'פופיק', 'שוויצר', 'שפיץ', 'משפריץ', ו'לפראגן'. במהלך הקורס מגלים הסטודנטים כי האידיש היא שפה נפלאה עם עושר תרבותי, שמשלבת תכנים יהודיים עממיים והשפעות תרבותיות רחבות משפות האזור: פולנית, רוסית וגרמנית. היא עסיסית כמו סלנג רחוב ומתובלת בפסקי מקרא ותלמוד. מי שיודע אידיש, יכול ליהנות מספרות יהודית חילונית עשירה מתקופת ההשכלה, כגון ספרו של י.ל. גורדון, 'שפת חולין', ועוד יצירות רבות ונפלאות של שלום עליכם, מנדלי מוכר ספרים ועוד. גם כדי להבין לעומק את הספרות העברית החדשה של יוצאי אשכנז, כדאי לדעת אידיש".

פרופסור ברנא מוסיף: "לימודי האידיש ותרבותה הם לעתים חלק ממסע אישי של הסטודנטים לחיפוש שורשים וזהות. בכל שנה

להקמת מסגרת להכשרת מורים לאידיש. "אין בארץ אפילו מוסד אקדמי אחד שעושה זאת", היא טוענת ומוסיפה כי בימים אלה מפתחים במזכירות הפדגוגית אתר אינטרנט לאידיש, שישימש כלי למורים להנחלת השפה.

קורס חדש ללימוד תרבות האידיש ושפתה באוני' אריאל

בזמן שבבתי הספר תרבות האידיש נמצאת בירידה, באוניברסיטת אריאל נפתח קורס חדש לאידיש, שפה ותרבות, במסגרת התוכנית לתואר שני במורשת ישראל. בעבר הקורס לאידיש עסק רק בהוראת השפה, ואילו הקורס המחודש ישלב גם לימודי תרבות.

פרופסור אורציון ברנא, ראש התוכנית לתואר שני במורשת ישראל באוניברסיטת אריאל: "לימודי התרבות יהיו כ-60% מתכני הקורס, ובמסגרתם יחשפו הסטודנטים להיסטוריה של הקהילות היהודיות בפולין, ובעיקר לקהילת וארשה העשירה בספרות ותרבות באידיש. כמו כן יעסוק הקורס במרכז התרבותי החשוב לאידיש: יהדות ארצות הברית, וביוצרי אידיש שפעלו בה כגון המשורר א. א. ליסיצקי. מדובר בקורס חדש שיש בו מקום לגמישות ולשינויים בתכני הלימוד בהתאם לצורך, ותשולב בו גם הקרנת סרטים והצגות".

מנחה הקורס הוא ולול טשרנין, משורר, מרצה

נרשמים לתוכנית למורשת ישראל למעלה מ-35 סטודנטים שמגיעים מרקע שונה. חלקם צעירים לאחר תארים ראשונים במדעי הרוח והיהדות, וחלק לא מבוטל הם מבוגרים שהגיעו לבשלות מקצועית במקצועות ריאליים כגון הנדסה, ורוצים לפתוח אופקים חדשים."

לברתנא זיקה חזקה לאידיש. לאחרונה הוציא לאור את הספר "אשמורה", ספר שירים באידיש שכתב אביו, המשורר מרדכי ברתנא, בילדותו. מרדכי ברתנא היה ציוני נלהב שעלה ארצה, ועם עלייתו זנח את האידיש וכתב שירה בשפה העברית בלבד. "בכך אני סוגר מעגל אישי מול אבי ז"ל, שקינא לשפה העברית, ודאג לכך שלא אדע אידיש. הוא נהג לומר ש'פה בארץ - רק עברית'. אני חושב שכחלוף הזמן, כבר יש בארץ מקום לשתי השפות. החזרה לאידיש, במובן זה, היא גם החזרה האישית שלי אל שפת משפחתי ובית אבי."

על זיקה עמוקה לאידיש מספרת גם חוה שמולביץ', סטודנטית לתואר שני במורשת ישראל, שמסיימת בימים אלו את עבודת התזה שלה על שירים רב לשוניים ('מקרוניים') בפולקלור האידיש, בהנחיית ולוול טשרנין. שמולביץ' היא ילידת פנוזה שבברית המועצות. בהשראת התואר הראשון שלה במוזיקה היא חוקרת את הפן המוזיקאלי של שירים באידיש. "גדלתי במשפחה מתבוללת, אך כבר כנערה התעניינתי באידיש בצורה שקשה להסביר. מצאתי ספר בבית של שלום עליכם ותקליט של נחמה ליפשיץ, והתחלתי לקרוא ולשמוע. כך גיליתי מה זה 'שאבעס' ומה זאת 'תורה'. הסקרנות הובילה אותי הלאה, נסעתי בין עיירות יהודיות ברחבי אוקראינה וליטא, והקלטתי זקנים שרים באידיש. כיוון שעברית היא אסור ללמוד או ללמוד ברוסיה הסובייטית, דרך האידיש התחברתי ליהדותי."

"התחנתתי עם פעיל ציוני שטיפל באסירי ציון, וכך עליתי ארצה. גם פה המשכתי לעסוק בתחביב שלי: אידיש. את ד"ר הלנה רימון, המלמדת באוניברסיטת אריאל, הכרתי מהפעילות היהודית ברוסיה, והיא הציעה לי להפוך את התחביב ללימודים מסודרים. נהניתי מקורס האידיש של ד"ר ולוול טשרנין, המתבל את הלימוד בשירים ובסיפורים. אני הולכת ומתמכרת לתרבות האידיש, אצלי זה ממש בנשמה."

הצלחה להצגה "געברטיג" של תיאטרון היידישפיל

תיאטרון היידישפיל (התיאטרון היהודי) תיאטרון האידיש היחיד בישראל, תורם לשימורה של תרבות האידיש בארץ. התיאטרון נוסד ב-1987 על ידי מנהלו האמנותי הראשון, שמואל עצמון-וירצר, במטרה "להציל את כבודה האבוד של השפה היידיש ואת תרבותה, ולהחזיר לשפה זו את חינה, עממיותה



פרופ' אורציון ברתנא, ראש התוכנית לתואר שני במורשת ישראל



חוה שמולביץ', תלמידה בתוכנית לתואר שני במורשת ישראל המתמחה באידיש

מנחה הקורס לאידיש באוניברסיטת אריאל, ולוול טשרנין: "אני מעורר את מודעתם של הסטודנטים בקורסים שלי למקור באידיש של מילות סלנג ישראלי כגון 'פופיק', 'שוויצר', 'שפיץ', 'משפריץ', ו'לפרגן'. הסטודנטים מגלים כי האידיש היא שפה נפלאה עם עושר תרבותי, שמשלבת תכנים יהודיים עממיים והשפעות תרבותיות רחבות מהפולנית, הרוסית והגרמנית"

ותפארתה", כפי שנכתב באתר האינטרנט של התיאטרון. מיקי גורביץ', מספרי כי עד היום העלה התיאטרון למעלה מ-100 הפקות וזכה גם להכרה בינלאומית. הרפרטואר של התיאטרון עשיר ומגוון. החל מהקלאסיקה של שלום עליכם, אברהם גולדפדן, איציק מאנגר, שלום אש ויעקב גורדין, דרך יצחק בשביס זינגר וש"י עגנון, וכלה בחנוך לוין, יהושע סובול, הלל מיטלפונקט, ב. מיכאל, אפרים סידון ואחרים. מראשיתו שיחקו בתיאטרון מיטב שחקני האידיש הוותיקים כמו יעקב אלפרין (ז"ל), יעקב בודו, אנאבלה ומוניקה ורדימון. אליהם הצטרפו שחקנים כמו ענת עצמון, ליא קניג, מרים זוהר, טוביה צפיר, מייק בורשטיין, יונה אליאן קשת, דב גליקמן, דודו פישר, אילן דר, אודיה קורן, נצר אלוני ועוד.

"מעבר לרפרטואר מקיים התיאטרון פעילויות שונות, חלקן כתרומה לקהילה, וחלקן כהמשך שימור שפת האידיש ותרבותה והעברתה לדורות הבאים", מספר גורביץ', המשמש גם כראש הפרויקט החינוכי של התיאטרון. במסגרת פרויקט זה משתף פעולה תיאטרון היידישפיל עם מינהל חברה ונוער במשרד החינוך, מנהלת פולין וסל תרבות ארצי. "יחד חברנו לפרויקט שבא לקרב בני נוער, תלמידים ומחנכים לתרבות האידיש, על ידי הצגות המוצגות בשפה העברית משולבת עם אידיש, בתרגום לעברית, רוסית וערבית", מספר גורביץ'.

"געבירטיג" הוא מחזה מוזיקלי שנכתב על ידי יהושע סובול, על פי שירי מרדכי געבירטיג, משורר ומלחין יהודי מקראקוב שנרצח בשואה, ונודע כמחבר השיר "העיירה בוערת". בהצגה מושרים השירים באידיש ואילו הדיאלוגים נאמרים בעברית, מה שמקל על הצופים ומאפשר לנוער להבין את המתרחש. המחזה מתאר את החיים היהודיים התוססים באירופה בתקופה שלפני השואה. ועלוול ובערל, דמויות בדיוניות מן העיר קראקוב, יוצאים לחפש את קרוביהם, ודרך עלילות השירים מוצאים את הוריהם, סביהם וחבריהם, בין טיפוסים וסיטואציות עממיות מהווי הקהילה היהודית בעיר.

ההצגה היא ללא עלות למערכת החינוך, והיא אחת ההצגות המבוקשות בסל התרבות בישראל. "השנה העלנו למעלה מ-50 הצגות, וכ-20,000 תלמידים צפו בהצגה, חלקם במסגרת ההכנה למסע לפולין וחלקם כהעשרה כללית. תלמידים מכל המגזרים נהנים ממנה, אפילו מן המגזר הבדואי, הדרוזי והצ'רקסי, כחלק משילוב תרבות בשירות הלמידה", מספר גורביץ'.

חנה ילזו, רכזת חינוך חברתי באורט חצור הגלילית, מספרת על החיבור המפתיע של תלמידיה לתרבות האידיש. "בתחילה חששנו שתלמידינו יתקשו לצפות בהצגה בגלל השפה, השירה באידיש והתרבות שאינה מוכרת להם. לשמחתנו כבר בדקות הראשונות של ההצגה הבנו שזו תהיה הצלחה גדולה, התלמידים היו קשובים ונהנו".



הצגה של תיאטרון היידישפיל

מצוינות אמנותית

בתערוכה השנתית של בוגרי מגמות האמנות בחמ"ד, שהתקיימה במוזיאון המחתרות בירושלים, השתתפו השנה תלמידים משלושה בתי ספר לחינוך מיוחד. העבודות הוצגו ללא שום ציון שמדובר בתלמידי חינוך מיוחד וגרפו התפעלות כללית. "זה יצר אצל כולנו תובנה שבאמנות השמים הם הגבול", אומרת רויטל שטרן, מפקחת על אמנויות ותקשורת בחמ"ד

כתבה: אפרת אור | צילם: רפי קוץ

המגמות לאמנות בשלושת בתי הספר לחינוך מיוחד שהציגו בתערוכה נפתחו בשנים האחרונות. בשלושתן הגיעו התלמידים להישגים מפתיעים, לרבות גישה לבחינות בגרות באמנות.

בית הספר עציון

בבית החינוך הממלכתי דתי "עציון" בבני ברק, בניהולה של רחלי שטיין, לומדים בעלי מוגבלות שכלית בדרגה קלה עד בינונית, מגיל 6 עד 21. "מגיעים אלינו תלמידים מבתים דתיים, חרדים וחילונים, וכולם מוצאים אצלנו בית חם", מציינת המנהלת ומדגישה כי בית הספר שואף להגיש לבחינות בגרות כל תלמיד שמסוגל לכך, מתוך רצון למצות את הפוטנציאל הגלום בו. "הלימודים העיוניים קשים לעתים לתלמידינו, ובאמנות הם מוצאים דרך לביטוי עצמי וכלי המסייע להם להתגבר על הקשיים", אומרת שטיין ומדגישה כי בשיעורי אמנות התלמידים גם רוכשים הרגלי עבודה, יכולת תכנון, סבלנות והתמדה, מיומנויות חשובות להמשך דרכם. ציורי התלמידים מקשטים את קירות בית הספר והם נמכרים בירידים.

ארבע מבוגרות "עציון" כבר ניגשו לבחינת בגרות באמנות. סימה מרקוביץ, מורה ותיקה לאמנות ב"עציון", מספרת כי החלק הקשה ביותר בהכנה לבחינות היה הפרזנטציה. "הצגת העבודות לפני בוחן חיצוני לא מוכר, הרתיעה את הבנות. עבדנו על זה שוב ושוב, לא נתתי להן מנוח, נעזרנו בתומכי זיכרון, ובסופו של דבר הן הציגו את עבודותיהן וכל אחת קיבלה 100".

העבודות הוצגו בתערוכה בירושלים והבנות חשו גאווה רבה על כך שהן הוצגו יחד עם עבודות התלמידים ה"רגילים". "הן הרגישו שוות בין שווים", מספרת סימה, ומדגישה שבשיעורי אמנות התלמידים מוצאים מרחב לביטוי אישי. "תחושת המסוגלות שלהם מתגברת, הביטחון העצמי עולה ואתו הרצון להגיע להישגים גבוהים".

לדבריה, הקניית הרגלי עבודה ושמירה על סביבת עבודה מסודרת ונקייה הן חלק בלתי נפרד מהלמידה. אפשרויות היצירה בשיעורי האמנות הן רבות ומגוונות: פיסול, עיסת נייר, קולאז', פסיפס, ציור בצבעי אקריליק, פנדה וציור על בד. "יש תיאוריות שלפיהן ריבוי גירויים מפריע לתלמידינו, אבל אני מגלה כי שפע הצבעים, הצורות והחומרים בחדר האמנות, דווקא מרגיע אותם. כל אחד מוצא את עצמו, מתמקד בעבודתו ועובד ברוע".

סימה מתארת כיצד שיעורי האומנות השפיעו על תלמידה שאובחנה כאוטיסטית: "היא ציירה דמויות מתוכניות טלוויזיה וסרטי וולט דיסני והחלה לתקשר תוך כדי כך. במהלך השנים היא התקדמה, ציוריה נעשו מרשימים באופן מיוחד ונמצאו מתאימים לקישוט קירות בית הספר".



מנהלת בית הספר, רחלי שטיין



סימה מרקוביץ, המורה לאמנות

בחינוך המיוחד



עבודות אמנות במרחב של בית הספר "עציון"



ציורי קיר



פיסול בנייר





ציורי קיר של התלמיד מ.

מנהלת "מישרים"
מיכל כליל החורש

בית הספר מישרים

בית הספר הממלכתי דתי לחינוך מיוחד "מישרים" בשוהם, בניהולה של מיכל כליל-החורש, קולט תלמידים בעלי

לקויות למידה, הפרעות התנהגותיות ורגשיות, ותלמידים בספקטרום האוטיסטי, מגיל 12 עד 21. תלמידים המסוגלים לכך, מקבלים חיזוק לימודי המעודד אותם לגשת לבחינת בגרות לפחות במקצוע אחד, במטרה למצות את הפוטנציאל הגלום בהם וגם כדי לאפשר להם לקבל תעודת גמר המגדילה את אפשרויות התעסוקה שלהם בעתיד.

במסגרת לימודי האמנות התלמידים חייבים לבחור לפחות תחום אחד שבו הם טובים: תיאטרון, מוזיקה, מקהלה, תכנון ועיצוב, ציור, מחול. "במקצועות האמנות אנחנו עובדים על מה שהתלמידים אוהבים ויכולים להגיע להישגים מרשימים", אומרת מיכל ומספרת שלעתים תלמידים מתקשים לומר מהו התחום שאותו הם אוהבים ועל כן כחלק מתהליך הבחירה מותר להם להחליף תחומים כדי לגלות מה מתאים להם.

"נוכחנו לדעת שגם אם התלמידים שלנו מתקשים בחלק מהתחומים, בתחומים אחרים יש להם כישרונות יוצאים מהכלל והם מסוגלים להגיע בהם להישגים גבוהים מאוד. אני מקווה שמערכת החינוך תאמץ את הגישה הרואה את התלמיד כמכלול, שבחלק מהתחומים יש לו צרכים



**מימין: המורה לאמנות איריס קראוס
למטה: עבודות קבוצתיות גדולות בהשראת הצייר פרנץ מארק,
ממייסדי האקספרסיוניזם הגרמני**





האמן והתלמיד מ.



מיוחדים, אבל בתחומים אחרים יש לו יכולות יוצאות דופן, איכויות נהדרות וראויות להגשמה. מיכל כלייל-החורש טוענת כי ההשתתפות בתערוכה תרמה לחיזוק הדימוי העצמי של התלמידים: "אפשר לעבוד שנה על הדימוי העצמי בחדר, אבל אין כמו לצאת מהחדר ולחוות הצלחה דרך עשייה בתחום שאתה טוב בו כמו להציג את העבודות שלך בתערוכה ארצית". לתערוכה הארצית שלח בית הספר "מישרים" את עבודותיו של מ. אוטיסט בעל יכולת רישום שסיים בשנה שעברה את בית הספר. מנהלת מגמת האמנות, אירית קראוס: "מ. אהב מאוד לצייר. רישומו היו מלאי דרמה ודמויות עם הבעות פנים אותן צייר מתוך עולמו הפנימי. אבל כששמע את הצלצול, נהג לקום ולעזוב את הכיתה, כשהוא משאיר מאחוריו את הציורים ומביע חוסר עניין בהם". אירית אספה את העבודות בתיקיה וכדי לעזור למ. להתגבר על הקושי שלו להמשיך ולהשקיע בעבודות, נולד רעיון לאפשר לו לרשום על הקיר של הסטודיו לאמנות. "בתחילה הוא גילה התנגדות ואמר 'אסור לצייר על הקירות', אבל אחר כך הוא נענה לאתגר ולשבירת השגרה ושיתף פעולה. במשך שנה צייר על הקיר, ובכל פעם חזר לציורים הקודמים והוסיף להם צבע, או טקסט. הקיר התמלא ציורים ועורר התפעלות ומ. חש גאווה וסיפוק, שעוררו בו רצון להמשיך וליצור", מספרת אירית. מתוך היצירות שנשתמרו בתיקיה, נבחרו כמה רישומים שהוצגו בתערוכה בירושלים. מ. הגיע עם משפחתו והיה נרגש וגאה שעבודותיו זכו להערכה. ■

עבודות במסגרת פרויקט הגדה מצוירת



בית הספר מישרים - המשך <



עבודות בנושא ירושלים מצוירות על תוף מרים



עבודה בפרויקט על הרב והרבנית קאפח



ספינה סרוגה,
עבודה משותפת של
הצוות והתלמידים



עבודה קבוצתית על המנהיגים בן גוריון ובגין והטקסט המלווה את דיוקן בן גוריון

בית הספר סיני

בית הספר הממלכתי דתי לחינוך מיוחד "סיני" ברמלה, בניהולה של חיה ברקוביץ', שלח לתערוכה עבודות של בוגרי מגמת צילום. מאיה מלול, המורה לצילום, מספרת שלכבוד התערוכה בית הספר יזם נסיעה לירושלים. "התלמידים שלנו התרגשו מאוד מעצם העובדה שעבודות של תלמידי סיני מוצגות יחד עם עבודות מצטיינות נוספות מכל בתי הספר של החמ"ד", אומרת מאיה. "הכנתי אותם לביקור בתערוכה. הבאתי לכיתה את הקטלוג וכל אחד היה צריך לבחור תמונה שהוא אוהב. זה הוביל לשיחה על תכני העבודות. כך למשל תמונה של בחורה עם ריטלין הובילה לשיחה על השימוש בריטלין ועל תרופות. הבנות התחברו לדייקנאות וזה הוביל לדיון על יופי. הם העבירו את המידע על התערוכה לבתי הוריים, ולאחר מכן דיווחו מה אמרו בבית על תמונה זו או אחרת". מאיה היא מטפלת רגשית בהבעה ויצירה וגם בוגרת בצלאל במחלקה לצילום. בבית הספר סיני היא מלמדת את כיתת הצילום שהיא חלק ממגמת תקשורת. היא מאמינה ביכולת שיש ללימודי אמנות וצילום בכללם, לחזק את החיבור בין מורה לתלמידיו. "בשיעורי אמנות עולות שאלות הנוגעות לאופן שבו התלמיד רואה את העולם ולא שאלות שבאות לבחון מה הוא יודע. זה גותן ביטוי לייחודיות שבכל תלמיד, מאפשר גישה לעולמו הפנימי, להעצים אותו ולגלות את יכולותיו". בשלב מתקדם של העבודה במגמת צילום, התלמידים מקבלים מצלמות שאותן הם יכולים לקחת לבתיהם, תוך קבלת אחריות על הציוד. הם לומדים להכיר באופן בסיסי את הפנ הטכני של הצילום ומחדדים את יכולת ההתבוננות שלהם בסביבתם. "השאיפה היא להפוך אותם למתבוננים חכמים, להבין מה ההבדל בין מה שרואים במצלמה למציאות, ושיבינו שצילום לא יכול



מנהלת בית הספר, חיה ברקוביץ'

עבודות במסגרת פרויקט צילום טיפולוגי שבו התבקשו התלמידים להביא חפצים אישיים שהם בעלי משמעות עבורם



בית הספר סיני - המשך <



עבודות גמר של תלמידים



להכיל את כל מה שרואים ויודעים מצד אחד, ומצד שני שהכנסת רגע אחד לתמונה יכולה לספר סיפור שלם. מסכמת מאיה ומוסיפה כי תלמידי הצילום לוקחים חלק בצילום טקסים ואירועים שונים בבית הספר במהלך השנה. כך שהם מהווים חלק חשוב מתרבות בית הספר.

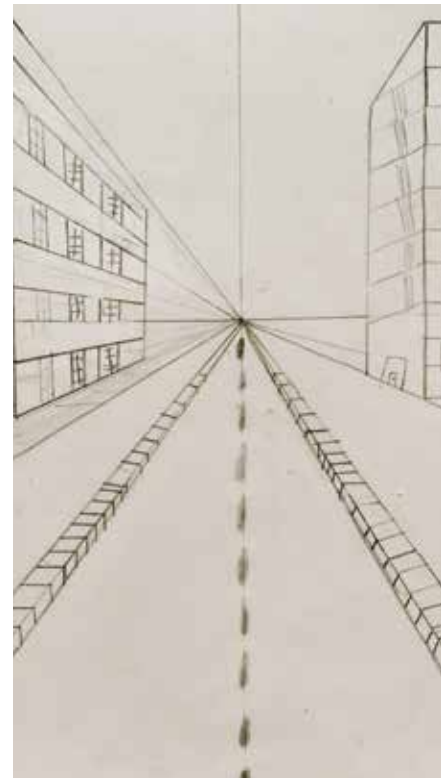
הצילומים שנבחרו להיות מוצגים בתערוכה הופקו במסגרת פרויקט שבו כל תלמיד התבקש לצלם חפץ אישי, משמעותי עבורו. כל הצילומים צולמו באותו אופן, כחלק מלמידה על צילום טיפולוגי. התלמידים עבדו על העמדת המצלמה על הזוויות והאור ובנוסף התבקשו לכתוב מה מספר הצילום. אחד התלמידים צילם כובע סרוג של תינוק שהיה שלו. הוא סיפר שנולד פג והאחות בבית החולים סרגה לו את הכובע. ואביו שמר על הכובע במשך כל השנים.

את קירות בית הספר "סיני" מעטרות עבודות התלמידים שנעשו בשיעורי אמנות ובסדנאות העיצוב. תימור שוורץ מילר מובילה את מגמת האמנות בבית הספר, יחד עם קרן ברקו. "לימודי האמנות מסייעים בהשגת מטרות בית הספר להכשיר את התלמידים לחיים בקהילה, ולחיות חיים משמעותיים. דרך האמנות הם נחשפים ליצירה, לתרבות ולמכלול ההווה הישראלית", אומרת תימור.

חיה ברקוביץ, מנהלת בית הספר מדגישה כי מגמת בית הספר היא למצות את המיטב שבכל תלמיד. "אנחנו מכוונים גבוה ומגיעים רחוק. לא אומרים אף פעם אי אפשר אלא יוצרים איים של אפשר".

בשנים האחרונות נעשת בבית הספר השקעה מיוחדת להגיש תלמידים לבחינות בגרות במקצועות השונים. לפני שלוש שנים נפתח מסלול לבגרות באמנות. "לתלמידים שלנו עצם ההגשה לבחינה מהווה אתגר. הם צריכים להתמודד עם לימוד נושא שחורג מעבר ללימוד כישורי חיים בסיסיים, ומצריך חשיבה ברמה גבוהה יותר", אומרת קרן ברקו, המלמדת את החלק העיוני במגמת האמנות.

"בשבילי זו מתנה גדולה לראות את התהליכים שתלמידים עוברים בסדנה", אומרת תימור. כל תלמידי בית הספר לומדים אמנות אך רק קבוצה קטנה של תלמידים נמצאה מתאימה למגמת אמנות וניגשת לבגרות. דרישות המגמה היא יכולת טכנית בסיסית, שלרוב לא מהווה מחסום ואותה





ראש מגמת האמנות בבית הספר,
תימור שורש מילר



המורה לצילום במגמת האמנות בבית הספר "סיני",
מאיה מלול

אנחנו מפתחים בסדנה, וכן יכולת מילולית טובה שמאפשרת ניהול שיח, וגם יכולת זאת מתפתחת תוך כדי הלימוד בסדנה.

"כשאני רואה איך תלמידי המגמה מתקדמים ולומדים לבטא את עצמם זה ממלא אותי שמחה ותחושת סיפוק גדולה" אומרת תימור. "תוך כדי עבודה הם צוברים ביטחון ומסוגלים לבטא את התהליכים באופן מילולי. באמנות יש מקום רב גם למסרים בלתי מילוליים. כל בחירה שלהם בצבע, בחומר, בנגיעת מכחול, היא אמירה והמסרים שהם מביאים מרגשים ומרחיבים את הראייה שלנו בעוד נקודת מבט. הם הרווח של כולנו".

"לא מידרנו ולא סימננו"

הרעיון לשלב עבודות של תלמידי חינוך מיוחד בתערוכה היוקרתית של בוגרי מגמות אמנות בחמ"ד, עלה ביום פיתוח מקצועי של מטה מינהל החינוך הדתי ומפקחיו, שהתקיים בבית הספר לחינוך מיוחד "מישרים". רויטל שטרן המפקחת על אמנויות ותקשורת בחמ"ד משחזרת: "גילינו את העוצמה ואת מקומה של האמנות בחינוך המיוחד, למדנו לדעת שבמגמות לאמנות בחינוך המיוחד נעשית עבודה מדהימה, הבנו שבשביל הנוער הזה אמנות היא משהו בסיסי כמו לחם ומים, ושהמורים מצליחים לפתח בעזרת האמנות כישורים נוספים". בהמשך לאותו יום התקבלה ההחלטה לשתף את החינוך המיוחד באירועי השיא של מגמות התקשורת בחמ"ד.

רויטל מספרת כי ההחלטה הביאה בעקבותיה התלבטות איך לבצע את השילוב: "בתחילה חשבנו להציג את העבודות בקיר נפרד, אבל האוצרת הציעה לשלב אותן בעבודות של כלל בתי הספר. זו הייתה הברקה. לא מידרנו ולא סימננו את עבודות החינוך המיוחד. לתערוכה הגיעו מורים הורים תלמידים מבתי הספר של החינוך המיוחד והייתה התרגשות גדולה באוויר".

רויטל מדגישה כי לשילוב בתי הספר לחינוך מיוחד בתערוכה הייתה השפעה על מורי החינוך ה'רגילים': "לתערוכה יש כובע אליטיסטי של הצטיינות, ופתאום המורות ראו שאפשר גם אחרת, שבאמנות השמים הם הגבול, ושם תלמידי החינוך המיוחד יכולים להגיע לתוצאות כאלה, בוודאי זה אפשרי גם עם תלמידים 'רגילים'".

המפגש עם ההישגים האמנותיים של תלמידי החינוך המיוחד הוליד גם תהיות לגבי מטרות ההוראה: "עלתה התובנה שהתפיסה שאומרת שיש ללמד ולפתח רק כישורי חשיבה היא תפיסה חינוכית מוטעית. אמנות מדברת עם כל אחד ומאפשרת לכל תלמיד לבוא לידי ביטוי ולקדם יכולות אחרות שלו שבסופו של דבר משפיעות על כישורים ויכולות במקצועות אחרים".

להמחשת הנושא מספרת רויטל שבאחד מסיוורה בבתי הספר ראתה תלמידה שבאה לצייר בחדר האמנות בהפסקה. "המורה אמרה שהיא לא תלמידת המגמה לאמנות אבל היא באה לצייר, כי זו פינה לא פורמלית בתוך המערכת הפורמלית. לדעתי כל בית ספר צריך שתהיה לו פינה כזאת, שתלמידים יוכלו לברוח אליה לפרוק את המתחים של המסגרת".

אורנה סגל, מדריכה ארצית לאמנות, מוסיפה: "היה מרגש לראות את התלמידים והיצירות שלהם מוצגים בין כולם. במשך השנים לא שמענו הרבה מהמגמות לאמנות בחינוך המיוחד עד שעלה הרעיון לשתפם בתערוכה. גילינו שבינתיים התרחש בבתי הספר האלו תהליך מאוד יפה".

"בשבילי הזיכרון" מגן



תוכנית הלימודים החדשה להוראת השואה "בשבילי הזיכרון" מציעה תכנים ופעילויות להוראת השואה החל מגן הילדים ועד סוף התיכון. התוכנית נבנתה על ידי צוותים משותפים של אנשי "יד ושם" ומשרד החינוך, בעקבות החלטתו של שר החינוך לשעבר, שי פירון, לעסוק בהוראת השואה בכל שכבות הגיל ובכל מגזרי החינוך בישראל

כתבה: בת-שבע פומרנץ | צילם: רפי קוץ

ד"ח מבקר המדינה משנת 2009 הצביע על ליקויים חמורים בהוראת השואה, וביניהם היעדר תוכנית לימודים מסודרת לגילאים השונים והיעדר הנחיה למורים. המבקר ציין במיוחד את העובדה שמורים חדשים המגיעים לבתי הספר לא



שרית הוך-מרקוביץ, מנהלת המחלקה להכשרת מורים בבית הספר להוראת השואה



שולמית אימבה, המנהלת הפדגוגית של בית הספר להוראת השואה ביד ושם

הילדים עד סוף התיכון



חיילים שבאו ללמוד על השואה בכיכר המשפחה ביד ושם ליד פסל הצעקה של מנשה קדישמן

שרית הוך-מרקוביץ, מנהלת המחלקה להכשרת מורים בבית הספר להוראת השואה: "ההמלצה שלנו היא להתייחס לנושא בגן הילדים במשך לא יותר מחמש דקות, ולהסתפק בציון העובדה שהיום הוא יום הזיכרון לשואה ולגבורה. אנו ממליצים שהגננות יסבירו שהצפירה מציינת שהיום הוא יום עצוב כי לפני הרבה שנים, במקום רחוק שנקרא אירופה, הייתה תקופה קשה ליהודים"



"קיימות שתי תפישות. האחת גורסת שיש להגן על הילדים הצעירים ולא לחשוף אותם לנושאים קשים, ולעומתה תפישה הגורסת שלא נכון להימנע מחשיפה כזאת, אבל יש לעשות זאת בצורה מתאימה. אחרי הכול גם ילדים לא יכולים להתעלם מהצפירה ביום השואה", מסבירה שרית ומוסיפה כי אין צורך ללמד את הנושא בגן, אלא לתווך אותו בצורה ממוקדת ותמציתית. "ההמלצה שלנו היא להתייחס לנושא במשך לא יותר מחמש דקות ולהסתפק בציון העובדה שהיום הוא יום הזיכרון לשואה ולגבורה. בשעת הצפירה הגננת יכולה לעמוד דום אך הילדים לא חייבים לעשות זאת. "אנו ממליצים שהגננות יסבירו שהצפירה מציינת שהיום הוא יום עצוב כי לפני הרבה שנים, במקום רחוק שנקרא אירופה, הייתה תקופה קשה ליהודים".

באתר "בשבילי הזיכרון" יש נוסח של מכתב להורי הגן שניסח השירות הפסיכולוגי-ייעוצי של משרד החינוך ובו המלצות כיצד להתייחס ליום השואה. "יש גננות שמעצבות את חלל הגן עם תמונות קודרות וחושבות שצריך לדבר על היטלר. אנחנו נגד זה", אומרת הוך-רקוביץ, שבעבר לימדה היסטוריה בתיכון

מקבלים הכשרה נאותה להתמודד עם הנושא. בעקבות הדו"ח הורה מי שהיה שר החינוך שיפירון, על כתיבת תוכנית לימודים שתסייע למורים ללמד את הנושא בכל שכבות הגיל, החל מגן הילדים. השם שניתן לתוכנית הוא "בשבילי הזיכרון" והיא מבוססת על הניסיון והחומרים הרבים בהוראת השואה שהצטברו ב"יד ושם". שולמית אימבר, המנהלת הפדגוגית של בית הספר להוראת השואה ב"יד ושם", שהייתה בעבר מורה להיסטוריה בבית הספר התיכון הממלכתי דתי הימלפרב בירושלים, מסבירה כי מטרת התוכנית היא ליצור "קשר בין העבר לבין עולמם של ילדים ובני נוער החיים במציאות של היום".

ילדי הגן לא יכולים להתעלם מהצפירה

"הצורך בתוכנית עלה מהשטח", אומרת שרית הוך-מרקוביץ, מנהלת המחלקה להכשרת מורים בבית הספר להוראת השואה. לדבריה, רבבות מהפניות מגיעות מגננות המבקשות הנחיה כיצד לציין את יום הזיכרון לשואה ולגבורה בגן, ואם בכלל יש לעשות זאת.

שולמית אימבר, המנהלת הפדגוגית של בית הספר להוראת השואה ביד ושם: "העיסוק בחומרי הלימוד על השואה מזמן הרבה ריגושים, אבל המורים צריכים להיזהר מלהיגרר לריגושים מיותרים. החוויה חשובה, אך יש להיזהר מלהיגרר לקיטש, אנחנו דוגלים בסיפור האמת, קיטש איננו דבר אמיתי"

עטיפת ספרה של שרה הרשקוביץ שעובד על ידי ושם ומיועד לכיתות ג-ד' שבו עוסקים בסיפור היחיד והמשפחה

הממלכתי דתי הימלפרב, "ילדי הגן אינם בשלים להתמודד עם זוועות השואה".

תוכנית ספיראלית

"בשבילי הזיכרון" היא תוכנית ספיראלית מותאמת לגילאים השונים ולמגזרי החינוך השונים: חינוך ממלכתי, ממלכתי דתי, חינוך חרדי, חינוך ערבי ודרוזי. לצורך הכרות עם התוכנית ועם השיטות הטמעתה מוצעים למורים שלושה מפגשים. למעוניינים בכך מוצעת תוכנית הכשרה רחבה יותר בהיקף של 30 שעות. המטרה היא שבכל חדר מורים - בבתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים ותיכונים - יהיה לפחות מורה אחד שהשתתף בתוכנית ההטמעה.

בכיתות א'-ב' ממוקדת הוראת השואה בסיפורו של היחיד ובסביבתו הקרובה. "ההנחה היא שבאמצעות מפגש עם דמות מרכזית אחת, תיווצר אמפתיה שתאפשר לילדים להכיל את הנושא ולהכיר מושגי יסוד ראשוניים", אומרת הו"ק- מרקוביץ. למורים מוצע להיעזר בספר "הבובה שלי" שכתבה יעל רוזנר ועובד לתוכנית על ידי ד"ר עדינה בר-אל. גיבורת הסיפור היא ילדה שאמה הצליחה לצאת מהגטו ושלחה שליח להביא אליה את בתה שנשארה בגטו. בדרך נזכרת הילדה ששכחה את בובתה בגטו ומבקשת לחזור ולאסוף את הבובה. למרות הסכנה, השליח והילדה שבים לגטו ואוספים את הבובה.

שרית הו"ק-מרקוביץ: "בסיפור כזה יש הרבה עוגנים: יש סוף טוב, הילדה ניצלה. האירועים אינם טראומטיים והסיפור מאפשר ללמוד על התקופה ועל הגטו, תוך העלאת ערכים כמו עזרה הדדית והקשבה לצורכי הילד. לצד הקושי יש בו אופטימיות, ותחושה של אור בתוך החושך". הספר "הבובה שלי" ומערכי השיעור הנלווים מתפרסמים באתר החינוך של יד ושם עם חומרים נוספים, ביניהם "האלבום

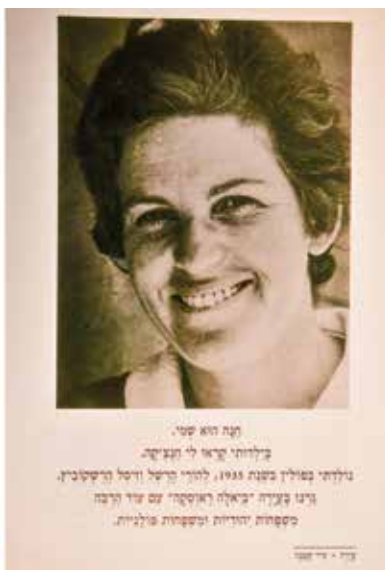
של תומי", המבוסס על אלבום ציורים שצייר אביו של תומי בטריוויזונשטאט, כדי לתת אותו במתנה לבנו ביום הולדתו. "הכרטיסיות המבוססות על הספר מתאימות גם לילדי גן וגם לילדי כיתה א'. התלמידים מתחברים לציורים ולהווי החיים המתואר בהם", מסבירה הו"ק-מרקוביץ.

בלי קיטש

בכיתות ג'-ד' העיסוק בשואה ממוקד בסיפור היחיד והמשפחה, והוא מניח שלילדים יש עוגנים נפשיים מתאימים. אחד הספרים המוצעים להוראה "רציתי לעוף כמו פרפר" שכתבה חנה גופרית ועובד על ידי יד ושם. הגיבורה היא חנה, ילדה שהוסתרה בזמן השואה וניצלה, והסיפור מאפשר יצירת אמפתיה והזדהות. הוא מתאר את חיי הילדה בטרם שואה, המשפחה כמקור כוח, נתינה ועוד. הילדים לומדים על מקומם של דמיון ומשחק בהתמודדות עם מצבים קשים, על עזרה הדדית, ועל מאמצי חסידי אומות העולם להציל יהודים.

בין החומרים לכיתות ג'-ד' סרטון בשם "סיפורו של שמחה הולצברג" שבו השחקן טוביה צפיר מדבר עם נכדו על חברו, שמחה הולצברג. הולצברג, ששהה בגטו עם משפחתו בתקופת השואה, בחר להקדיש את חייו לשמח אחרים ונודע בשם "אבי הפצועים". "הילד יכול להכיל את הסיפור באופן מדורג ומושכל, ולומד על הקשבה להורים, נתינה, התמודדות ועזרה", אומרת הו"ק-מרקוביץ.

התוכנית לתלמידי כיתות ה'-ו' "בונים בית" עוסקת בניצולי שואה שהגיעו לישראל כדי לבנותה ולהקים בה את ביתם. שולמית אימבר מציינת שהעיסוק בחומרי הלימוד על השואה מזמן הרבה ריגושים, אבל המורים צריכים להיזהר מלהיגרר לריגושים מיותרים. "החוויה חשובה, אך יש להיזהר מלהיגרר לקיטש,



תמונות מילדותה ומנעוריה של מחברת הספר "רציתי לעוף כמו פרפר"





הרצאה לתלמידי תיכון בבית הספר להוראת השואה

שרית הוך-מרקוביץ,
מנהלת המחלקה
להכשרת מורים בבית
הספר להוראת השואה:
"פרויקט המשניות
'ושיננתים' כולל התייחסות
לסוגיות שעלו בתקופת
השואה, והוא מיועד
לציבור הדתי והחרדי.
למשל במסכת ברכות,
כשלומדים על זמני
קריאת שמע והנחת
תפילין, מתייחסים לשאלה
שהתעוררה בגטאות
ובמחנות, כאשר היהודים
אולצו לצאת לעבודות
הכפייה בשעות מוקדמות
מאוד של הבוקר: האם
מותר להניח תפילין עוד
בטרם עלות השחר?"

"ושיננתים", פרויקט המשניות, כולל לימוד משניות לזכרם של הנספים, וסוגיות שעלו בתקופת השואה והוא מיועד לציבור הדתי והחרדי. כך למשל במסכת ברכות, כשלומדים על זמני קריאת שמע והנחת תפילין, מתייחסים לשאלות שהתעוררו בגטאות ובמחנות, כאשר היהודים אולצו לצאת לעבודות הכפייה בשעות מוקדמות מאוד של הבוקר: האם מותר להניח תפילין עוד בטרם עלות השחר? בתוכנית אחרת "קשרים" שנכתבה לכלל מערכת החינוך, לומדים על מעגל החיים ומעגל השנה, עם מערכים על חנוכה, פסח ושבת - סמלים מרכזיים לעם היהודי והמשמעות שהם קיבלו בשואה. התלמידים דנים בדילמות כמו איך לפרסם את נס חנוכה כשהצבת החנוכייה בחלון המחנה מהווה סיכון? מתברר שיהודים הציבו חנוכיות מתחת לדרגשים במחנות הכפייה, ונשאלה שאלה האם קיימו בכך את מצוות פרסום הנס. התשובה היא שפרסום הנס נעשה בתוך ליבם של האנשים וזה מה שעודד אותם ונתן להם כוח להמשיך ולהאמין שיבוא יום והמלחמה תסתיים. בחטיבה העליונה מתמקדים לימודי השואה בהעמקת הידע ההיסטורי במבט בין-תחומי, תוך חיבור ושילוב עם נושאים ערכיים ודילמות הנוגעות לזהות יהודית ולמוסר אנושי. שולמית אימבר מדגישה כי התוכנית כוללת תכנים ופעילויות לחינוך הממלכתי דתי: "עולים נושאים של הנהגה רבנית, אחריות ואמונה. התלמידים לומדים שהשאלה חשובה מהתשובה, ושגם רבנים שאלו שאלות

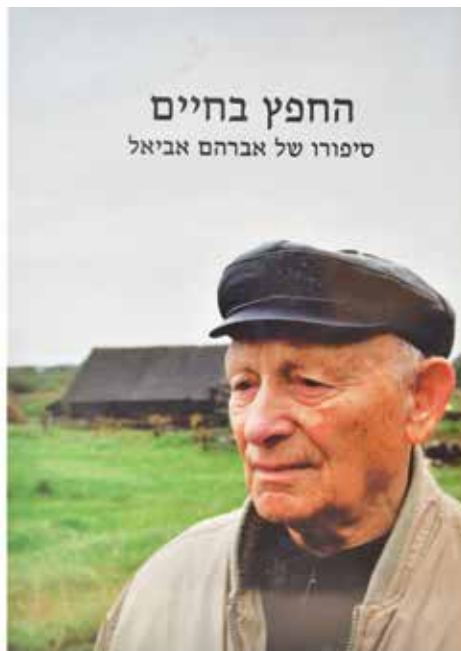
אנחנו דוגלים בסיפור האמת, קיטש איננו דבר אמיתי".

קיום מצוות בזמן השואה

בחטיבות הביניים העיסוק החינוכי בנושא השואה מתרחב מהמשפחה לקהילה, תוך עיסוק בגורלן השונה של הקהילות. "החומרים של יד ושם משתלבים בחזון החמ"ד שעוסק בעם ישראל, ארץ ישראל ותורת ישראל" מסבירה הוך-מרקוביץ.



בית הספר להוראת השואה ביד ושם מפעיל כל שנה כ-70 קורסים בכ-15 שפות למחנכים מאירופה. בסקר שבו נשאלו הבוגרים הלא יהודים איזה נושא הם הכי אוהבים ללמד בארצם לאחר ההכשרה ביד ושם, מרביתם השיבו כי אלה הם הסיפורים האנושיים, סיפור על אדם מסוים או משפחה מסוימת שאליהם הם יכולים להתחבר



קלטות וידאו של סיפורי ניצולים. בכיתות ה'-ו' מתמקד הלימוד בניצולי שואה שהגיעו לארץ

תופעות של רצח עם וטיהור אתני המוסיפות להתרחש בעולם, חייבים ללמוד על השואה. "הגישה של יד ושם היא שיש להקנות ידע בסיסי על השואה לפני שעוברים לנושאים אחרים. הדגש הוא על לימוד פרקים מרכזיים כמו גטאות, הנהגה יהודית, מחנות ועוד". בכל שנה מפעיל בית הספר להוראת השואה כ-70 קורסים בכ-15 שפות של מחנכים מאירופה שבאים לעשרה ימי סמינר. בסקר שערך יד ושם, נשאלו הבוגרים הלא יהודים איזה נושא הם הכי אוהבים ללמד לאחר שובם לארצם, והתשובה הייתה סיפורים אנושיים. "כאשר אנחנו מלמדים על השואה, אנחנו לא מדברים רק על שישה מיליון, אנחנו מספרים על אדם מסוים, משפחה מסוימת. זהו הסיפור האנושי שאלינו אנחנו יכולים להתחבר".

נוקבות. הדגש הוא על איך לקבל כוח, לחיות ולהתמודד, ולא איך למות".

הוראת השואה בעולם

בית הספר הבין-לאומי להוראת השואה, שהוקם ביד ושם ב-1993 הוא גוף יחיד מסוגו בעולם העוסק בפיתוח תפיסות חינוכיות ושיטות פדגוגיות להוראת השואה. בית הספר מכשיר מדי שנה מאות מורים מישראל ומהעולם להוראת הנושא ומלווה מורים ביישום התוכניות להוראת השואה. ב-15 השנים האחרונות התרחב העיסוק בלימוד השואה לעולם כולו, גם בקרב אנשי חינוך לא יהודים. אימבר מסבירה כי חלק מהעוסקים בלימוד השואה טוענים שלנוכח

דיאלוג בין סטודנטים ישראלים לפולנים



ד"ר שרון עזריה

ד"ר שרון עזריה, מרצה בחוג לאנגלית במכללת תלפיות, בת להורים ילידי גרמניה שעזבו אותה ערב מלחמת העולם השנייה, יזמה קורס ייחודי בהוראת השואה שנלמד בו זמנית על ידי פרחי הוראה ממכללת תלפיות ומכללת גבעת וושינגטון ופרחי הוראה פולנים מהאוניברסיטה היגלונית Jagiellonian בקראקוב.

הרעיון לקיים קורסים מקבילים להוראת השואה בישראל ובפולין, עלה בעקבות קורס משותף ישראלי-גרמני שהתקיים בתלפיות. במסגרת הקורס חקרו סטודנטים גרמנים את מעשיהם של הסבים והסבתות שלהם בזמן המלחמה והעבירו את ממצאיהם לסטודנטיות מתלפיות שחקרו את נושא השואה. הצלחת הדיאלוג הביאה בעקבותיה את הרעיון לקיים קורס נוסף, ישראלי-פולני.

לדברי ד"ר עזריה, סיפור השואה בפולין מורכב יותר מאשר בגרמניה: "פולין נתפסת כמקום יחסית עוין. בתוכנית הלימודים בישראל לומדים על פולין בעיקר בהקשר של מחנות ההשמדה, ולא את הסיפור של פולין לפני מלחמת העולם השנייה, על כך שמספרם של היהודים בפולין עמד על 3,300,000, ושיהדות פולין הייתה השנייה בגודלה בעולם אחרי יהדות ארצות הברית".

בסמינר שהתקיים בפולין ביוזמת "סנטרופא", מכון שמשמר ומפיץ את סיפוריהן של משפחות יהודיות באירופה, פגשה ד"ר עזריה את אגנשקה קניה, מרצה באוניברסיטה היגלונית Jagiellonian בקראקוב. הן כתבו יחד סילבוס לקורס בו ילמדו פרחי הוראה משני העמים על ההיסטוריה והספרות המשותפות לשני העמים.

קניה נזכרה שבילדותה בשנות השמונים של המאה הקודמת, משפחתה, שהתגוררה בכפר קרוב לאושוויץ, קיבלה חבילות משוודיה והיא לא הבינה מדוע. יותר מאוחר שמעה שבזמן השואה משפחתה החביאה יהודייה בביתה. הקצין הגרמני שהיה אחראי על הכפר אמר למשפחה שהוא ידע על הסתרת היהודייה והבטיח שאם לא ידווחו עליה, הוא ישתוק. היהודייה שניצלה עברה לשוודיה ולאחר המלחמה שלחה חבילות לפולין. המשפחה הרחבה שלה נמנית עם חסידי אומות העולם.

הקורס שכתבו ד"ר עזריה ואגנשקה קניה התקיים לפני שנה במכללת תלפיות. ד"ר עזריה הוזמנה לקראקוב והעבירה הרצאות לסטודנטים של קניה באוניברסיטה Jagiellonian ולכלל האוניברסיטה. השנה הקורס הועבר במכללת גבעת וושינגטון וגם כאן השתתפו בו סטודנטים מהאוניברסיטה בקראקוב. בעקבות ההצלחה נעשים ניסיונות להעביר את הקורס בעוד מכללה, בשיתוף שלוש אוניברסיטאות בפולין.

בקורס נלמדו טקסטים ספרותיים של סופרים יהודים ולא יהודים מתקופת מלחמת העולם השנייה, ביניהם תדיאוש בורובסקי ופרימו לוי שכתבו על אושוויץ. שני הסופרים התאבדו, בורובסקי ב-1951 ולוי ב-1987. בנוסף נלמדו ספריו של הסופר הפולני יאן גרוס, שכתב על הפוגרום בקיילצה ב-1946 וחשף את הפן המכוער של פולין, וכן כתבי יאן גרובוצקי שכתב את הספר "לצוד את היהודים". גרוס וגרובוצקי עזבו את פולין ונאסרו עליהם לחזור אליה. לרבים מהסטודנטים הפולנים, מורים לעתיד להיסטוריה וספרות פולנית, הטקסטים בקורס היו מפגש ראשון עם הנושא.

אחד משיאי הלמידה השנה היה ביקורם של הסטודנטים הפולנים בישראל. האורחים ביקרו יחד עם עמיתיהם הישראלים בהר הרצל, ביד ושם ובכנסת. הם אמרו שהופתעו לגלות עד כמה גדולה השפעת השואה על הישראלים. "אני לא מבין איך הפולנים עשו דברים כל כך נוראיים ליהודים במלחמה. אני מנסה להבין, אך לא מסוגל. אולי הם עשו את זה כי מלחמה גורמת לגילויי רוע ולמעשים לא אנושיים. הודות למה שלמדתי בקורס אני מבין כמה שהשואה עדיין 'חיה' אצל הישראלים".

ילדי הגן לומדים להכין ספרים וסרטים

מרכז המדיה בשכונת רמות אלון בירושלים, הוקם בשנת 1995 ביוזמת משרד החינוך, עיריית ירושלים ומינהלת רמות אלון במטרה להקנות לילדי הגן תובנות בסיסיות בתקשורת המונים. בסדנאות שפיתח המרכז, מתנסים הילדים בהפקת ספרים, תקליטורים, פרסומות וסרטים

כתבה: בת-שבע פומרנץ | צילמה: מרים צחי

המרכז נדד ממבנה גן אחד למשנהו, עד שבשנת 2011 עבר למבנה קבע בו הוא פועל כיום. פנים הגן תוכנן ועוצב על ידי איילה. המכשור נועד לאפשר לילדים להתנסות בסוגים שונים של תקשורת המונים, החל מהפקת ספרים ותקליטורים וכלה בהפקת סרטים. במרכז יש חדר אקוסטי המשמש כאולפן וגם כ"לשכה אפלה" לצורכי צילום. כמו כן מוצגים במרכז מכשירים המדגימים את התפתחות אמצעי התקשורת ההמוני, כגון קמרה אובסקורה ולוח זרחני בעזרתו לומדים על חשיבות האור בצילום.

תיאוריה ומעשה

תוכניות מרכז המדיה נכללות בסל תרבות המוצע לגני הילדים הממלכתיים והממלכתיים דתיים. כל גננת רשאית לבחור את התוכנית המתאימה לה. בדרך כלל הגננות נרשמות לתוכנית אחת בשנה, אך יש שנרשמות ליותר. במסגרת התוכנית מגיע הגן כולו למרכז לפעילות יומית שנמשכת כ-5 שעות. תחילתו של היום מוקדשת לחלק התיאורטי, בו מציגים בפני הילדים את הנושא ואת הפעילויות השונות. מתקיימת שיחה שבה

האני מאמין שלי הוא שניתן וצריך ללמד ילדים להבין ולצרוך תקשורת בצורה מושכלת", אומרת מנהלת המרכז איילה המילבסקי, הנמנית עם מייסדות המרכז. איילה היא בוגרת מכללת "אפרתה" במסלול לגיל הרך, והתמתחה בהוראת מדעים ומתמטיקה. בעקבות קורס בנושא חינוך למדיה בגן הילדים, היא החליטה להכניס את הנושא לגן שבו עבדה בשכונת טרגר ברמות. בתחילת הדרך היא לימדה אנימציה. בעזרת סיבוב מהיר של תמונות היוצר אשליה של תנועה, היא המחישה לילדים איך יוצרים סרטים מצוירים. בגן למדו גם איך פועל הרדיו, הילדים למדו לראיין ויצרו מהדורה של חדשות הגן, שדווחה על ידיהם במיקרופון. עם הגעת המחשב ההפקות שנערכו בגן השתכללו. "הפקנו ג'ינגל בו פרסמנו את הגן. בנית קופסת טלוויזיה ששימשה להדגמה", משחזרת איילה. לאחר שהפיקוח ונציגי עיריית ירושלים ביקרו בגן, הוחלט להקים ברמות מרכז לימודי להוראת מדיה בעבור ילדי גנים ממלכתיים דתיים וממלכתיים באזור. בהמשך ניתנה אפשרות לכל גני החובה בירושלים להיעזר במרכז בחינוך לצריכת תקשורת המונים.

תחילתו של היום מוקדשת לחלק התיאורטי, בו מציגים בפני הילדים את הנושא ואת הפעילויות השונות. מתקיימת שיחה שבה התלמידים מעלים את מה שידוע להם על הנושא. כך למשל אם התוכנית שנבחרה על ידי הגננת היא הפקת ספר, השיחה מתנהלת סביב השאלות לשם מה יש ספרים. איך בנוי ספר, ההבדל בין ספר מצולם לספר מצויר, תפקיד התמונה בסיפור, תהליך הכנת ספר ועוד



ילדים מקליטים את הסיפור באולפן ההקלטות



מנהלת המרכז, איילה חמילבסקי, על במת ההצגות ותפאורות הילדים



פינה עם אביזרי מדיה



צלמניה בחצר

מנהלת המרכז,
איילה חמילבסקי:
 "אחת ממטרות 'קסם
 הצילום' היא ללמד
 על ההיבט המתעתע
 בצילום. הילדים נחשפים
 לתמונות, פרסומות
 וסרטים, ולא תמיד
 התמונות משקפות
 את המציאות. למשל,
 בקבוק קולה קטן נראה
 גדול בהרבה מגודלו
 האמיתי אם מצלמים
 אותו מקרוב. אם הילדים
 ילמדו כיצד אפשר
 ליצור אשליה של גודל,
 הם יבינו כי התמונה
 לא בהכרח משקפת
 את המציאות, במיוחד
 כשמדובר בפרסומות"

מצלמת במעגל סגור, וקבוצה רביעית נכנסת
 ללשכה אפלה ולומדת להכיר את עקרונות
 המצלמה.

קסם הצילום

תוכניות המרכז מותאמות לנושאים עליהם
 ממליץ משרד החינוך. כך למשל בהתאמה
 לנושא השנתי - 50 שנה לשחרור ירושלים -
 מציגים בתוכנית "קסם הצילום" צילומי שחור-
 לבן היסטוריים מהשנים הראשונות לקום
 המדינה וצילומי חפצים שהיו אז בשימוש כמו
 טלפון ישן, מצלמות גדולות עם פלאש מכני,
 עגלת תינוק מקש, אמבטיה ממתכת ששימשה
 כיסא קל, ומשחקי ילדים ישנים. "הילדים

התלמידים מעלים את מה שידוע להם על
 הנושא. כך למשל אם התוכנית שנבחרה על
 ידי הגנת היא הפקת ספר, השיחה מתנהלת
 סביב השאלות לשם מה יש ספרים. איך בנוי
 ספר, ההבדל בין ספר מצולם לספר מצויר,
 תפקיד התמונה בסיפור, תהליך הכנת ספר
 ועוד.

בחלק המעשי, מחולקים הילדים לקבוצות
 והפעילויות מתבצעות בהנחיית צוות הגן
 והמרכז. הקבוצות עוברות מתחנה לתחנה
 כשבכל אחת מהן יש התנסות בהיבט אחר של
 הנושא. כך למשל בתוכנית "קסם הצילום"
 בזמן שקבוצה אחת מפתחת תמונות בחדר
 חושך, קבוצה שנייה מצלמת בחצר עם
 מצלמות מזוויות שונות, קבוצה שלישית



ילדים מציגים את התסריט שהכינו למטרת העמדה



עטיפות ספרים שיצרו הילדים: אפרים מוקיר ירושלים, הענק הכי גנדרן, הדודה שלי מרחוב הנביאים

כשמדובר בפרסומות "ב"קסם הצילום" הילדים בוחרים להצטלם עם אובייקט כלשהו ו"לשנות" את גודלו באמצעות התרחקות או התקרבות עם המצלמה. השנה הדגימה איילה את ההיבט המתעתע של המצלמה בעזרת דגמים של אתרים בירושלים ש"גדלו" או "קטנו" בעקבות הקרבה או הריחוק מהמצלמה. הילדים לומדים על זוויות הצילום וכיצד הן יכולות לעוות את המצולם ואגב כך רוכשים מושגים כמו צילום מ"מעוף הציפור", טכניקות וזוויות צילום. הם מקבלים מצלמות ומתנסים בצילום נופים, חברים, צמחים, והכול מזוויות שונות, כדי לראות את ההבדלים וללמוד ש"דברים שרואים מאן, לא רואים משם".

לומדים להבין כי תמונה היא זיכרון מהעבר, ושם מתעמקים בה אפשר ללמוד ממנה הרבה על העבר, מסבירה איילה. אחת ממטרות התוכנית "קסם הצילום" היא ללמד את הילדים על ההיבט המתעתע בצילום. "הילדים נחשפים בחיי היומיום לתמונות בעיתון, לפרסומות ולסרטים. לא תמיד התמונות משקפות את המציאות, הילד מאמין למה שהוא רואה, ומתפתה לחשוב כי מה שנראה לעין הוא אמיתי. למשל, בקבוק קולה קטן נראה גדול בהרבה מגודלו האמיתי, אם מצלמים אותו מקרוב. אם הילדים ילמדו כיצד אפשר ליצור אשליה של גודל כאשר מתקרבים למצולם, הם יבינו כי התמונה לא בהכרח משקפת את המציאות, במיוחד



תלמידים מציגים את עטיפת הספר שעיצבו



ילדים מכינים את תפאורת הכותל

בשיער של ילדה. "הם לומדים לחפש רמז בתמונה ומודעים לעובדה שכאשר מתקרבים עם המצלמה, הכול משתנה. מה שאני חושב שאני רואה, לא בטוח שזה אכן החפץ". בסוף הפעילות הילדים מקבלים תוצרים שנעשו בתוכנית: פוטוגרמות ותקליטור עם התמונות שצולמו על ידיהם.

"באומר, בצליל ובתמונה"

במסגרת התוכנית "באומר, בצליל ובתמונה"

איילה מדגישה שהמדובר בלימוד חווייתי שנעשה תוך כדי התנסות. כך למשל, ההבדל בין צילום מבנים לצילום "אמיתי" מומחש בזירות צילום שונות. הילדים לומדים לביים צילומי סטילס עם תלבושות ועם תפאורה, ומתנסים גם בצילום לא מבנים שמתבצע בחצר בהפסקה, כשחלק מהלימוד כולל שמירה על המצלמות. לסיכום הפעילות, מתקיים חידון שקופיות בו הם מתבקשים לנחש מה רואים בתצלום. למשל, מציגים להם צילום שנראה כמו מגבת כתומה מקופלת שהיא בעצם סיכת קוקייה

תוכניות המרכז מותאמות לנושאים עליהם ממליץ משרד החינוך. כך למשל בהתאמה לנושא השנתי - 50 שנה לשחרור ירושלים - מציגים בתוכנית "קסם הצילום" צילומי שחור-לבן היסטוריים מהשנים הראשונות לקום המדינה וצילומי חפצים שהיו אז בשימוש כמו טלפון ישן, מצלמות גדולות עם פלאש מכני, עגלת תינוק מקש, אמבטיה ממתכת ששימשה כיסא קל, ומשחקי ילדים ישנים

אילנה נקש, גנת גן הורדים בשכונת רסקו בירושלים: "תוכניות המכון מעשירות את עולמם של הילדים. אחרי שלומדים על צילום מקרוב ומרחוק בתוכנית 'קסם הצילום', הילדים נעשים יותר רגישים לסביבה, הם לומדים להתבונן ולהבחין בדברים ובמצבים שונים, לא רק כשהם מצלמים, אלא גם בהזדמנויות אחרות"



איילה חמילבסקי, מנהלת המרכז, באולפן ההקלטות

קולנוע במסגרת התוכנית "גם אני הייתי בסרט הזה". המרכז מצויד במכשור משוכלל להפקת סרטים לרבות כיסא במאי וציוד צילום. היעד של התוכנית הוא הפקת קליפ. הילדים לומדים על ההיסטוריה של הקולנוע, מהראינוע והסרטים האילמים ועד ימינו, הם צופים בסרט שחור לבן ומנתחים אותו ולומדים להפיק סרטון אנימציה. בהמשך הם מביימים ומייצרים קליפ לשיר ילדים שלמדו בגן. הם מתחפשים ועולים לבמה, ואז מצלמים אותם בכמה "שטים". לאחר הפעילות, איילה עורכת את הסרט ומכינה עטיפה לדיסק.

מה שהיה פעם

אילנה נקש, גנת גן הורדים בשכונת רסקו בירושלים, מגיעה עם ילדי הגן שלה למרכז המדיה כבר כ-15 שנה. לדבריה תוכניות המכון מעשירות את עולמם של הילדים. "אחרי שלומדים על צילום מקרוב ומרחוק בתוכנית 'קסם הצילום', הילדים נעשים יותר רגישים לסביבה, הם לומדים להתבונן ולהבחין בדברים ובמצבים שונים, לא רק כשהם מצלמים, אלא גם בהזדמנויות אחרות. הם לומדים להסתכל על דברים בצורה שונה, להשתמש במושגים שנלמדו. למשל, כשילד אומר שהוא רוצה למקום כלשהו ואני אומרת לו לתאר איך המקום נראה ממעוף הציפור, הוא יודע למה אני מתכוונת. הילדים לומדים על הפער בין מה שהיה פעם לבין מה שקורה היום. הם נחשפים למצלמות ישנות, לתמונות מימים עברו, לטכניקות צילום שכבר אינן בשימוש, וזה עוזר להם להעריך את מה שיש וליהנות ממנו".

לומדים להפיק ספר ותקליטור. תוכן הספר נלמד בגן לפני ההגעה למרכז המדיה, ואילו הפעילות במרכז מתמקדת בתהליך ההפקה. השנה נבחר הספר "אפרים מוקיר ירושלים" שכתבה לאה קפלן, המספר על אפרים שנוסע לירושלים ובדרך לומד על שמותיה השונים של העיר. תהליך ההפקה מתבצע בארבע תחנות עבודה: איור סצנות בסיפור, הקלטת הסיפור באולפן בקולותיהם של הילדים בלוי מוזיקלי ואפקטים, הכנת תפאורה וצילום הסיפור, תכנון ועיצוב כריכת הספר והדיסק. איילה מספרת כי תהליך ההקלטה הוא חווייתי ומעורר במיוחד: "לפעמים קורה שילדים סגורים שלא מרבים לדבר, נפתחים בזמן ההקלטה ומדברים. דבר דומה קורה בהמוחות הסיפור, הילדים עולים לבמה בתפושות ופתאום הם מקבלים ביטחון עצמי ונפתחים". איילה מדגישה כי אין מדובר בהעלאת הצגה אלא בהכנת תפאורה ובהעמדת הילדים לצילומי סטילס על פי הסיפור, ומדגישה שתוך כדי כך "הילדים נעשים רגישים לשפת הגוף ומבחינים שכאשר אדם מבקש משהו, שפת הגוף שלו שונה לחלוטין משפת הגוף של מי שאינו מבקש דבר". לספר "אפרים מוקיר ירושלים" הכינו ארבע תפאורות וביניהן כביש ירושלים-תל-אביב והכותל. עיצוב כריכת הספר הוא מטרה בפני עצמה. כל גן מעצב כריכה משלו, עם ציור משלו שנבחר לפי טעמים של הילדים ולפעמים של הגנת.

"גם אני הייתי בסרט הזה"

אחרי פסח, בשליש האחרון של השנה, מרכז המדיה משתנה והופך לסטודיו להפקת סרטי

בין הלכה לרפואה

הטכנולוגיות החדשות בתחום הרפואה מעלות שאלות הלכתיות סבוכות. צוות בכיר של אנשי רפואה, משפטנים ותלמידי חכמים ממכון שלזינגר בבית חולים "שערי צדק", עוסק במתן מענה מעודכן לשאלות אלה

כתב: אלעד מרגל | צילמה: מרים צחי

בכמה ערוצים: מחקר תורני ואקדמי, הוצאה לאור של ספרי הלכה ורפואה, הוצאת כתב עת "אסיא" בו מתפרסמים מאמרים בנושאי רפואה, אתיקה והלכה. וכן פרויקט שו"ת בינלאומי שנותן מענה לפונים בנושאי רפואה והלכה. בנוסף מספק המכון ייעוץ מקצועי לגופים ממשלתיים.

אין סתירה בין מדע להלכה

מנהל מכון שלזינגר, הרב ד"ר מרדכי הלפרין, הוא גינקולוג בכיר, בעל סמיכה לרבנות ומומחה בתחום האתיקה הרפואית. בנוסף לידע הרפואי הרב שלו הוא בעל תארים אקדמיים גם במתמטיקה, פיזיקה ומשפטים. במסגרת מכון שלזינגר הוא משמש כעורך כתב העת "אסיא" ומנהל התוכן של פרויקט השו"ת בנושאי רפואה והלכה.

לתפישתו, מדע הרפואה אינו מתנגש בהכרח עם עולם ההלכה. בתפישתו זו הוא הולך בדרכו של אביו, הרב פרופ' אברהם הלפרין ז"ל, שחי בהרמוניה עם היותו תלמיד חכם ופרופסור לפיזיקה. הרב ד"ר הלפרין מספר על ויכוח בנושא זה שהיה לו עם מי שהיה מפקד חיל האוויר ונשיא מדינת ישראל, עזר וייצמן. "הוא הגיע לבסיס בו שירתתי ושאל אותי איך אדם חכם כמוני מסתדר עם הסתירות בין תורה למדע. ענית לו שאבי לימד אותי, שמי שחושב שיש סתירות בין מדע לתורה, או שהוא לא מבין במדע או שהוא לא מבין בתורה, או שאיננו מבין בהיגיון. כשווייצמן שמע את תשובתי, הוא עיכב את המסוק בו הגיע, וניהל איתי שיחה ארוכה על הנושא".

הרב הלפרין למד והוסמך לרבנות בישיבת פוניבז' בבני ברק, ובהמשך, למד רפואה באוניברסיטה העברית והתמחה בגינקולוגיה. הודות למומחיותו הרבה הן בתורה והן



ד"ר מרדכי הלפרין, מנהל מכון שלזינגר

מכון שלזינגר הוקם בשנת 1966 על ידי רופאים בכירים מבית החולים שערי צדק בירושלים ונקרא על שמו של ד"ר פלק שלזינגר, המנכ"ל השני של בית החולים. צוות המכון מורכב מרופאים, חוקרים, משפטנים ותלמידי חכמים והוא פועל



כניסה למיון בשערי צדק. אין הבדל עקרוני בין פיקוח נפש הנובע ממחלה גופנית וזה הנובע ממחלת נפש (תמונת אילוסטרציה)

ד"ר מרדכי הלפרין:
"במשך שנים רבות
המוות נקבע לפי
הלב. אדם נחשב
למת כשליבו הפסיק
לפעום. מדע הרפואה
הוכיח כי הפסקת
פעולת המוח היא
הקובעת. בשנת 2008
התקבל בישראל חוק
לפיו מוות מוחי נחשב
למוות, אך אם החולה
מצהיר מראש שאינו
מקבל זאת כמוות,
חייבים להנשימו עד
למוות לבבי"

מטיפול מאריך חיים כדי למנוע מהחולה סבל מיותר. פוריות ולידה נידונות בספר בהרחבה. עמדתו העקרונית של הרב ד"ר הלפרין בנושאים אלה היא שהשימוש בחידושים טכנולוגיים מותר בתנאי שהוא משרת את שימור המבנה המסורתי של המשפחה היהודית. הרב מזהיר מחידושים העלולים לפגוע במבנה המשפחה, כגון שימוש בתרומות אנונימיות לשם הפרייה. לטענתו תרומות אנונימיות אסורות גם בגלל החשש מגילוי עריות, ממזורות וכן מחשיפה למומים מולדים קשים של הצאצאים. ביחס להשתלת אברים, מנסח הרב ד"ר הלפרין את העקרונות ההלכתיים הבאים: "קיים איסור לקחת איברים מחולה שטרם נקבע מותו באופן מוסמך על פי ההלכה, גם אם מדובר בחולה הנוטה למות והאיבר נחוץ להצלת אחר. עם זאת, הסכמה לתרום אברים לאחר מוות, שייקבע באופן מוסמך הלכתי, היא מצווה חשובה של הצלת נפשות".

כתב העת אסיא

כתב העת "אסיא" (רופא בארמית), בעריכתו

במדע, הציע לו עו"ד חיים קהן, ממייסדי מכון שלזינגר, להצטרף למכון: "למכון ידע מקצועי באזורי ההשקה שבין רפואה להלכה, היות שרוב הרופאים אינם בקיאים באופן מלא בהלכה ואנשי הלכה אינם בקיאים באופן מלא ברפואה", מבהיר הרב ד"ר הלפרין.

רפואה: מציאות והלכה

בספרו "רפואה: מציאות והלכה" שראה אור בשנת 2011 מסכם הרב ד"ר הלפרין עשרות שנים של עיסוק ברפואה והלכה. בששת השערים של הספר, נידונות סוגיות מרכזיות שנמצאות באזורי ההשקה שבין רפואה להלכה. אחת מהן היא מתי אדם נחשב למת. במשך שנים רבות המוות נקבע לפי הלב. אדם נחשב למת כשליבו הפסיק לפעום. מדע הרפואה הוכיח כי הפסקת פעולת המוח היא הקובעת. פרופ' הלפרין מסביר כי בעניין זה הושגה פשרה. "בשנת 2008 התקבל בישראל חוק לפיו מוות מוחי נחשב למוות, אך אם החולה מצהיר מראש שאינו מקבל זאת כמוות - חייבים להנשימו עד למוות לבבי". הרב ד"ר הלפרין מדגיש כי לפי ההלכה מותר להימנע

יצאו לאור חמישה עשר ספרי אסיא, ובהם מאמרים על היבטים מדעיים, משפטיים, מוסריים והלכתיים העולים מהתפתחות הטכנולוגיות הרפואיות, ביניהם שיבוט (cloning), השתלות איברים, סחר באיברים, ושימוש באם פונדקאית.

בגיליון השנה שעברה של 'אסיא' (ק"א-ק"ב) עסק הרב יצחק זילברשטיין, בשאלה האם אנשי זק"א רשאים לשוב לבתייהם לאחר פעולת זיהוי קורבנות אסון בשבת. עמדת הרב היא שהם רשאים. הרב נפתלי בר אילן התייחס לשיטת טיפול בחרדות OBT שמעודדת מטופלים לבטא את חרדותיהם מפני העתיד. הרב מקשה אם אין הטיפול בבחינת "פתיחת פה לשטן", דבר שהגמרא מורה להימנע ממנו. בסופו של דיון מציג הרב נימוקים בעלי משקל להתיר את הטיפול.

עוד בגיליון השופט בדימוס, פיליפ מרכוס, מביא תשובות רפואיות, משפטיות והלכתיות לשאלה מתי מותר למנות לאדם אופוטרופוס, צעד שפוגע בחופש ההחלטה והאוטונומיה שלו. הרב יועזר אריאל דן במשמעויות ההלכתיות של נוכחות בעל בשעת הלידה, וגורס שמותר לבעל לעשות זאת, ובלבד שישמור על דיני הצניעות.

פרויקט השו"ת האינטרנטי

במסגרת פרויקט השו"ת הבינלאומי בענייני רפואה והלכה, ענו עד כה מומחי מכון שלזינגר



דלת הכניסה למכון שלזינגר שהוקם על ידי רופאים מבית החולים שערי צדק

של הרב ד"ר הלפרין נוסד בשנת תש"ל. הוא רואה אור בדפוס כמה פעמים בשנה, ומופץ בקרב מאות מגויים, ביניהם רופאים, אחיות, רבנים, שופטים, עורכי דין ותלמידי חכמים. חמישה מחברי המערכת ממיינים את המאמרים ובחרים בששה עשר מאמרים הראויים ביותר לפרסום. עד היום יצאו לאור כ-90 חוברות של אסיא, ובהן קרוב לאלף מאמרים מקצועיים ורשימות ביבליוגרפיות. בעקבות החוברות

ד"ר מרדכי הלפרין:
"קיים איסור לקחת איברים מחולה שטרם נקבע מותו באופן מוסמך על פי ההלכה, גם אם מדובר בחולה הנוטה למות והאיבר נחוץ להצלת אחר. עם זאת, הסכמה לתרום אברים לאחר מוות, שייקבע באופן מוסמך הלכתית, היא מצווה חשובה של הצלת נפשות"



פרופ' יונתן הלוי, מנכ"ל המרכז הרפואי שערי צדק וחבר הוועד המנהל של מכון שלזינגר, מקבל הסבר מרופאים



הדלקת נרות ושולחן שבת.
לדעת רוב הפוסקים כתיבה
בשבת אסורה מן התורה
בכל לשון



על כ-10,000 שאלות שמהן פורסמו כ-8,000
אונליין באתר האינטרנט של המכון.

מומחי המכון מעודדים את הפונים לתת אמון
בטיפול הרפואי, כל עוד הוא מבוסס על כלים
מדעיים. הם מתייחסים לצורכיהם המיוחדים
של חולים פסיכיאטריים, ומחווים את דעתם
כי יש מקום להקל עליהם במצוות מסוימות
בהתאם לנסיבות ולהקשר, ולאחר התייעצות
משולבת עם רב, פסיכולוג או פסיכיאטר.

ביחס לשבת נכתב בשו"ת כי "אין הבדל
עקרוני בין פיקוח נפש הנובע ממחלה גופנית
לזוה הנובע ממחלת נפש, וחשוב לזכור לקבל
מידע רפואי כדי להתייחס לחומרה הרפואית
מפסיכיאטר מומחה".

בתשובה לרופא ששאל אם מותר לכתוב
מכתבי שחרור מבית החולים ליהודי בשבת
כאשר אין פיקוח נפש, נכתב כי "אין היתר, אך
מותר לבקש מגוי לכתוב במקומו". בהתייחס
לעבודת אחיות ורופאים בשבת, נכתב כי "יש
להבדיל בין מקרי פיקוח נפש, שאז ודאי מותר
לחלל שבת, לבין "חולה שאין בו סכנת חיים",
שאו אפשר לעסוק ברפואתו רק דרך גוי של
שבת", וגם זה בצורה מוגבלת.

מומחי המכון כותבים כי "לדעת רוב הפוסקים
- כתיבה בשבת בכל לשון אסורה מן התורה
ואין להתיר לומר לנוכרי לכתוב בשבת, מכיוון
שזה אסור מדין שבות של אמירה לנוכרי
באיסור דאורייתא". עם זאת "ישנם מספר
מצבים שהתירו הפוסקים אמירה לנוכרי
בשבת, כגון במקום שיש מקצת חולי, הפסד
גדול, צער הגוף, או מצוה".

מפרויקט השו"ת עולה כי יש לתת אמון רב
בתפילות, במקביל לחובה הלכתית לפנות
לרופא. בתשובה לשאלה "אלו פרקי תהילים
מומלצים לקריאה לפתיחת שערי פריון
לאשה?" ישנה המלצה על פרקים העוסקים
בהריון, כגון קכ"ז וקכ"ח, וכן המלצה על הספר
"תפילת נשים" מאת ד"ר עליזה לביא.

תשובה מעניינת המיישבת ניגוד לכאורה בין
תורה ורפואה ניתנת לשאלה בדבר "תפילה
על מין היילוד לאור הגנטיקה המודרנית".
הפונה כותב כי "בגמרא בברכות (דף ס') מובא
כי עד 40 יום אפשר להתפלל שתהא העובר
זכר. אבל על פי המדע כבר בתוך 40 יום נוצר
הוולד ונקבע על פי כרומוזום X או Y".
הרב ד"ר הלפרין משיב כי "אמנם ברמה
הגנטית נקבע מין העובר בזמן ההפריה, אך
ברמה הפנוטיפית (האופן שבו מתארגנים
הגנים יחד הלכה למעשה), ייתכנו מצבים
בהם לא יבוא לידי ביטוי המין הגנטי. לכן
בשבועות אלו יש בהחלט על מה להתפלל".
בתשובה לשאלת פונה עם בעיות לב "האם
ללכת לרופא או להתפלל" משיבים רבני
המכון כי "ודאי צריכים להתפלל להקב"ה,
אך יחד עם זאת חובה לגשת לרופא לאבחון
ולטיפול".

מפרויקט השו"ת עולה
כי יש לתת אמון רב
בתפילות, במקביל לחובה
הלכתית לפנות לרופא.
בתשובה לשאלה "אלו
פרקי תהילים מומלצים
לקריאה לפתיחת שערי
פריון לאשה?" ישנה
המלצה על פרקים
העוסקים בהריון, כגון
קכ"ז וקכ"ח, וכן המלצה
על הספר "תפילת נשים"
מאת ד"ר עליזה לביא

מבית שאן לערוץ 10

ליאת יצחקי נולדה וגדלה בבית שאן. מהוריה, שניהם אנשי חינוך, ספגה אהבה עמוקה לפיוטים ולשירי ארץ ישראל. בבגרותה הפכה למוזיקאית ולזמרת מבוקשת, ולאחרונה החלה להגיש תוכניות תרבות ברדיו ובטלוויזיה

כתבה: דיקלה ד' גל-עד

אורחים לא צפויים, וכולם אכלו ושרו יחדיו. "היה משהו קסום ומקרב לבכות בתרבות הכנסת האורחים הזאת שהולכת ונעלמת", מצרה ליאת.

בשלב מסוים היא עברה לגור עם סבתה, שמעה ממנה הרבה סיפורים מסמרי שיער וגם הרבה שירים נשיים המקפלים בתוכם תכנים, ניסיון חיים וחכמה שהועברו מנשים לבנותיהן במשך דורות. "בעדות המזרח הייתה מסורת של שירת נשים שהושרה בהזדמנויות שונות. נשים שרו בשמחות וגם באבל. הן ליוו את עצמן בתופים ושרו. המוזיקה והשירה היו חלק נכבד ממארג החיים. דרך השירים ניתן ללמוד את השפה, את המסורת, להנחיל לקחי חיים ולהבין דברים לעומקם.

"אני מצטערת שלא לימדו אותנו בבית הספר את השפה בה דיברו ההורים והסבים. שפה היא לא רק מילים, היא צוהר ללבבות, לדקויות ולתרבות. אנחנו חיים עם אנשים שלרובנו אין יכולת מינימלית לתקשר איתם".

פסנתר ושאר כלי נגינה

מגיל צעיר גילתה ליאת נטייה למוזיקה. הוריה רכשו למענה פסנתר ושלחו אותה ללמוד מוזיקה לאחר שעות הלימודים. לאחר שסיימה את בית הספר היסודי נשלחה לאולפנת "אמנה" בכפר סבא, שם התנסתה בנגינה על כלים נוספים: גיטרה, מפוחית פה, חלילית, עוד ומנדולינה. את השירות הלאומי עשתה כקומונרית בני עקיבא וכרכות תנועות נוער ביבנה, ושם המוזיקה הייתה שותפה לעבודת ההדרכה. כל פעולה או ישיבת צוות הסתיימו בנגינה, ובנוסף ליאת העבירה שיעורי גיטרה בחינם לכל דורש.

לאחר השירות הלאומי עברה ליאת ללמוד עיצוב והוראה במכללת "אמונה" בירושלים. במשך כל תקופת לימודיה במכללה היא שרה וניגנה באירועים שונים. בסיום הלימודים השתלבה במשרד פרסום, למדה משפטים והמשיכה לכתוב שירים, להלחין ולהשתתף באירועי שירה ונגינה. בגיל 22 היא נישאה לדן,



מופע הסליחות הנשי "פתח לנו שער". צילמה: לאה אונגר

ליאת נולדה בשנת התשל"ה (1975), אמה, שולמית אסולין, מורה בחינוך המיוחד ומחנכת בבית הספר הממ"ד "מאיר". אביה, יוסף אסולין, שימש במשך ארבעה עשורים כיועץ חינוכי במקיף הדתי "אורט". בבית שאן של אותם ימים, כך היא משחזרת, לא היו הבדלים גדולים בין תלמידי הממ"ד לתלמידים שלמדו במסגרות החילוניות, "כולם היו מסורתיים-דתיים ברמה זו או אחרת. הייתה רבגוניות והיה חיבור עמוק למסורת".

פיוטים ושירי ארץ ישראל

הוריה עלו ממרוקו. אביה יוסף, נצר למשפחת פייטנים, רצה להנחיל את מסורת הפיוט לילדיו ונהג לקחת את ליאת בתו הקטנה לבית הכנסת. אמה שולמית, הייתה מחוברת לשירי ארץ ישראל והקדישה שעות ללימוד ולשירה של שירי משוררים, יחד עם בתה. ליאת מספרת שאורחים רבים נהגו להגיע אל ביתם בשבתות כדי להתענג על השירים והפיוטים. לא פעם היה אביה מגיע מבית הכנסת עם

"בעדות המזרח נשים שרו בשמחות וגם באבל, וליוו את עצמן בתופים. דרך השירים ניתן ללמוד את השפה, את המסורת, להנחיל לקחי חיים ולהבין דברים לעומקם. חבל שלא לימדו אותנו בבית הספר את השפה בה דיברו ההורים והסבים. שפה היא לא רק מילים, היא צוהר ללבבות, לדקויות ולתרבות. אנחנו חיים עם אנשים שלרובנו אין יכולת מינימלית לתקשר איתם"



באולפן בתוכנית הטלוויזיה "אשת חיל" שמגישה ליאת יצחקי. צילם: שלומי אפריאט

בסיום ערב שירי משוררים שהתקיים באולם צוותא בתל אביב, הוזמנה ליאת להשתתף בתוכנית "אנדלוסיקל" של התזמורת האנדלוסית הישראלית אשדוד. התוכנית נועדה לילדי בית הספר והגן ובמסגרתה הייתה ליאת לאחת הנשים הראשונות ששרו פיוטים עם התזמורת האנדלוסית כך למדה להכיר לעומק את המוזיקה האותנטית של קהילות המזרח ואף התנסתה בהופעות בעולם

מאוד והושר על ידי אמנים רבים, ביניהם הראל מויאל ששר אותו באלבום הבכורה שלו. שיריה של ליאת עוסקים בנשיות, אימהות, בית, שורשים ואהבה, והלחנים משלבים מוסיקה אנדלוסית, ישראלית ומערבית. לאחר צאת אלבומה הראשון, חברה למופע שכותרתו "חלומה של כל אישה" והופיעה במופע סולו בארץ ובעולם. לאחדים משיריה חוברו ריקודי עם, חלקם בוצעו בתוכנית כוכב נולד ובתוכניות נוספות. לפני כשנתיים הלחינה ליאת שני שירים של המשוררת טניה הדר ז"ל, לציון יום השנה לפטירתה. שני השירים ("קערות של אהבה", ו"קול הפחד"), הושרו על ידיה בטקס שנערך בירושלים. בהמשך היא הלחינה שירים נוספים של טניה הדר ז"ל והופיעה לצדה של מיכל פרץ בתה של טניה הדר במופע "קערות של אהבה". אחד השירים בתקליט "נסוגה אל חצרות קדשך" נלמד לבגרות. ליאת מוזמנת להופיע בקהילות רבות בעולם ומגלה שוב שיש רצון להכרת המסורת וארון הספרים היהודי. במופעיה בחו"ל היא שרה שירים ישראליים, פיוטים ושירים מקוריים שלה, ומסיימת תמיד ב"התקה" ולדבריה מרגישה שם סוג של שליחות. ההופעות המרובות בארץ ובעולם מתנגשות לפעמים עם האימהות והבית. "ישנם ערבים בהם אני צריכה לצאת מוקדם למופע בצפון או בדרום. ומרגישה שאני ממש נקרעת מילדיי. לשמחתי בן זוגי עוזר ומסייע לי". עם זאת היא מציינת שיש גם יתרונות לקריירה

איש ביטוח במקצועו. לזוג חמישה ילדים: אורי (18 וחצי), מיכאל (17 וחצי) אביעד (13) איילה (11) ואריאל (6). בראשית הקריירה המוזיקלית שלה כבר היו לה שלושה ילדים אליהם נוספו עוד שניים. "הילדים שותפים להחלטות האמנותיות שלי. הם הראשונים להביע דעה על שיר", היא אומרת.

החיבור לתזמורת האנדלוסית

לאחר שהקליטה סקיצות לאלבום שיריה, סמנכ"ל חברת התקליטים N.M.C. שמע את ההקלטות והחתיים אותה על חוזה. הפקת האלבום נמשכה שנתיים והביאה בעקבותיה זכייה בפרס אקו"ם לעידוד היצירה לשנת 2010. מאז זכתה בפרסים נוספים והקריירה המוזיקלית שלה החלה לנסוק. בסיום ערב שירי משוררים שהתקיים באולם צוותא בתל אביב, הוזמנה ליאת להשתתף בתוכנית "אנדלוסיקל" של התזמורת האנדלוסית הישראלית אשדוד. התוכנית נועדה לילדי בית הספר והגן ובמסגרתה הייתה ליאת לאחת הנשים הראשונות ששרו פיוטים עם התזמורת האנדלוסית. כך למדה להכיר לעומק את המוזיקה האותנטית של קהילות המזרח ואף התנסתה בהופעות ברחבי העולם.

במשך כל השנים כתבה והלחינה שירים משלה. אחד השירים המרגשים שלה הוא "אין לי דבר" שנכתב על סמ"ר גד עזרא הי"ד שנהרג במבצע "חומת מגן", השיר הצליח



מתוך ההצגה "קערות של אהבה" של טניה הדר. מימין בתה של הדר, מיכל פרץ.
צילמה: מיכל אביאור

חמש שנים כאשר השתתפה כחברת פאנל קבועה בתוכנית "אשת חיל" המשודרת בימי שישי בצהריים בערוץ 10. היא קיבלה פינה משלה, וזה כשנה וחצי משמשת כמגישה של התוכנית. היא מארחת בכל פעם שלוש נשים מרקעים שונים ומשוחחת איתן על נושאים בתחום התרבות, האקטואליה, המסורת ועוד. בנוסף משרדת ליאת מדי יום שישי ב"גלי

האמנותית שלה. "זוהי עבודה בשעות לא שגרתיות שמאפשרת לי לבלות עם הילדים בבקרים ובצהריים. אפשר תמיד למצוא את האיזון" היא אומרת בחיך.

אשת חיל

הקריירה הטלוויזיונית של ליאת החלה לפני

שיריה של ליאת עוסקים
בנשיות, אימהות, בית,
שורשים ואהבה, והלחנים
משלבים מוסיקה
אנדלוסית, ישראלית
ומערבית. לאחר צאת
אלבומה הראשון, חברה
למופע שכתרתו "חלומה
של כל אישה" והופיעה
במופעי סולו בארץ
ובעולם. לאחדים משיריה
חוברו ריקודי עם, חלקם
בוצעו בתוכנית כוכב נולד
ובתוכניות נוספות



ליאת יצחקי יחד עם ג'קי לוי, שאתו הקליטה את הסינגל לשיר
"נסוגה אל חצרות קדשך". צילמה: עדי חייט

"ישנם ערבים בהם אני
 צריכה לצאת מוקדם
 למופע בצפון או בדרום.
 ומרגישה שאני ממש
 נקרעת מילדיי. לשמחתי
 בן זוגי עוזר ומסייע לי.
 אבל יש גם יתרונות
 לקריירה האמנותית.
 זוהי עבודה בשעות לא
 שגרתיות שמאפשרת
 לי לבלות עם הילדים
 בבקרים ובצהריים. אפשר
 תמיד למצוא את האיזון"



**ליאת יצחקי בהופעה עם התזמורת
 האנדלוסית. צילום: משה צ'יטאט**



**ליאת יצחקי בילדותה
 באחד הקונצרטים
 הראשונים בבית שאן,
 צילום מן האלבום
 המשפחתי**

ישראל", תחנת הרדיו האזורית של יהודה ושומרון, את התוכנית "באה לשבת", במסגרתה מושמעים שירי ארץ ישראל. בסוף כל תוכנית משודרת הפינה "מזמור שיר", בה מושמעים פיוטים לכבוד שבת. פינה נוספת בתוכנית היא "היכל התהילה", בה מתארחים אמנים ישראליים שתרמו לעיצוב הזמר הישראלי.

ליאת מופיעה מעל במות שונות במגוון מופעים עם שירים ארץ ישראליים בעיבודים ייחודיים וגם משיריה האישיים. כמו כן היא משתתפת במופעי פיוט עם התזמורת האנדלוסית, התזמורת הסימפונית הישראלית, התזמורת הקאמרית ועוד. בנוסף היא כותבת תכנים לטלוויזיה, לרדיו ולמופעים שונים. בימים אלה היא עובדת על הקלטת אלבומה השלישי ובחזרות לסדרת מופעי סליחות שיעלו בחודשי אלול ותשרי. ■

הרבנית אדרעי

שש עשרה שנה לאחר שהקים את בית חב"ד בטוקיו, מונה הרב בנימין אדרעי לתפקיד הרב הראשי של יפן. ממשלת יפן אישרה את מינויו, בין היתר, הודות לעזרה שהגיש לאזרחי יפן בתקופת הצונאמי. אשת הרב, אפרת אדרעי, מספרת על 18 שנות שליחות ביפן

כתבה איריס ז'ורלט צילומים: באדיבות בית חב"ד בטוקיו

ברוקלין, ניו יורק. משפחה התגוררה בקרבת ביתו של הרבי מלובביץ', מרחק כמה דקות הליכה מבית הכנסת האגדי של הרבי. "הייתה לי הזכות לראות את הרבי, ולפעמים גם את אשתו, הרבנית חיה מושקה, בדרכה מהבית ובחזרה. כילדים נהגנו לחכות ליד הבית והרבי היה מחייך אלינו ומנופף לשלום".
לאחר שסיימה את לימודי התיכון בברוקלין, למדה אפרת כשלוש שנים בסמינר למורות בית חנה בצפת וקיבלה תואר בחינוך. היא שבה לארצות הברית, שם לימדה בבית ספר תיכון בית רבקה, התחתנה עם הרב בנימין

בטוקיו בירת יפן חיים מעט מאוד יהודים, אין בית ספר יהודי, ואוכל כשר כמעט אינו בר השגה. המקום היחיד בו מתנהלים חיים יהודיים מלאים, כולל מסעדה כשרה, הוא בית חב"ד בטוקיו שהוקם לפני כ-18 שנה על ידי הרב בנימין אדרעי, כשלידו מנצחת על המלאכה אשתו אפרת, מורה בהכשרתה.

בשכנות עם הרבי מלובביץ'
אפרת אדרעי נולדה וגדלה בקראון הייטס,

"שאלתי את אבי את מי הוא ממליץ לי לפגוש על מנת להתחתן. הוא אמר לי שבבית הכנסת של חב"ד בניו יורק, ישנו בחור עם אור בעיניים ועם שמחה אמתית, אושר פנימי ואנרגיה מיוחדת. שאלתי לשמו והוא אמר בנימין אדרעי. באותו זמן בנימין היה צעיר בן 19 שלמד עדיין בישיבה. שנתיים לאחר מכן הוא התנדב בבית חב"ד בדלהי שבהודו"



סעודה בבית חב"ד בטוקיו

מטוקיו



הרב הראשי של יפן, בנימין אדרעי, רעייתו אפרת ותשעת ילדיהם

”כבר בדייט הראשון שלנו בנימין שאל אותי אם אני מוכנה לנסוע אתו לשליחות ליפן. אמרתי שכן. לא ידעתי עד כמה הוא רציני. באותו זמן חב”ד לא שלחה עדיין אף אחד כיוון שזה היה יקר ונחשב למחויבות גדולה. אבל בנימין הוא לא אחד שיירתע. הוא מאוד נחוש בדעתו ויש לו אמונה חזקה כפלדה באלוהים”

פני שבעה עמודים, והסביר את החשיבות של נישואים ושל הבאת עוד ילדים יהודים לעולם, במיוחד לאחר השואה. באותו לילה בנימין טס חזרה מדלהי לברוקלין, ניו יורק. מישהו ששמע על המכתב הזה התקשר להורים שלי, ונפגשנו מיד לאחר שהוא חזר. היו לנו שני דייטים בשבועיים, והתחתנו חמישה שבועות לאחר מכן בברוקלין.”

שליחות ביפן

”כבר בדייט הראשון שלנו בנימין שאל אותי אם אני מוכנה לנסוע אתו לשליחות ליפן. אמרתי שכן. לא ידעתי עד כמה הוא רציני. באותו זמן חב”ד לא שלחה עדיין אף אחד כיוון שזה היה יקר מאוד והיה כרוך במחויבות גדולה. אבל בנימין הוא לא אחד שיירתע. הוא

ונסעה אתו ליפן. ”שאלתי את אבי את מי הוא ממליץ לי לפגוש על מנת להתחתן. הוא אמר לי שבבית הכנסת של חב”ד בניו יורק, ישנו בחור עם אור בעיניים ועם שמחה אמתית, אושר פנימי ואנרגיה מיוחדת. שאלתי לשמו והוא אמר בנימין אדרעי. באותו זמן בנימין היה צעיר בן 19 שלמד עדיין בשיבה. שנתיים לאחר מכן הוא התנדב בבית חב”ד בדלהי שבהודו. אביו אמר שזה הזמן המתאים לו להתחתן, אבל בנימין רצה להמשיך ללמוד ולהתנדב, ולא היה בטוח שזה הזמן המתאים עבורו להינשא. הוא שאל בעצת הרבי שלו שאמר לו לכתוב מכתב ולשים בו את אגרות הקודש. הוא קיבל תשובה מדהימה שהרבי כתב שנים קודם לכן לאלי ויזל עליו השלום. ”אלי ויזל לא רצה להתחתן אחרי כל סבלו בתקופת השואה. הרבי ענה לו תשובה על



”חינוך זה אחד
האתגרים שלנו.
זה לא קל אבל דבר
אחד בטוח, הילדים
גדלים להיות מאוד
חזקים, עצמאיים, חדים,
תורמים, נדיבים ועם
אמונה גדולה.
הם פעילים בשליחות
שלנו. אנחנו קוראים
להם הצוות שלנו,
צוות המטבח,
צוות בית הספר.
הילדים משתלבים היטב
כשהם באים לישראל
אחרי הבר מצווה שלהם.
יש להם ניסיון עשיר
בחיים ביפן כשליחים”



הרב בנימין אדרעי מקבל את הוקרה מממשלת יפן

היתר מפני שבאותה תקופה בעלי הדירות היפנים הסתייגו מלהשכיר דירות לזרים. לאחר חיפושים רבים, חצי שנה אחרי שהגיעו לטוקיו, מצאו בני הזוג את הבית הראשון שלהם ברובע אומורי. ”התחלנו ללמד ילדים ומבוגרים, לבשל אוכל כשר ולארגן שבתות וחגים. כשהיה לנו קשה לשלם את השכירות, בנימין פגש איש יפני, שהציע לתת לנו דירה בחינם באסקוסה למשך שנה. הוא אמר שהוא מרגיש שיש לו שורשים יהודיים ושהוא קשור למוסיקת כליזמרים. הוא רצה לעזור לנו. זה היה נס מדהים. גרנו שם עד שמצאנו את הבית השני שלנו באומורי”.

18 שנים מאוחר יותר, הזוג אדרעי מנהל שני בתי חב”ד, אחד בטוקיו והשני בקיוטו, בירתה העתיקה של יפן הנמצאת במערב האי המרכזי, הונשו. לאחרונה הם הצליחו לרכוש חלקת אדמה שהייתה שייכת לשתי משפחות יהודיות גרמניות בתחילת המאה העשרים. ”בעלת הרכוש, אלמנתו של מר ארנסט שטיין, חיכתה לנו שנה וחצי כדי שנאסוף את הסכום הנחוץ לרכישה”, מספרת הרבנית אפרת.

האתגר חינוך יהודי

לזוג אדרעי תשעה ילדים. השניים הבוגרים לומדים בישיבה בישראל. ”חינוך זה אחד

מאוד נחוש בדעתו ויש לו אמונה חזקה כפלדה באלוהים. התחתנו בחודש יוני.

”לפני חנוכה בנימין כתב לרבי על הנסיעה שלנו ליפן כדי לפתוח בית חב”ד ראשון. התשובה שקיבלנו לא תיאמן. זו הייתה תשובה שהרבי כתב במהלך חנוכה למישהו על הפצת האור של החסידות במקום הנמוך ביותר והאפל ביותר, הרחוק ביותר מבחינה רוחנית. היה ברור שאנחנו הולכים על זה. ארזנו ובאנו. לא פחדנו בכלל. ידענו שיש לנו שליחות ושנחנו באנו עם הכוח והברכה של הרבי, הנביא והצדיק של דורנו. חצי שנה אחרי שהתחתנו הגענו ליפן כזוג צעיר. כשהגענו היהודים כל כך התרגשו ואמרו לנו: ’סוף סוף בא שליח לעזור לנו’.

”הגענו ליפן ב-1999 לקראת חג החנוכה עם 400 דולר ו-3 תיקים: אחד עם אוכל כשר, אחד עם נרות וחנוכייה, ואחד עם שמן, סוכר, ריבה, חומרים להכנת סופגניות בשביל הקהילה היהודית. יהודי בשם ג’ף ברגר ראה אותנו מטיילים ברחוב ופנה אלינו בהתרגשות: ”חיכיתי לכן כל השנים האלה”. ברגר נתן לנו 50 אלף ין, ואחר כך השתתף בערב הראשון שלנו.

בית בטוקיו

החלק הקשה ביותר היה למצוא בית, בין



הרב בנימין דרעי מסייע למקומיים באירועי הצונאמי

”הגענו ליפן ב-1999 לקראת חג החנוכה עם 400 דולר ו-3 תיקים: אחד עם אוכל כשר, אחד עם נרות וחנוכיה, ואחד עם שמן, סוכר, ריבה, מוצרים להכנת סופגניות בשביל הקהילה היהודית. יהודי בשם ג'ף ברגר ראה אותנו מטיילים ברחוב, ואמר לנו בהתרגשות: 'חכיכתי לכם כל השנים האלה'. הוא נתן לנו 50 אלף ין. אחר כך הוא השתתף בערב הראשון שלנו”

דולרים או ינים בבנק, זה בטוח. ולמרבית הפלא דברים תמיד מסתדרים. זה נס החנוכה שלנו שנמשך כל שנה מחדש. מסיבה זו הרב נוהג תמיד עם מנורה ברכב, גם לא בחנוכה”.
בניהול הבית היא מסתייעת בנשים יפניות מקומיות שבאות לבית חב"ד באופן קבוע. "אנחנו חברות טובות, והתמזל מזולי שיש לי גם חברות יהודיות, נשים הגרות ביפן כבר תקופה ארוכה. בשבילי הן כמו משפחה”.

רב ראשי

בשנת 2014 מינתה הרכנות הראשית בישראל את הרב בנימין אדרעי לרב הראשי ביפן. מזכיר הקבינט היפני הזמין את הרב אדרעי למשרדו כדי לברך אותו על המינוי. ממשלת יפן נתנה לו תעודת הערכה על פועלו למען העם היפני בתקופת הצונאמי. כמו כן נתנו לו ולכל המשפחה רישיון למגורי קבע כאות הוקרה והערכה.

הרב בנימין פתח את סוכנות הכשרות ביפן, שנותנת הכשר למוצרי מזון יפניים שמופנים ליצוא בעיקר לארה"ב. בימים אלה הוא בונה מרכז קהילתי גדול שיהיה בו גם מקום לקיים לימודים סדירים. בעתיד יש תוכנית לפתוח קייטרינג כשר עם מטבח מסחרי גדול, וכן גן מרפא המיועד לאנשים הזקוקים למרגוע. ■

האתגרים שלנו. זה לא קל אבל דבר אחד בטוח, הילדים גדלים להיות מאוד חזקים, עצמאיים, חדים, תורמים, נדיבים ועם אמונה גדולה. הילדים מאוד פעילים בשליחות שלנו. אנחנו קוראים להם הצוות שלנו, צוות המטבח, צוות בית הספר וכו'. יש לנו מלמד שלומד עם הילדים דרך הטלפון והרמקול, ובנימין ואני משלימים אותו לגבי יתר הנושאים. הילדים משתלבים היטב כשהם באים לישראל אחרי הבר מצווה שלהם. יש להם ניסיון עשיר בחיים ביפן כשליחים”.

רגעים קשים

אפרת מודה שהיו לה לא מעט רגעים קשים, אבל עם הגישה הנכונה הצליחה להתגבר. "היו זמנים שבאו לנתק לנו את הגז או החשמל כיוון שלא היה לנו כסף לשלם. אמרתי לעצמי שאני נמצאת כאן כיוון שהרבי שלח אותנו לשליחות חשובה והכרחית. השם ודאי יעזור, ידעתי זאת. זה היה מבחן של אמונה. הייתי נחושה לא לשנות את מצב הרוח והגישה בגלל חוסר בדברים חומריים.

"התרכזתי בברכות הגדולות שיש לי: בעל מדהים, ילדים יפהפיים ובריאים ועבודת חיים ששווה כל רגע. איך יכולתי להתלונן. הברכות שלי היו בעלות ערך עשרת מונים מכמה



עיצוב הפצים

כתבה וצילמה: נועה ליאור

פלדה

הפלדה, המסמלת קשיחות וחוזק ומשמשת לבניית כלי מלחמה, הופכת תחת ידיו של האמן משה כץ מגבעת ישעיהו לציפור עדינה דקת כנף. משה הוא חקלאי שעבד קשה כל השנים. שלא כחבריו שפרשו מהעבודה כדי לנוח, הוא קם מוקדם ומחכה בקוצר רוח לרגע שייכנס לבית המלאכה ויתחיל לעבוד. הבחירה בפלדה לא מקרית, משה מוקסם מהעובדה שהפלדה (בניגוד לברזל) יכולה לשאת מסה כבדה על רגל דקיקה. בעבודת נפחות הוא יוצר בעלי חיים, בעלי כנף וצמחים בהשראת הטבע והדמיון. כך עורך סיורים בחצר הענקית שלו ובבית המלאכה, מסביר ומדגים את עבודתו. הסיורים הם חינם למשפחות, ובתשלום של 20 שקלים למגיעים בקבוצות של מעל 10 משתתפים.



ביקורים בתיאום מראש בטל' 02-9912660, 054-2047476
ובאתר www.katzstudio.co.il

געגועים

אורלי אייזנר מקיבוץ גבת היא אספנית עם טעם משובח. היא אוספת מסגרות של חלונות ישנים, דברי זכוכית ופורצלן, רקמות וגובלנים מ"פעם", כאלה שמזכירים לנו את העבר ומעוררים געגועים לעולם שהיה (גם לפני שנולדנו). היא משבצת את הפריטים הישנים בכריות, במצעים ובתיקים שהיא מעצבת ותופרת. גובלן ישן הופך לכרית או משמש לדיפוד כורסא. אייזנר ממלאת את מסגרות החלונות הישנים שהיא צובעת בדברים ש"רואים מהחלון"; ציפורים על ענפי העץ, פרחים, ילדים משתובבים, כולם מפורמייקה שגם היא מגיעה מהעולם שהיה. כל פריט יחיד וחד פעמי.

פרטים באתר www.orty-windows.com, לתיאום מראש
טל' 054-7249814, ובפייסבוק "אורלי עיצוב לבית בניחוח של פעם"
וגם באפליקציה "אורלי עיצוב לבית"





קרמיקה

כבר שבע עשרה שנה מתמודד דני גורן עם מחלת הטרשת הנפוצה. בתחילת הדרך, כחלק ממסלול השיקום, למד דני קדרות בגבעת חביבה והקים עם אשתו שרון בית מלאכה. בשנים שחלפו ידע עליות ומורדות, אך הוא ממשיך לייצר כלים בקצב שלו בעבודת יד. כלים פיסוליים שימושיים וכלי נוי, קערות וקעריות, רימונים, חמסות, קישוטי קיר, צלוחיות ותכשיטים.

להשיג בחנות ברחוב המייסדים 43 בזיכרון יעקב (בחצר).
ביקורים בתיאום מראש בטל' 04-6257003,
ובפייסבוק "גורן קרמיקה אומנותית". [צילומים שרון גורן]

עץ

עצי הסחף שמוצא האמן הקטור הוגו לאורך חוף הים ועל גדות הירקון, הם חומר הגלם שממנו הוא מכין תכשיטים. הקטור, יליד קורדובה שבארגנטינה, למד אמנות רב תחומית כולל צורפות, אדריכלות ואפילו תיאטרון. כשנזב את ארגנטינה שוטט בדרום אמריקה שבע שנים לפני שעלה לארץ בשנת 1981. הוא מרבה לשוטט ברחבי הארץ, וגם עצי הסחף שהוא אוסף, כמוהו, שבעי נדודים ותהפוכות. כאדריכל הוא בונה לכל פיסת עץ מבנה מיוחד מאלומיניום והופך אותו לתכשיט.

בימי שלישי ושישי במדרחוב נחלת בנימין בתל אביב
(ליד בית מס' 4)



זכוכית

בבית מלאכה קטן בחצר ביתה במושב בית גמליאל (ליד יבנה) מתיכה שולמית אנגל צינורות של זכוכית צבעונית והופכת אותם לתכשיטים. שולמית, מורה ותיקה לתולדות האמנות, המירה את מלאכת ההוראה בעבודת כפיים אמנותית. באמצעות מבער היא מתיכה את הזכוכית הצבעונית, וכשהיא צמיגית וכמעט נוזלית מגלגלת אותה על שיפודי נירוסטה ויוצרת ממנה חרוזים צבעוניים, שקופים או אטומים. אנגל מכינה תכשיטים גם בהזמנה אישית, לכלות המחפשות תכשיטים לבנים לפני חתונתן, ולנשים שבאות אליה עם בגדים חגיגיים. היא יוצרת למענן תכשיטים בצבעים מתאימים.

ביקורים בתיאום מראש טל' 050-7341428 ובפייסבוק
"הסטודיו של שולמית"



או האישה שהיו שם חוו אותה", כותב המחבר בהקדמה לספרו.

עיון בספר מעלה כי מלחמת ששת הימים, שרבים רואים אותה כמוצלחת במלחמות ישראל, בעבור הלוחמים בזמן אמת הייתה מלחמה קשה שנדרשו הרבה אומץ לב, נחישות ודבקות במטרה כדי לנצח בה ולהפוך את תחושת הסכנה הקיומית שריחפה על המדינה בראשית המלחמה, לתחושת הניצחון האדירה שסחפה את המדינה כעבור שישה ימים.



לבנות את הגשר הזה

עליזה בלוח, ידיעות אחרונות, 366 עמ'
ד"ר עליזה בלוח עומדת בראש רשת בתי הספר התיכוניים של ברנקו וייס ועוסקת בניהול ובהנחיית מורים ומנהלים. בעבר היא ניהלה את בית הספר התיכון ברנקו וייס בבית שמש שזכה להצלחה רבה וזיכה אותה בפרסים.

נושא עבודת הדוקטור שלה היה התפתחות החינוך העל יסודי בעיירות הפיתוח. בהקדמה היא מתארת את כישלון בתי הספר המקיפים שאמורים היו לתת מענה לצורך בחינוך על יסודי בפריפריה. הרעיון להקים בתי ספר אלה יובא מאנגליה במטרה "לספק לכלל התלמידים חינוך על יסודי בלי מיון מוקדם ובלי לשלם שכר לימוד גבוה".

הנהגת החינוך תלתה תקוות גדולות במקיפים ואולם, כך טוענת ד"ר בלוח, התקוות נכזבו. ראשית לא ניתן היה לגייס מורים איכותיים לבתי הספר המקיפים, והמורים שנמצאו לא קיבלו הכשרה מתאימה ללמד בכיתות מגוונות מאוד בהרכבן. מכשלה שנייה הייתה ההחלטה לפצל את בתי הספר למסלולים עיוניים ומקצועיים.

בית הספר התיכון העיוני ברנקו וייס בבית שמש, כך מספרת ד"ר בלוח, הוקם על

קטן, גינקולוגית, נשואה לרב יואל קטן ואם ל-13, היא אחת מרופאות הנשים המוכרות במגזר הדתי והחרדי. הספר "ביחד" הוא השלישי בספרי הדרכה שהוציאה ד"ר קטן ב"הוצאת בית אל". בספריה הקודמים, "חיי אישה" ו"חיי משפחה", היא עסקה בנושאים ובמשפחה. בספר הנוכחי היא מתמקדת בחיים הזוגיים.

ד"ר קטן טוענת כי קדושת הבית היהודי בנויה גם על הקשר הגופני הטהור, הבריאה, החיובי, המחבר בין בני הזוג, וזה נכון גם בגיל מבוגר ואפילו בגיל מבוגר מאוד. הכותבת טוענת כי יצירת אינטימיות היא תהליך ממושך שחשוב ששני בני הזוג ישקיעו בו את המיטב. פרקי הספר מלווים את התהליך מראשיתו. לאחר סקירה הלכתית של הנושא וסקירה מקצועית של מיניות האיש והאישה, באים פרקים המתיחסים לשלבי ההתחלה לאחר החתונה, ליחסים בין בני הזוג כאשר הם נעשים הורים, ואחר כך כאשר הם מתבגרים וגם כאשר הם מתמודדים עם מחלות.



שער האריות

שישה ימים גורליים, סטיבן פרספילד, ידיעות אחרונות, 472 עמ'

הסופר האמריקאי, סטיבן פרספילד, שהתמחה בעלילות מלחמה ערך 63 ראיונות עומק עם עשרות חיילים שלחמו במלחמת ששת הימים באחדות מיחידות צה"ל, ביניהם טייסי קרב וטייסי מסוקים, צנחנים, מפקדי טנקים וחיילי מודיעין. בנוסף הוא ראיין גם חיילות, רעיות של מגויסים ועוד. הראיונות המובאים בגוף ראשון משקפים את מלחמת ששת הימים כפי שהשתמרה בזיכרונם של הלוחמים.

"מרתקת אותי ההתנסות הישירה, הסובייקטיבית, בזמן אמת. אני רוצה להיות בתא הטייס, בתוך הטנק, כשהקסדה לראשי. חשובה בעיניי החוויה, כפי שהאיש



תפילת ילדים

סידור מאויה, 30 עמ'

המאיירת דניאלה פונד והמעצבת דינה הר טוב יצרו סידור תפילה לילדים לעילוי נשמת רס"ן אליאב גלמן הי"ד, שנפל בקרב עם מחבל בצומת גוש עציון בפורים קטן תשע"ו. אליאב נולד בקרית ארבע ולמד בישיבה תיכונית בכפר עציון ובישיבת תורת החיים. הוא התגייס לחטיבת הצנחנים והיה שם למפקד נערץ. השאיר אחריו אישה ושלושה ילדים קטנים. הסידור נועד לגיל הרך והוא כולל ברכות ותפילות מוכרות לילדים וביניהן מודה אני, ברכות התורה, ברכת השחר, תפילה לחולה, מזמור שיר ליום השבת, תפילה לשלום המדינה, ועוד. כתובת להזמנות: hanzachaeliav@gmail.com או בטלפון 02-9939917 בימים א'-ה' בין השעות 8.00-14.00.



ביחד

מדריך לבניית אינטימיות זוגית בריאה, ד"ר חנה קטן, הוצאת ספריית בית אל, 128 עמ'

שלושה רבנים מובילים נתנו את הסכמותיהם לספר זה העוסק בזוגיות על היבטיה השונים: הרב יעקב אריאל, הרב שלמה אבינר והרב אליעזר מלמד. ד"ר חנה



יהודי בלילה

מסע בעקבות חלומותיו של ר' נחמן מברסלב, אלחנן ניר, הוצאת ידיעות ספרים, 322 עמ'

הספר "יהודי בלילה" דן בחלומותיו של ר' נחמן מברסלב ובמשמעויות שהם נושאים אתם. המחבר מנתח עשרה חלומות שבכל אחד מהם מופיעות דמויות הנקשרות בעלילות סבוכות ומזוירות, כגון חתונה מלאה כלות שבראשן כלה חשובה שנכנסת אל ישיבה ומתחילה לרקוד, או חתונה שבה במקום חתן וכלה משתתפים חתן ומת. חלום הסייטם של ר' נחמן הוא חלום רדיפה, שבו הוא נוכח לדעת שחושדים בו במשהו נורא אבל אף אחד לא מספר לו מה הוא אותו דבר. בעקבות החשד הוא נאלץ לצאת למסע נדודים אך אינו מוצא את מקומו בעולם.

במבוא לספר מציין הכותב כי החסידים הרבו לעסוק בחלומות. לפעמים דרך החלום התגלה לצדיק חידוש תורה, לפעמים בחלום התגלה צדיק שמת לצדיק החי ובכך אישר את ערכו. חלומותיו של ר' נחמן שונים בתכלית מהחלומות החסידיים האחרים, בכך שהם אינם קשורים לחיים הריאליים של החולם ואין בהם התגלויות תורניות או מציאותיות. חלומותיו מהווים ביטוי לעולמו הפנימי שהיה עולם סוער ומורכב מאוד, ומעל לכל יש בהם הרבה מאוד פחדים. "ההיחשפות לחלומות הללו היא שותפות לתת מודע של התת מודע היהודי לדורותיו", כותב המחבר בהקדמה לספר.

אלחנן ניר הוא בנו של הרב חגי ניר, רב היישוב מעלה מכמש, ומשמש רב בישיבת ההסדר "שיח יצחק". אלחנן הוא עורך מוסף "שבת" ב"מקור ראשון" ו"ערב שבת" ב"מעריב". הוא פרסם שלושה ספרי שירה: "תחינה על האינטימיות", "האש הרגילה" ו"אם רץ לבך".

בירושלים, מקדיש את מיטב זמנו להפצת מקורות ההיסטוריה והמחשבה היהודית בקרב הציבור הישראלי כולו. בסדרת חכמים הוא מתחקה אחר עולמם של חכמי ישראל לדורותיהם. הספר הראשון בסדרה מלווה את יצירתם של חכמים מאנשי כנסת הגדולה ועד לחורבן הבית. הספר השני מוקדש לחכמים מימי יבנה עד מרד בר כוכבא, הספר השלישי עוסק במעבר של היהודים לגליל וסוקר את פועלם של החכמים עד לחתימת המשנה בימי רבי יהודה הנשיא. הספר הרביעי מתאר את תהליך הפיכת המשנה לספר היסוד של ההלכה היהודית.

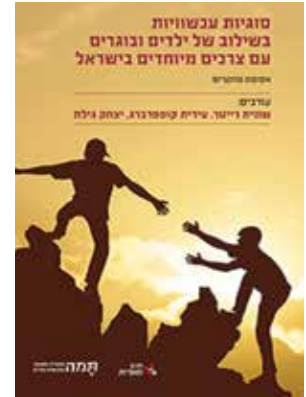
הספר החמישי, האחרון שראה אור בסדרת "חכמים", עוסק במוסד "הישיבה" שהתפתח לקראת סוף המאה השלישית לספירה. הרב ד"ר לאו מציין כי מדובר בתופעה ייחודית שלימים הפכה להיות "הסמל של עולם הלימוד היהודי". הקמת הישיבות הסיטה את המוקד מלימוד בצלו של חכם גדול אל לימוד במוסד קבוע



שהעומדים בראשו מתחלפים אך הוא נשאר על מקומו. מכאן ואילך לא חכם זה או אחר נמצאים במרכז אלא הישיבה, כלומר השיטה והאופי, כפי שאלה עוצבו על ידי ראשיה הראשונים.

כך למשל ישיבת סורא מתבדלת מישיבת פומבדיתא בשיטת הלימוד, ושתיהן שונות מאוד מדרכו של הרב נחמן במחוזא, הספוגה בתרבות קוסמופוליטית. אל מול הישיבות הצומחות בבבל מתמודדת ישיבת טבריה בארץ ישראל על המשך ההגמוניה. הספר מלווה את פועלם של דור המייסדים של הישיבות הגדולות בבבל ובארץ ישראל, מתאר את ההווה ההיסטורית בתוכה פעלו, ומביא את המסורות שהנחו אותם ואת חידושיהם בתחום ההלכה.

רקע כישלון המקיפים והצלחתו הושגה הודות לכך שתלמידיו הצליחו בבחינות הבגרות. הצלחה שהושגה הודות להשקעה הרבה של המורים שעלה בידם לשנות את הציפיות של התלמידים מעצמם.



סוגיות עכשוויות בשילוב של ילדים ובוגרים עם צרכים מיוחדים בישראל

עורכים: שונית רייטר, עירית קופפרברג, יצחק גילת, הוצאת מכון מופת

הספר הוא אסופת מחקרים חדשים שנעשו על ידי מרצים במכללות ובמסגרות אקדמיות אחרות, כדי לבדוק היבטים שונים הנוגעים לעולמם של ילדים ובוגרים עם צרכים מיוחדים. בין נושאי המחקרים: שילוב ילדים בעלי צרכים מיוחדים בכיתות כוללות, סוגיות הקשורות לתוכנית לימודים אישית לבעלי צרכים מיוחדים, זיהוי קשיים בחשבון ועוד. מורים, יועצים וחוקרים הפועלים בשדה החינוך המיוחד, יכולים למצוא בספר ידע תאורטי עדכני ושיטות לעבודה עם בעלי צרכים מיוחדים.

עורכי הספר הם: פרופ' שונית רייטר ששימשה שנים רבות כמרצה וכחוקרת בפקולטה לחינוך בחוג לחינוך מיוחד באוניברסיטת חיפה, פרופ' עירית קופפרברג, פרופסור מן המניין במכללת לוינסקי ועורכת כתב העת "עיונים בשפה וחברה", ופרופ' יצחק גילת פסיכולוג, מרצה לפסיכולוגיה ולשיטות מחקר במכללת לוינסקי לחינוך.

חכמים

כרך חמישי: ראשית הישיבות בבבל ובארץ ישראל, בנימין לאו, הוצאת משכל, 296 עמ'

הרב ד"ר בנימין לאו, רב קהילת הרמב"ן

העיר של קין

ד"ר גבי ברזילאי*

ובמסופוטמיה. בארצות גדולות ועשירות אלו הייתה העיר בסיס הכוח של הציוויליזציה. הערים היו שיא של יכולת טכנולוגית וחברתית. הן סימלו את התפתחות האדם והתקדמות האנושות. התרבות הרוחנית והאמנותית שצמחה בהן היא ערש התרבות המערבית בת זמננו.

מבחינה עובדתית, העיר ניצחה. בעידן בו מתקצרים המרחקים והעולם כולו הופך לכפר גלובאלי אחד, אין עוד כל אפשרות להימלט מפניה. מרכיבי היסוד שלה: הסדר, הריכוזיות, עושר המידע וההמוניות קיימים היום בכל מקום שבו חיים בני אדם. יחד איתם עולה גם הברוקרטיה, השחיתות, הניצול, רדיפת הבצע וצבירת הכוח. העיר בולעת אל קרבה את הכול ואת כולם, משתמשת, זורקת ועוברת הלאה. יש בה אמנות ותרבות, מוזיקה ותיאטרון, אך אין בה רחמים. היא מתנאה בגודלה וביופייה, מנופפת במבני פאר, מרכזי קניות, פיתויים ומותגים, ומסתירה היטב את מחיר הקדמה - את משכנות העוני ופועלי הדחק. היא סמל ניצחוננו של האדם הרודן על הבריאה, והיא מתעלמת מקיומו של האדם הגנן.

מבחינה ערכית, המחאה המשתקפת בסיפורי היסוד של התורה - בפרקים הראשונים של ספר בראשית, כלפי העיר ומאפייניה, מבטאת שלילה של 'תרבות המערב' מאז ועד עתה. היא מפנה זרקור אל עבר חוליי החברה העירונית ואל בני האדם המשלמים את מחירה. היא טוענת שאלוהים בכבודו ובעצמו מסתייג מתרבות הניצול והחומרנות של העולם התעשייתי המתקדם והמשעבד.

אורות וצללים

דרך תיאור תולדותיה של שושלת קין, מציג חלקו השני של פרק ד' בבראשית את פניה השונות של העיר: למך, דור שביעי מבני בניו של קין, נושא לו שתי נשים ומוליד שלושה בנים ובת:

וַיִּקַּח-לוֹ לְמֵנָה, שְׁתֵּי נָשִׁים: שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ. וַתֵּלֶד עֵדָה, אֶת-יִבְלָה: הוּא הָיָה אָבִי, יֵשׁב אֶחָל וּמְקָנָה. וְשֵׁם אֶחָיו, יִבְלָה: הוּא הָיָה אָבִי, כָּל-תַּפְּשׁ כְּנֹזַר וְעֹזָב. וַצִּלְהָ גַם-הוּא, יִלְדָה אֶת-תּוֹבֵל קִיָּן, לְטֹשֶׁת, כָּל-חֲרָשׁ נְחָשֶׁת וּבְרָזָל, וְאֶחָת תּוֹבֵל-קִיָּן, נְעֻמָּה. (בראשית ד, כ-כב)

והנה בקיצור נמרץ, מהותה של העיר: יבֵל תּוֹבֵל קִיָּן, הוא הסוחר הראשון - איש המקנה והקניין. הוא אמנם 'יושב אוהל' - ביטוי שבמקומות אחרים בתנ"ך משמעותו היא רועה צאן, אך הכתוב מחליף כאן את המילה 'צאן' במילה

על פי החוק המקראי, רוצח בשוגג בורח אל 'עיר מקלט'. הוא איננו חופשי לגור בכל מקום שייבחר, אלא גולה מעל אדמתו אל אחת הערים שנבנו מראש עבור אנשים כמותו (במדבר, לה, ט-כח). כיוון שהרג בשוגג הוא זכאי להמשיך את חייו, אך חירותו מוגבלת והוא איננו מורשה לבחור היכן וכיצד יחיה: "כִּי בְעֵיר מְקַלְטוֹ יֵשֵׁב, עַד-מוֹת הַפֶּהֶן הַגָּדֹל..." (במדבר, לה, כח) קין, הרוצח הראשון בעולם שנידון כרוצח בשגגה, בונה לעצמו עיר מקלט ונשאר לשבת בה עד יום מותו.

כשעוסקים בעיר בספרות המקרא, יש להבהיר תחילה שזהו מוסד שונה לחלוטין מזה הקיים בזמננו. רוב מוחלט של תושבי העיר היו חקלאים, ממש כמו אנשי הכפר, אך בניגוד לכפריים, הם גם שילמו מיסים. העיר התאפיינה בשלטון ריכוזי, בצפיפות ובבנייה מאורגנת של חומות, מקדשים וארמונות. כדי לפרנס את מערכת הממשל ולהקים את מבני הציבור, חייבה העיר את אזרחיה במס מן היבול שגידלו, בימי עבודה עבור העיר או המושל, ולעתים גם בגיוס לצבא. בניגוד לכך, יושבי הכפרים חיו ללא כל קשר לשלטון ולמרות מרכזיות. הם לא נהנו מהגנת המושלים, לא בנו חומות ומקדשים וגם לא שילמו מיסים. הם לא היו רשומים בשום סטטיסטיקה, דבר קיומם לא היה ידוע לממשל ולכן הם גם לא גויסו באופן מסודר, לצבא או לעבודות המלך. הם חיו בפשטות ואפילו בדלות, אך היו חופשיים.

מנקודת השקפתם של החקלאי והרועה, יושבי ארץ כנען בתקופת המקרא, העיר היא מקום לא טבעי. היא מרחיקה את האדם מאדמתו, היא צפופה ולא נקייה, היא משעבדת את יושביה ופוגעת בחירותם. היא מקום חולה וחברה חולה. אדם בריא חי בצמידות לאדמה שאותה הוא מעבד או למרעה שבו הוא רועה את צאנו. ריכוז גדול של בני אדם בתוך ישוב מוקף חומה הוא סימן לקלקול חברתי ותרבותי. בעיני המקרא, עיר היא מקלט - מקום מאסר לאלו שאינם ראויים לבוא בחברת בני אדם.

תפיסה זו עומדת בניגוד מוחלט לתפיסתם התרבותית של עמי האזור בני הזמן - במצרים

1. המטרה החינוכית של מדרש זה היא, ככל הנראה, להדגיש שלכל מעשיו של האלוהים יש ערך חיובי, אף אם לא תמיד ניתן לראות אותו במבט ראשון. הסיפור המדרשי גורס שאם אלוהים לא המית את קין, ודאי הייתה לכך מטרה - ודאי למישהו בשושלת קין יש תפקיד חשוב בתוכנית האלוהית. מסר חינוכי זה משקף את דרך המחשבה של חז"ל, אך איננו תואם את פשט הכתוב בתורה.

שומר נפשו נמלט,
שומר נפשו תמים
כי אין בעיר מקלט,
ואין בה רחמים.
(יעקב רוטבליט)

העיקרון המוסרי הוא מוחלט. הוא מופיע במפורש בסופו של סיפור המבול: "שִׁפְךָ דַם הָאָדָם, בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ: כִּי בְצַלְם אֱלֹהִים, עָשָׂה אֶת-הָאָדָם." (בראשית ט, ו) לאמור: מי שנטל חיים של אדם אחר, מאבד את זכותו על חייו שלו. הריגה היא פשע כלפי הנרצח וכלפי משפחתו, והיא גם חטא נגד אלוהים. כיוון שכל אדם נברא בצלם אלוהים, פגיעה בחיי אנוש היא חילול שמו של האל.

ואף על פי כן קין לא מת בחטאו, אולי כיוון שלא נצטווה על איסור 'לא תרצח'. הוא לא נענש כרוצח בודד, אלא כרוצח בשגגה שדינו גלות. יתרה מזאת, קין זכה להגנה אלוהית ייחודית: "וַיִּשֶׂם ה' לְקִיָּן אוֹת, לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אוֹתוֹ כָּל-מֵצָאוֹ." (בראשית ד, טו)

וכך, עם האות במצחו, יוצא הרוצח הראשון בעולם מלפני האלוהים, לנדודיו. נגזר עליו להיות נע ונד בארץ. אותה ארץ שאביו נברא בכדי לעבוד אותה, ושהוא עצמו בחר לו למקור חיים, שוב אינה נענית לו. האדמה מקוללת בעבורו: "כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה, לֹא-תִסֵּף תֵּת-כֹּחָהּ לָךְ; נַעַ וְנָד, תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ." (בראשית ד, יב) נגזר עליו לגלות מעל אדמתו ולנוע בדרכים, תוך סכנה מתמדת לשלומו ולקיומו. האות שנתן לו אלוהים מגן על חייו, אך בה בעת הוא גם אות קלון. אתו ילך קין בכל מקום, וכל ראהו ידע מיד שלפניו עומד רוצח, אדם נתעב שחיי אינם חיים - אדם שאין לו זכות להתקיים.

עיר מקלט

גלותו של קין איננה נמשכת זמן רב, כבר בפסוק הבא הוא מוצא לו מקום ומתיישב בו: "וַיֵּצֵא קִיָּן, מִלְפָּנֵי ה'; וַיֵּשֵׁב בְּאֶרֶץ-נֹד, קְדָמַת-עֵדֵן." (בראשית ד, טז) מגזרתו של האל: "נַעַ וְנָד, תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ", נשאר רק שם המקום בו הקים קין את ביתו - ארץ נוד. ומיד בהמשך: "וַיֵּדַע קִיָּן אֶת-אִשְׁתּוֹ, וַתֵּהָרַ וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוּךְ; וַיְהִי, בְּנֵה עֵיר, וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר, כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ." (בראשית ד, יז) לא רק שקין לא מת, הוא אף מקים משפחה ומייסד שושלת. קין מקבל הזדמנות לתקן - לתרום לישוב העולם ולבנייתו, והוא אכן בונה את העיר הראשונה בעולם.

'מקנה' ומלמד שיבל לא היה רועה. רועים עבדו בשירותו, אך הוא עצמו עסק בקניה ובמכירה של צאן ובקר. יובל הוא האמן הראשון - איש המוזיקה - מלכת האמנויות, ותובל קין הוא התעשיין הראשון - מעבד הנחושת והברזל. תעשייה, מסחר ואמנות הם מרכיביה הייחודיים של העיר, המבדילים אותה מהכפר. אנשים העוסקים במלאכות אלו אינם אוכלים את מעשה ידיהם, והם חייבים להחליף אותו תמורת מזון. לצורך זה הם זקוקים לקהל לקוחות גדול דיו לאפשר להם קיום, מספר כזה של צרכנים איננו מצוי בכפרים, ולכן אלו הן פרנסות אופייניות לעיר דווקא.

ומה באשר לנעמה? הכתוב איננו אומר במפורש מה היא מסמלת. חז"ל דרשו שהיא נישאה לנח, שנקראה בשם נעמה כיוון שמעשהיה היו נאים ונעימים, ושכך הייתה יחידה ומיוחדת בשושלת קין. לכן היא ניצלה מהמבול, ונשארה השריד היחיד בעולם של שושלת הרצח והשעבוד (מדרש בראשית רבא, פרשה כג, סעיף ג).² אפשר שכך הוא. אך סביר יותר, במסגרת הצגת העיר על האור והצל שבה, שמעשהיה הנעימים של נעמה מצביעים על מקצוע אחר. כזה שעדיף לרמוז עליו ולא לציין אותו במפורש, אותו מקצוע שמכונה 'העתיק בעולם' ושאינו הוא מסימנייה המובהקים של העיר המשעבדת.

כך יצרה שושלת קין את העיר. את הרעבתנות הרכושנית, את ניצול הזולת, את הזנות למינה, את המוסיקה והאמנות, את זילות חיי האדם, ובייחוד - חיי האישה. כך מלמד התנ"ך על הסתייגות העקרונית מהגלובליזציה על כל צורותיה.

רצח הוא רצח הוא רצח

שלושת בניו ובתו של למך הם האחרונים בשושלת קין שנשמדה במבול. הם מייצגים את תוצריה של העיר, בעוד שלמך עצמו מייצג את אופייה.

למך הוא הראשון בבני האדם שלקח לו שתי נשים, ובמעשה זה הוא הפר באופן כוחני כלל יסודי בבריאת האדם: "וַיִּכְרַ וַיִּנְקְבָהּ, בְּרָא אֹתָם" (בראשית א, כז). הזוגיות המתוארת בסיפורי הבריאה מייצגת תפיסת יסוד הרואה באיש ובאישה את הסדר הראוי לחיי משפחה. אמנם, לאחר שאכלה האישה מעץ הדעת טוב ורע

2. המטרה החינוכית של מדרש זה היא, ככל הנראה, להדגיש שלכל מעשיו של האלוהים יש ערך חיובי, אף אם לא תמיד ניתן לראות אותו במבט ראשון. הסיפור המדרשי גורס שאם אלוהים לא המית את קין, ודאי הייתה לכך מטרה - ודאי למישהו בשושלת קין יש תפקיד חשוב בתוכנית האלוהית. מסר חינוכי זה משקף את דרך המחשבה של חז"ל, אך איננו תואם את פשט הכתוב בתורה.

הופר השוויון בין המינים, אך עיקרון הזוגיות לא התבטל. אף שבמציאות, מכיר התנ"ך באפשרות של ריבוי נשים, רואה המוסר המקראי בחיוב נישואין בין שני בני זוג בלבד.³ הכוחניות והניצול שבהפרת עיקרון הזוגיות מאפיינים את גישתה הרודנית של העיר, גישת 'תפוס כפי יכולתך' ראוותנית, שאיננה מסתפקת במילוי צרכיו האמתיים של האדם, ואיננה עוצרת לבדוק כיצד משפיעה התנהגותו על זולתו.

כוחניות מאפיינת את למך - איש העיר, לא רק ביחסו אל שוויון וזכויות אדם, אלא גם ביחס לחייו ולמותו של הזולת. בסופו של פרק ד' מסכם למך את צוואתה של שושלת קין, בשיר קצר בן שלושה חרוזים:

עָדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי,
נְשִׁי לְמִן, הָאֵזְנָה אֲמַרְתִּי:

כִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפָצְעִי,
וַיִּלְדֵּ לְחִבְרָתִי.

כִּי שִׁבְעָתִים, יָקָם-קִינֹו;
וְלִמְךָ, שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה. (בראשית ד, כג-כד)

למך איננו מסתיר את העובדה שהרג ואיננו מתנצל על כך, מבחינתו, רצח הוא דרך חיים. שירתו היא שירת גאווה של איש אלים המסוגל להרוג כל מי שפוגע בו, ולו פגיעה קלה, אפילו אם הוא ילד. הוא מודע לעונשו של קין, יודע שגם הוא לא ימלט מעונש, אך כל זה איננו עוצר אותו. עולם המושגים המוסרי של למך מהווה הקצנה של הקשיחות העירונית - עולם שבו כל דאגלים גבר.

שושלת קין שהתחילה ברצח מסתיימת ברצח, ושום הישג טכנולוגי ותרבותי לא יססה על כך. האדם הכובש המתואר בפרק א' של ספר בראשית, עלה לגדולה באמצעות שושלת קין, והקמת העיר. הוא השתלט על כל הסובב אותו, אדם ובהמה, וכבש את הכול לצרכיו. הישגיו הטכנולוגיים והתרבותיים עצומים, ובו בזמן הוא איבד את השוויון הבסיסי שבין כל בני האדם, ויצר חברה מעמדית קשוחה. העירוניות היא הפרת האיוון בין האדם הכובש לבין האדם הדואג והמטפל, המתואר בפרק ב' של ספר בראשית. היא מובילה לעתים קרובות לזילות חיי האדם, וכשהחיים אינם חשובים עוד

3. עיקרון המונוגמיה מיוצג במקרא בביטוי "אשת נעורים", בייחוד בספרות החכמה והנבואה. ראו על כך: ג. ברזלי, "אשת נעורים: מונוגמיה כאידיאל בספרות החכמה, במגילות קומראן ובספרות חז"ל", מגילות ג' (תשס"ה), עמ' 29-47.

התוצאה היא תרבות של רצח, שאין לה זכות קיום. "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם, לְרַע לוֹ" (קהלת ח, ט), אמר החכם מכל אדם, וסיכם בקיצור נמרץ את תחלואי העירוניות.

דרך אחרת

לא יתכן שוויון בעיר, גורס ספר בראשית, רק בכפר קרוב לאדמה ולטבע, יכולה להישמר תחושה של שוויון ואחוזה בין בני אדם. ולכן: "וַיֵּרַע אָדָם עוֹד, אֶת-אִשְׁתּוֹ, וַתֵּלֶד בֵּן, וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת: כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים, זָרַע אַחַר תַּחַת הַבֶּל, כִּי הָרְגוּ קִינֹו." (בראשית ד, כה) התוכנית האלוהית היסודית, ליצירת חברה אנושית בריאה ויודעת-אלוהים, איננה יכולה להימשך דרך שושלת קין. אדם וחווה מתחילים מחדש, ומולידים את שת.

התורה איננה מספרת דבר על שת האיש, וגם על בניו ובני בניו היא מספרת מעט מאוד. כל ששימר ספר בראשית הוא רשימת יוחסין בת עשרה דורות, המתחילה מאדם ושת ומסתיימת בנח (בראשית פרק ה). אבל בפרקי היסוד של התורה, אפילו לרשימת יוחסין טכנית יש מסר רעיוני. בסופה של שושלת זו, ממש כמו בסופה של שושלת קין, יקום איש ויסכם את דורותיו בשיר קצר. באופן סמלי, גם לאיש הזה קוראים למך. עם הולדת בנו, מעניק לו למך שם, ומפרש אותו בשירה:

וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ נֹחַ, לְאָמֹר:
זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעַשְׂנוּ,
וּמֵעַצְבוֹן דְּיִנּוּנוּ,

מִן-הָאָדָמָה, אֲשֶׁר אָרְרָה ה'. (בראשית ה, כט)

סיכום אופטימי ומלא תקווה זה, הוא התשובה הראויה לשושלת קין, כיוון שהוא מחזיר את האדמה ואת עבודת האדמה אל מרכז תשומת הלב. אדם גורש מגן-עדן לעבוד את נחלתו בזיעת אפיו. קין גורש מעל פני האדמה, ולא יכול עוד לעבוד בה כלל. פעמיים קוללה הארץ, ובני קין יצרו להם דרך-חיים הרחק ממנה. לעומתם, בחרו בני שת בהתמודדות, וחזרו לחקלאות. תיקון דרכם של בני האדם נמשך דורות, אך בסופו של דבר הם למדו לדובב את הקרקע, והיא שבא לתת את פירותיה.

קיללת האדמה פגעה בכולם, והתיקון גם הוא צריך להיות כללי, מתחשב ושוויוני. שירת למך אבי-נח איננה נאחזת בעבר ובחטאיו, אלא צופה אל עתיד מנחם. היא באה לומר שניתן לתקן, אם נוטעים בלבבות את התקווה והשאיפה ליצירת עתיד טוב יותר. אם לא מקדשים את הקיים, אלא משכילים להביט אל מעבר לו - להשקיף אל החלום.

*ד"ר גבי ברזילאי הוא מרצה לתנ"ך, פרשנות ותרבות יהודית במכללה האקדמית לחינוך גבעת וושינגטון ובמרכז יעקב הרצוג

שאלות ותשובות

6 מה התוספת ליועצים החינוכיים?
החל מתאריך 1.9.2019 יגדל גמול הייעוץ:
מ-6% ל-8%, מ-9% ל-12%.

7 מה לגבי נסיעות?
הוסכם להחריג את עו"ה מהרפורמה
בתחבורה הציבורית בניכוי של 14.5%
שהושת על כלל המשק. מורים נודדים בחינוך
המיוחד ומורים ללקויי שמיעה וראייה יקבלו
תשלום לפי מחירי נסיעה בודדת בתוספת 50%.

8 בשנים האחרונות עובדי הוראה שפרשו
לגמלאות קיבלו מקדמות בסך 50 שקלים.
משנת הלימודים תשע"ז הם קיבלו מקדמה
בסך 100 שקלים בניגוד התקופה בה עבדו במסגרת
"אופק חדש". מתי ייערך חשבון סופי?
בימים אלה מתקיים משא ומתן אינטנסיבי
על חישוב מדויק של הפנסיה מיום פרישתם,
בניכוי המקדמות. אני מקווה שמיד בתום חג
הפסח נבשר על חתימת הסכם פנסיה.

4 מהי תוספת השכר לבעלי דרגות 1, 2?
תוספת השכר מתחילה בכ-300 שקלים,
ועד שנת 2019 תגיע ל-1074 שקלים
במצטבר.

5 מהם התפקידים החדשים שנוספו בבית
הספר?
גמול רכז השתלבות ואוכלוסיות מיוחדות
בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים -
תוספת של 6% החל מ-1.9.2017. גמול מעריך
תפקודי למידה (מח"ל) בחטיבות הביניים -
תוספת של 6% החל מ-1.9.2017. גמול ריכוז
טיולים בבתי הספר היסודיים ובחטיבות
הביניים - תוספת של 6% החל מ-1.9.2017.
גמול מורה חונך וגנת חונכת - תוספת של
2.4% פר תלמיד, ישולם ישירות על ידי משרד
החינוך. גמול רכז פדגוגי (תכנון לימודים) בבתי
הספר היסודיים ובחטיבות הביניים - תוספת
של 6% - ישולם החל מ-1.9.2019.

1 בתאריך 1.9.2013 נקבעה לי דרגה 6 דירוג
ראשון, ובתאריך 30.9.2016 סיימתי את
כל חובותיי כולל הערכה 210 שעות לימוד
אקדמאיות ו-37 חודשים, האם אני זכאית
לקידום דרגה?

מכיוון שזה קידום דרגה ראשון שלך, את זכאית
לקידום דרגתך ל-7 החל מיום 1.10.2016,
דהיינו במשכורת אפריל 2017 יזכו אותך
בקידום דרגה רטרואקטיבי מה-1.10.2016.

2 סיימתי את חובותיי לקידום דרגה שני
בדצמבר 2016 - מהן זכויותיי?
את זכאית לקידום דרגתך החדשה מיום
1.4.2017.

3 ניכתי לי אחוז אחד מהשכר, במקום דרגה 8.5
הורידו לי ל-7.5 - מהן זכויותיי?
הפרשי השכר שנלקחו ממך ישולמו
במשכורת אפריל 2017.

עמותת המורים לקידום ההוראה והחינוך מיסודה של הסתדרות המורים ע.ר.



מהרו להירשם
ולהבטיח את
מקומכם!

קיץ (יולי-אוגוסט) וספטמבר 2017

- פעולות עיון ותרבות
בבתי מלון
- מפגשים בגוון אחד
- סדנאות ארגז כלים
- סיורים לימודיים

חוברת דיגיטלית תופיע באתר האינטרנט: www.itu.org.il

ההרשמה באתר האינטרנט בלבד תיפתח ביום חמישי 11.5.17 בשעה 20:00

ההרשמה במרכז ההזמנות תיפתח ביום ראשון 14.5.17 בשעה 09:00

מוסדות חינוך בפתח תקווה



ביום ד', כ"ו בשבט ביקרו נציגי הנהלת עו"ה בחמ"ד, במוסדות ממלכתיים דתיים בסניף פתח תקווה. בבית הספר "אריאל" כגני תקווה, בניהולו של הרב רוני נחשון, נערכה לבאים קבלת פנים חגיגית ולאחריה מפגש בחדר המורים. בהמשך סיירו חברי ההנהלה ב"בית חינוך יוצר על שם אורי אורבך" בניהולה של ליאת אילון, ובבית הספר "נצח ישראל" בהנהלת רווית זר. לסיור בבית ספר זה הצטרפו מ"מ ראש העיר איציק דיעי, וראש מינהל החינוך רמי הופנברג. רב בית הספר פתח בדבר תורה. מנהלת בית הספר תיארה את תפישת בית הספר כמשפחה, בדגש על הפן התורני וההישגי. בהמשך נערך ביקור

שהוצגו ופירט בנושא המאבק להשגת הסכם חדש למורים וביטול המכסות בדרגות הגבוהות. בדבריו ציין כי ביקורי ההנהלה במוסדות החינוך ברחבי הארץ נועדו לשמוע מקרוב את קולם של המורים. גד הבהיר את הייחודיות של עו"ה בחמ"ד בתוך הסתדרות המורים, בפן המקצועי והחברתי, והדגיש את המאמץ המשותף לשמור על ייחודיות זו ולייצג כראוי את החברים. גד דיעי הודה לשושנה נהרי, יו"ר עו"ה בחמ"ד בפתח תקווה, על ארגון הסיור המוצלח.

בישיבת "צביה", הכוללת חטיבת ביניים וחטיבה עליונה, בניהולו של הרב גולן דיעי. לביקור הצטרפה רויטל שפירא, מנהלת האגף העל יסודי במינהל החינוך של העירייה.

הביקור הסתיים בישיבת אמ"ת בכפר גנים, בשיחה בחדר המורים עם המנהל הרב חגי גרוס וצוות המורים. הועלו שאלות במגוון נושאים פרופסיונליים: ניכוי שכר, הסכם דרגות, נסיעות, השתתפות של מורות צעירות בפעילויות עמותת המורים, מטלות חדשות שהוטלו על המנהלים ועוד. גד דיעי התייחס לשאלות

כנס עובדי ההוראה בחמ"ד

את היום השני בהצגת פעילות העמותה לרווחת המורים. הרב יוסף מרקוס ממכללת הרצוג הציג את פרויקט התנ"ך של המכללה. בדיון שהוקדש לסכנות האורבות לתלמידים ברשת השתתפה לימור מזרחי שבנה התאבד על רקע חרם חברתי בפייסבוק. ד"ר סוזי בן ברוך, ניצב (בדימוס), סיפרה על הקמת יחידת סייבר להגנת קטינים ברשת. יהונתן דוכן מעמותת "הכפתור האדום", תיאר כיצד עוקבים אחר פעילות של קבוצות וואטסאפ ומסירים תוכן פוגעני.

גלי ניצן הציגה את עומר, ילד שהסכים לחשוף את עצמו כנפגע מחרם בפייסבוק. אורנה דרום הציגה את פרויקט בית התפוצות: קשר בין דורי. בסיום הודו המשתתפים לאברהם צחייק ולצוות עמותת המורים.

מאות עו"ה מרחבי הארץ השתתפו בכנס עובדי ההוראה בחמ"ד שהתקיים בירושלים בז' כסלו תשע"ז. בירכו את הבאים: יפה בן דוד מזכ"לית הסתדרות המורים ויו"ר עמותת המורים, גד דיעי מ"מ מזכ"ל הסתדרות המורים ויו"ר נשיאות עמותת המורים, ואברהם צחייק משנה למנכ"ל עמותת המורים. מוטי סמט, יו"ר סניף ירושלים בהסתדרות המורים, נשא דברי פתיחה.

הרב יונתן מילוא מבית המדרש ישורון בירושלים, דיבר על הצורך בטיפול מודעות, סמכות והצבת גבולות. ד"ר תום רן ממכון ויצמן הרצה על טכניקות חדשות בפרויקט המחשב הביולוגי. כתבת הפלילים של רשת ב', אורלי אלקלעי, תיארה התנהגויות פליליות של בני נוער.

ג'ינה מרום, מנכ"לית עמותת המורים שארגנה את הכנס, פתחה

מסיבה לפורשים בסניף הסתדרות המורים בירושלים



מאות אנשי חינוך הגיעו למלון רמת רחל בירושלים, כדי להשתתף במסיבת פרישה שנערכה לשש מאות עו"ה שסיימו את עבודתם במערכת החינוך. לאחר מפגש מהנה ומרגש, עובדי ההוראה התכבדו בארוחת בוקר באווירה משפחתית. לאחר הארוחה התקיים הטקס, בהנחיית מוטי סמט יו"ר סניף הסתדרות המורים בירושלים וסגן בכיר למזכ"לית הסתדרות המורים. מוטי בירך את הפורשים ואיחל להם מיצוי התקופה החדשה העומדת לפניהם. בסיום קיבלו הפורשים שי מכובד ותעודת פרישה מטעם הסתדרות המורים ונציבות שירות המדינה. נשאו ברכות: יפה בן דוד מזכ"לית הסתדרות המורים, מאיר שמעוני מנהל מחוז ירושלים במשרד החינוך, סוגיה פרץ ראש מינהל כוח אדם. בחלק האמנותי הופיע נדב אבוקסיס.

סיור במוסדות חינוך בבאר שבע

מנהל חטיבת הביניים בישיבה, וסגנו צבי חזן, ציינו את המסירות של צוות המורים ותיארו את המאמץ החינוכי "להגיע לכל תלמיד ולהיות קשובים לצרכיו וגם לחלומותיו".

מנהל בית הספר "אור" על שם זבולון המר, הרב יניב חסאן, תיאר לפני החברים את התפישה המנחה בבית הספר, לפיה חינוך הוא קודם כל שליחות. בכל מוסדות החינוך התקיימו ישיבות עם המורים. גד דיעי הודה לאורי רחמים על עשייתו הברוכה בקרב המורים ועל דאגתו לחיזוק החינוך הדתי.

הנהלת עו"ה בחמ"ד סיירה במוסדות חינוך בבאר שבע ביום ראשון ב' בשבט תשע"ז. מנהל בית הספר "יוסף קארו", יורם רוש, סיפר על תהליכי גיבוש ויצירה של תחושת שייכות שנעשו בבית הספר בשלושה ערוצים: מורים, תלמידים והורים.

גדי בקייה, מנהל בית הספר "חזון עובדיה", תיאר את התוכניות לתגבור מדעי תורני וכן את התוכניות הייחודיות בנושא תקשוב. הרב סיון סרור, ראש ישיבת אמי"ת באר שבע, הרב רפאל לילוס

מוסדות חינוך בהר ברכה



אפשרות לבחור במגמות קולנוע, טכנאות, מוזיקה ועוד. בנוסף, תלמידות יכולות לבחור גם בחוגי רובטיקה. במסגרת פרויקט בת מצווה נלמד הנושא "נשים מובילות גאולה", המתחיל מארבע האימהות ומגיע עד נשים בתקופתנו. בפגישה שהתקיימה בחדר המורים השיב שלמה ישי לשאלות המורים.

הנהלת עו"ה בחמ"ד סיירה בבתי הספר ובגני הילדים ביישוב הר ברכה, ביום שלישי, כ"ו טבת תשע"ז.

בגן "דובדבן", בהנהלת אסנת ניסים ובגן "הדר" בהנהלת ציפורה קטן, קיבלו את פני החברים מפקחת גני הילדים במחוז מרכז-שומרון זהורית שטאל, הגגנת אפרת אביגור, המדריכה קרן תורג'מן. החברים שמעו שלפני שמונה שנים היו בהר ברכה ארבעה גני ילדים בלבד, וכיום פועלים ביישוב תשעה גנים ועוד גן אחד לחינוך מיוחד.

אבינח ברנר, מנהל בית הספר ממ"ד בנימ, תיאר תוכניות חינוכיות מגוונות העומדות לבחירת התלמידים, במסגרתן כל תלמיד בוחר מדי שנה תחום למידה חדש. לתלמידי כיתות ה' ו' מוצעות מגמות בנושא מדעים, קולנוע ועוד. תלמידי כיתות ג'-ד' יכולים לבחור בחוגי אמנות כגון אמנות פלסטית, תיפוף או קומיקס, במסגרת בית מדרש יוצר, ואילו במסגרת בית מדרש לומד התלמידים יכולים לבחור בתחומי למידה תורניים. תלמידים הרוצים בכך יכולים ללמוד בתלמוד תורה הפועל לאחר שעות הלימודים. התלמידים מעורבים בתהליכי ההערכה וכותבים בעצמם את תעודותיהם. מנהלת בית הספר ממ"ד בנות, חגית קארו, סיפרה כי לתלמידות ניתנת

סיור במוסדות חינוך בשומרון

כמו כן תיארה את התהליך המורכב של קריאת בית הספר על שמו של אורי אורבך ז"ל, שהסתיים בטקס במעמד משפחת אורבך ושר החינוך נפתלי בנט.

הרב אליקים נויברגר, מנהל בית הספר "שילת" בפדואל, הדגיש את התהליך שבו כל תלמיד מקבל "ארגו כלים לחיי עבודת השם מתוך מעורבות ומצוינות, מתוך אהבה ותחושת שייכות". באולפנת רבבה וביתר בתי הספר, נפגשו חברי ההנהלה עם המורים לשיחה בנושאים פרופסיונליים. ארגנה את הסיור שושנה נהרי, יו"ר עו"ה בחמ"ד בפתח תקווה. גד דיעי הודה לשושנה נהרי על פעילותה הברוכה.

הנהלת עו"ה בחמ"ד סיירה ביום שלישי י"ב טבת תשע"ז, במוסדות החמ"ד בשומרון. בבית הספר "קדם שומרון" בתפוח לומדים כ-240 תלמידים מרחלים, מכפר תפוח ומגדלים. מנהל בית הספר, שלו אנגל, תיאר את תהליך צמיחת בית הספר והודה לצוות המורים על העשייה המבורכת.

ישי גרטלר, מנהל בית החינוך התורני "לביא" ברבבה, תיאר תוכניות לימודיות וחברתיות, בהן תוכניות המערכות תלמידים בעשייה ובשמירה על סביבת בית הספר. המנהל סיפר כי הצוות החינוכי עושה לילות כימים למען הצלחת המוסד. בבית הספר "אורים" על שם אורי אורבך בעלי זהב, סקרה המנהלת טלי פולק פעילויות שונות, ביניהן פעילות ייחודית שנקראת "מחברת המחמאות שלי".

מוסדות חינוך ברעננה

הקיבוצי החדש עם המורים, הכולל קידום בדרגה, רפורמת נסיעות ועוד. בבית הספר "אמי"ת נועם" התקיימה פגישה עם המנהלת, איילת אופיר, שנכנסה השנה לתפקיד. גד איחל לה הצלחה והמשך עבודה פורייה. בבית הספר "ביל"י, בהנהלת מיקי אדלר, נערכה פגישה עם צוות המורים והוצגו העקרונות הפדגוגיים של בית הספר ודרכי ההתמודדות עם מורכבות השפות של העולים החדשים. בשנת תשע"ו קיבל בית הספר פרס חינוך מחוזי, והשנה המורה למדעים נבחרה לאחת מ"מורות המאה". הסיור אורגן על ידי מרגלית גולדשטיין, יו"ר עו"ה בחמ"ד בסניף השרון. גד הודה למרגלית גולדשטיין על ארגון הסיור המוצלח.

הנהלת עו"ה בחמ"ד ביקרה במוסדות חינוך של החמ"ד ברעננה ביום רביעי, י"ב שבט תשע"ז. בגן "ברוש", בניהולה של אירית פוקס, התרשמו המבקרים מפעולות היצירה ומבקיאות הילדים בפרשת השבוע. בבית הספר "אריאל" הסמוך נערך ביקור בליווי ברכה יצהרי, גמלאית מתנדבת. בפגישה עם המנהלת, נועה ויצ'נר ועם הסגניות חני קליין ושגית מנשה, נמסר תיאור של ההרכב המגוון של בית הספר, המונה יותר משמונה מאות תלמידים, רבים מהם עולים מצרפת ומארצות הברית. הצוות החינוכי ביקש להגדיל את מספר הגמולים ואת הקצאת השעות לבעלי תפקידים. במענה על שאלות המורים גד הסביר את מהות הסכם העבודה

מוסדות חינוך בדרום תל אביב



הנהלת עו"ה בחמ"ד ביקרה בבתי ספר ובגני ילדים בדרום תל אביב ביום רביעי, ט' אדר תשע"ז. בבית הספר המקיף "ראשית" של רשת אמי"ת, התקיים מפגש עם המורים אליו הצטרף המנהל, הרב ספי שרמן. בבית הספר היסודי "בעל שם טוב", בניהולה של ריקי אילוז. בהמשך, סיירו חברי ההנהלה בחטיבה הצעירה של בית הספר, המשלבת גן חובה וכיתה א'. המנהלת סיפרה על שיתוף ההורים בעשייה החינוכית.

מנהלת בית הספר "עציון", גילי שמואל, סיפרה כי בשנים האחרונות החל בית הספר לקלוט אוכלוסייה חזקה אשר שינתה את מדד הטיפוח שלו. בבית הספר "מודיעים", במפגש עם המנהל, יואב שמולביץ שזו שנתו הראשונה בניהול בית הספר, דווח על עידוד התלמידים לעשיית מעשי חסד. בית הספר זכה בפרס החמ"ד הארצי על פעילותו בנושא זה. במפגשים עם ההנהלות וצוותי המורים הועלו בעיות בנושאים מקצועיים. בסוף היום הודה גד למזל לוי על הארגון המוצלח של הסיור.

מוסדות חינוך בעמק המעיינות



את המאמץ שנעשה בשנה זו לפתיחת בית הספר "ביכורים", עם תוכנית פדגוגית חדשה ומרחבי למידה פעילים. במפגש עם הצוות הועלה חשש כי המורים הוותיקים ייפגעו עקב כך. גד דיעי הבטיח לטפל בכל מורה קבוע שיפוטר ללא מציאת פתרון מתאים. הסיור הסתיים בביקור בבית הספר היסודי "שדה אליהו", בניהולה של מלכה פווה, שסיפרה כי בית הספר הוא הגדול במחוז, ומונה כ-850 תלמידים. כמו כן, תואר ייחודו של בית הספר, המכיל אולפן מוסיקה שהוא "הדגל" של המועצה האזורית. בית הספר עתיד להתפצל מחמת גודלו.

ביום רביעי, י"ט שבט תשע"ז התקיים ביקור של נציגי הנהלת עו"ה בחמ"ד בבתי הספר בעמק המעיינות. הסיור אורגן על ידי חביב פרץ, יו"ר עו"ה בחמ"ד בעפולה והעמקים. מנהל תיכון "שקד" בקיבוץ שדה אליהו. בועז שוורץ, סיפר כי בית הספר קולט תלמידים מכל יישובי הסביבה. המנהל הדיגש את הקשר החם בין המורים לתלמידים ואת הגידול המרשים שחל בשנים האחרונות במספר התלמידים הניגשים לבחינות בגרות בהיקף של חמש יחידות במתמטיקה ובפיסיקה.

לצד זה העלה המנהל מספר בעיות שבית הספר מתמודד איתן: מחסור במורים לאנגלית ולפיסיקה, קושי בהפעלת רפורמת "אופק חדש" ורפורמת "עוז לתמורה" בחדר מורים אחד, היעדר תגמול למורים מצטיינים בחטיבת הביניים, בעוד שמורי החטיבה העליונה זוכים לתגמול כספי ממושרד החינוך, נושא היוצר מורת רוח בקרב מורי חטיבת הביניים.

במפגש עם צוות המורים הסביר גד דיעי את חשיבות השמירה על זכויות המורה במהלך כל שנות עבודתו. הצוות העלה מספר בעיות ייחודיות לבית הספר כתוצאה משינוי הבעלות. גד דיעי ביקש להעלות על הכתב את מכלול הבעיות שעלו בתקופת המעבר מבעלות אחת לשנייה, כדי לפעול לפתרון.

בית הספר היסודי האזורי הממלכתי דתי "ביכורה" במושב רחוב, קולט תלמידים מארבעה יישובים באזור. המנהלת, צופית שריג, סיפרה שבית הספר כמעט נסגר עקב חוסר בתלמידים, ותיארה

מרחב טבריה, גליל תחתון, עמק הירדן ורמת הגולן



המנהלת ברכה תור, שבית הספר זכה בפרס החינוך המחוזי, והוא אף מועמד לפרס החינוך הארצי. לומדות בו כ-1000 תלמידות מכל אזור הגליל והעמקים, רמת הגולן ויישובי עמק בית שאן. בבית הספר ניכרת אווירה של יצירה, עשייה פדגוגית ותחושת גאווה. בחדר המורים, הציגה רחל חורי, נציגת עובדי ההוראה בחינוך העל יסודי בסניף, את הקשיים ביישום רפורמות "עוז לתמורה" ו"אופק חדש", וכן את הצרכים הייחודיים של המורים באולפנית. בכל מוסדות החינוך בהם ביקרו חברי הנהלת עו"ה בחמ"ד, הועלו שאלות על בעיות פרופסיה, נסיעות בתפקיד, קידום בדרגה ובעיות שונות העולות משטח העשייה החינוכית. יו"ר ההנהלה, גד דיעי, השיב על השאלות.

חברי הנהלת עו"ה בחמ"ד סיירו במוסדות החינוך הממ"ד במרחב טבריה, גליל תחתון ורמת הגולן. בבית הספר האזורי הקהילתי "יד ששון" בקיבוץ לביא, בניהולו של משה גודלכסקי, פגשו החברים את תלמידי בית הספר, שהיו שותפים בפרויקט ייחודי להקמת גלעד לזכר הבוגרים שנפלו במלחמות ישראל. מדובר בפרויקט בו לוקחים חלק סבים וסבתות. גמלאי מערכת החינוך התורמים מזמנם טובת ילדי ישראל. אחד הסבים, פסל במקצועו, מוביל את פרויקט ההנצחה יחד עם התלמידים.

"יד ששון" הוא בית ספר הטרוגני שתלמידיו באים מיישובים בגליל התחתון. אוכלוסיית ביה"ס מייצגת גוונים רבים של הציבור הדתי. בכיתות א'-ח' לומדים למעלה מחמש מאות תלמידות ותלמידים. בית הספר מפעיל פרויקטים ייחודיים רבים: במקום פועלת כיתת תקשורת לילדים אוטיסטיים בעלי תפקוד גבוה, עם תוכנית למידה משותפת ופעילה. בבית המדרש הלמידה היא רב גילית ולא על פי שכבות גיל. רכות הפרט בבית הספר, ראומה ביים, טוענת כי בית הספר מהווה מדגם אנושי מייצג של כלל אוכלוסיית עם ישראל.

בבית הספר הממ"ד "תחכמוני" בטבריה, בניהולה של מירב עטיה, שמעו החברים מהמפקחת חנה זינו על הקשיים הכרוכים ברישום לבתי הספר הממ"ד בעיר, למרות ש"תחכמוני" הוא אחד המובילים בעיר בעשייה החינוכית, הוא מביא כבוד לחינוך הדתי בעיר בפעילותו המגוונת, בטיפול בפרט ובקשר עם הקהילה. באולפנית אורט טבריה של רשת אורט שמעו החברים מפי

מוסדות חינוך בבת ים



במצוינות ערכית ובמי-צוינות לימודית. גד דייעי השיב לשאלות המורים והמליץ למורים לגלות עירנות לזכויותיהם. באולפנת "צביה", בניהולו של הרב ידידיה זיו, הוצגה ליבת החינוך של האולפ-

נה שבאה לידי ביטוי בשלושה מעגלי התייחסות של התלמידות: אני עם עצמי, אני עם סביבתי-ארצי ואני עם בוראי.

במפגש מסכם עם ועדי המורים והמנהלים ציין גד דייעי את ההגנה המקצועית והטיפול בפרט הניתנים לכל עובדי ההוראה, את פעולות התרבות המגוונות הייחודיות לעו"ה בחמ"ד, והתייחס להסכמי השכר לטובת ציבור עו"ה. גד הודה לבלה בסול על ארגון הסיור.

ביום שלישי כ"ט אדר התקיים סיור של נציגי הנהלת עו"ה בחמ"ד במוסדות החינוך בבת ים. הסיור אורגן על ידי בלה בסול, יו"ר עו"ה בחמ"ד בבת ים.

הסיור נפתח בגן הילדים "ירדן", עם הגנת רויטל זילברמן. קבלת הפנים הייתה חמה ולבבית והילדים שרו את השיר "ניגונים". התקיימה פעילות ייחודית בנושאים הקשורים למדע. הגנת ציינה שמטרת הלמידה והפעילות בגן היא לפתח אצל הילדים חשיבה מתמטית ומדעית, וכן לחנך אותם לעבודת צוות.

בבית הספר המקיף הדתי לבנים "דרכא", בניהולו של נועם סאסי, הועלו בשיחה עם צוות המורים שאלות בנושאים מקצועיים ונמסר עדכון בנושא ההסכם הקיבוצי החדש.

בבית הספר "תחכמוני", בניהולה של גלית לוי, הוצגה ייחודיות בית הספר בתחומי הציונות והמצוינות. בית הספר קולט תלמידים מחבר העמים ואחת ממטרותיו היא לחברם להוויה הבית ספרית

השתתפו בסיורים במוסדות החינוך נציגי הנהלת עובדי הוראה בחמ"ד:

גד דייעי מ"מ מזכ"לית הסתדרות המורים ויו"ר עו"ה בחמ"ד, מוטי סמט סגן בכיר למזכ"לית הסתדרות המורים ויו"ר הסתדרות המורים בירושלים, גבי שמעון יו"ר עו"ה בחמ"ד ברחובות ויו"ר הסתדרות המורים ברחובות, שלמה ישי מנכ"ל הקרן לקידום מקצועי, דליה רוט יו"ר הגנת הדתיות, גילה פינקלשטיין יו"ר מועצת עובדי הוראה בחמ"ד ועורכת אחראית של "אתרוג", שושנה נהרי יו"ר עו"ה בחמ"ד בפתח תקוה, זכריה ספיר מ"מ יו"ר "אש-מורת" יו"ר עו"ה בחמ"ד בחדרה, שמחה שמואל יו"ר עו"ה בחמ"ד בנתניה ויו"ר המנהלים הדתיים, מרגלית גולדשטיין יו"ר עו"ה בחמ"ד בשרון, ברוך גימאני יו"ר עו"ה בחמ"ד בשומרון, יעקב גבע רכז ישיבות ואולפנות, יעקב מרציאנו יו"ר האגף לרווחת הפרט, אורי רחמים יו"ר עו"ה בחמ"ד בבאר שבע, חיים אסייג רכז על יסודי, מזל לוי יו"ר עו"ה בחמ"ד בתל אביב, חביב פרץ יו"ר עו"ה בחמ"ד בעפולה והעמקים, בלה בסול יו"ר עו"ה בחמ"ד בבת ים, אסתר אורנבוך נציגת היועצים החינוכיים, אביגדור ביטון ממונה על המחלקה לתרבות תורנית, אורן פרג'ון יו"ר עו"ה בחמ"ד בטבריה.

רחל פדהאל ז"ל איננה

לדמותה: "רחל ז"ל הייתה אשה רבת פעלים ונאמנה, ישרת דרך, אהובה וענווה, שמילאה בהתלהבות, בתבונה, בכדיכות, בחיוך וברוח טובה כל תפקיד שקיבלה על עצמה. מעולם לא התנערה מאחריות, וששה תמיד לעזור ככל שיכלה לכל מי שהיה זקוק לעזרתה. אשה גדולה, שורשית ואצילית, חכמה ומאירת פנים, נעימת הליכות ונמרצת. תחסר לנו דמותה המיוחדת, מלאת החן והחיוך הרחב הנסוך על פניה תמיד. דמותה הייחודית תמשיך ללוות את כולנו, ותהווה מקור עידוד והשראה, להמ-



מערכת "אתרוג" מרכינה ראש על פטירתה של חברתנו, רחל פדהאל ז"ל, חברת מערכת "אתרוג" מיום היווסדו. רחל ז"ל נלקחה מאתנו בטרם עת, בהיותה בשיא פעילותה הציבורית, אשת חינוך ואשת חסד בכל ישותה ואישיותה, שופעת רעיונות, תוכניות ויוזמות וחברה פעי-לה מאוד בסניף הסתדרות המורים בירושלים. היא הייתה אשה חמה וחכמה ונודעה ביושרה ובאמינותה. הדרת פניה המיוחדת ועיניה המ-ביעות טוב לב ותבונה, חיממו את הלב וגרמו לכך שעם כל אדם מצאה שפה משותפת, ויצ-רה קשר וחבור.

שך העשייה למען ציבור המורים בישראל". רחל ז"ל הותירה אחריה משפחה ענפה ומפוארת, ההולכת בד-רכיה לשם ולתהילה. לרגע אחד לא שכחה את האסון שנחת עליה ועל משפחתה כאשר בנה עובד ז"ל נהרג בתאונת דרכים. לא יספיקו המילים להספיד את רחל. קשה וכואב לחשוב עליה בלשון עבר.

מעל דפי "אתרוג" העיתון שרחל ז"ל תרמה לו רבות, אנו שול-חים תנחומים למשפחה האבלה.

יהי זכרה ברוך.

רחל ז"ל נמנתה עם ראשוני המתישבים בקרית ארבע. הרב-תה לספר בגאווה על תולדות ההתיישבות במקום, על האווירה הקהילתית שבו ועל מסירות הנפש של אנשיו. היא הייתה אשת מעשה, אהבת ויודעת לתת מעצמה לאחרים. כל מי שהכיר-רה ציין את האכפתיות שלה. היא סייעה רבות לחברי הסתד-רות המורים והעניקה מניסיונה ומהידע הרב שצברה במהלך השנים. התייחסה לכל אדם באהבה וליוותה במסירות עובדי הוראה רבים.

מוטי סמט, יו"ר הסתדרות המורים בירושלים, מוסיף קווים



קורסי קיץ 2017

מימדים

מרכז מולטימדיה של הקרן לקידום מקצועי
בשיתוף ביה"ס המרכזי להשתלמויות מורים

טכניקות באופיס

20.8.17 - 24.8.17

8:00-12:45

עיצובים בפוטושופ

30.7.17 - 3.8.17

8:00-12:45

יצירת וידאו א'

16.7.17 - 20.7.17

8:00-12:45

צילום דיגיטלי

2.7.17 - 6.7.17

8:00-12:45

צילום דיגיטלי מתקדמים

20.8.17 - 24.8.17

13:00-17:45

אילוסטרייטור

30.7.17 - 3.8.17

13:00-17:45

אינדיזיין

16.7.17 - 20.7.17

13:00-17:45

וורדפרס

2.7.17 - 6.7.17

13:00-17:45

עלות
הקורס
200 ₪

וורדפרס

13.8.17 - 17.8.17

8:00-12:45

פוטושופ

23.7.17 - 27.7.17

8:00-12:45

צילום וידאו

9.7.17 - 13.7.17

8:00-12:45

צילום דיגיטלי

13.8.17 - 17.8.17

13:00-17:45

טכניקות באופיס

23.7.17 - 27.7.17

13:00-17:45

פוטושופ

9.7.17 - 13.7.17

13:00-17:45

הקורסים מוכרים ל"אופק חדש"



הלימודים יערכו: במרכז הסתדרות המורים - רח' בן סרוק 8, קומה 7 (מעלית עד קומה 6), תל אביב

להרשמה ומידע נוסף באתר:

www.itu.org.il < הקרן לקידום מקצועי . טלפון: 03-6928291



קורסי קיץ בשפות



קורסי אנגלית

עלות הקורס (לאחר סבסוד) **1,000 ₪**

מרכזי לימוד בפריסה ארצית: אשדוד, ב"ש, חיפה, י-ם, מודיעין, פ"ת, ראשלי"צ, רעננה, נתניה, ת"א (קלאוזנר / הכפר הירוק)

קורסי ערבית

למתחילים

עלות הקורס (לאחר סבסוד) **1,000 ₪**



דיאלוג

האגודה הישראלית לפיתוח - לימודי חוץ

מרכזי לימוד בפריסה ארצית: אשדוד, ב"ש, חיפה, י-ם, מודיעין, פ"ת, ראשלי"צ, רעננה, נתניה, ת"א (קלאוזנר / הכפר הירוק)

להרשמה: www.itu.org.il < הקרון לקידום מקצועי > שפות

טלפון: 03-6928291

